

Ninna Lehtinen

**KIELTEISEN TURVAPAIKKAPÄÄTÖKSEN SAANEIDEN
RESILIENSSI VASTAANOTTOKESKUKSISSA
SUOMESSA**

Maantieteen pro gradu -tutkielma

Turku 2019

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

The originality of this thesis has been checked in accordance with the University of Turku quality assurance system using the Turnitin OriginalityCheck service.

TURUN YLIOPISTO
Luonnontieteiden ja tekniikan tiedekunta
Maantieteen ja geologian laitos

LEHTINEN, NINNA: Kielteisen turvapaikkapäätöksen saaneiden resilienssi vastaanottokeskuksissa Suomessa

Pro gradu -tutkielma, 93 sivua, 3 liitettä
40 op, Maantiede
Ohjaajat: Katri Gadd & Jussi S. Jauhiainen
Syyskuu 2019

Euroopan pakolaiskriisin seurauksena turvapaikanhakijoiden suuret määrät ovat pitkittäneet turvapaikkaprosessien kestoa ja ajaneet valtioita muuttamaan turvapaikkapolitiikkaansa. Tämä on johtanut siihen, että yhä useampi henkilö oleskelee maissa pitkittyneessä liminaalisessa tilassa odottaen turvapaikkapäätöstä tai paperittomana. Turvapaikanhakijoiden näkökulmasta pitkäkestoiset epävarmat elinolosuhteet vaikuttavat monitasoisesti yksilön elämään ja hyvinvointiin. Tämä puolestaan vaikuttaa heidän rooliinsa ja resilienssin muodostumiseen yhteiskunnallisessa todellisuudessa. Tässä tutkimuksessa tarkastellaan, mistä turvapaikanhakijoiden resilienssi muodostuu, miten vastaanottokeskukset vaikuttavat sen muodostumiseen ja kuinka turvapaikanhakijat varautuvat tulevaisuuteen negatiivisen päätöksen saatuaan.

Tutkimuksen aineisto koostuu turvapaikanhakijoiden haastatteluista (N=7) ja kyselyaineistosta (N=312). Haastattelut analysoitiin sisällönanalyysillä ja kyselyaineisto tilastollisin menetelmin. Tutkimuksessa kävi ilmi, että resilienssin kannalta merkittävä on, kuinka ympäristön tarjoamat sosiaaliset, materiaaliset ja toiminnalliset resurssit sekä yksilön kognitiiviset kyvyt ja ominaisuudet kohtaavat.

Vastaanottokeskuksissa tulisi panostaa tilan mahdollisuuksiin tarjota resilienssin muodostumiselle tärkeitä resursseja esimerkiksi luomalla tiloja, joissa voidaan kohdata toisia tai harrastaa liikuntaa. Poliittista päätöksentekoa ja instituutioiden toimintaa tulisi muuttaa, ettei liminaaliset tilat pitkittyisi, sillä pitkittynyt oleskeluaika ilman turvapaikkapäätöstä heikentää yhteiskunnallista toimijuutta. Tutkimus kuitenkin osoittaa, että pitkittynyt oleskeluaika maassa edesauttaa henkilön päätöstä, halua ja kykyä jäädä maahan, vaikka saisikin kielteisen turvapaikkapäätöksen.

Resilienssi, turvapaikanhakija, liminaalinen tila

UNIVERSITY OF TURKU
Faculty of Science and Engineering
Department of Geography and Geology

LEHTINEN, NINNA: The resilience of asylum seekers with negative decision in reception centres in Finland

Masters thesis, 93 pages, 3 attachments.
40 ECTS Geography
Instructors: Katri Gadd & Jussi S. Jauhiainen
September 2019

Due to European refugee crisis the great amount of asylum seekers have extended the duration of asylum processes and lead to changes in national asylum policies. This has led to an increasing number of people staying in countries in prolonged liminal spaces, waiting for an asylum decision or becoming paperless. From the perspective of asylum seekers, long-term precarious living conditions affect the life and well-being of the individual on a multi-level basis. This, in turn, affects their role and the formation of resilience in the ever-changing social reality. This study examines how the resilience of asylum seekers is formed, how the reception centres affect its formation and how asylum seekers are prepared for the future after having received a negative asylum decision.

The research material consists of interviews with asylum seekers ($N = 7$) and survey data ($N = 312$). The interviews were analyzed by content analysis and survey data by statistical methods. The study revealed that the most important aspect of resilience is how the social, material and functional resources provided by the environment, as well as the cognitive abilities and qualities of the individual meet. To enhance resilience at the reception centres investments should be made in the space's ability to provide significant resources for resilience formation. An example of this is to create spaces for meeting each other or spaces for doing sports. Political decision-making and institutional action should be changed so that the liminal space is not prolonged, as a prolonged period of stay weakens the societal agency. However, this resilience study shows that a prolonged stay in the country contributes to a person's decision, desire and ability to remain in the country, even if the person receives a negative asylum decision.

Resilience, Asylum seeker, Liminal space

SISÄLLYSLUETTELO

1. JOHDANTO.....	1
2. TEOREETTINEN VIITEKEHYS.....	3
2.1. SIIRTOLAISUUDEN JA TURVAPAIKANHAJIJOIDEN TUTKIMUS MAANTIETEESSÄ	3
2.2. RESILIENSSIN KÄSITTEEN MÄÄRITTELY JA KÄYTTÖ	6
2.3. RESILIENSSIN SUHDE AIKA-TILAAN.....	12
2.4. RESILIENSSIN KONSEPTIN VAHVUUDET JA KRITIIKKI.....	14
2.5. TURVAPAIKANHAJIJAT RESILIENSSITUTKIMUKSESSA	17
2.5.1. <i>Kognitiiviset prosessit ja identiteetti</i>	18
2.5.2. <i>Sosiaaliset suhteet</i>	19
2.5.3. <i>Yksilön toiminta ja toiminnan mahdollisuudet</i>	22
2.6. LIMINAALISET TILAT TURVAPAIKKATUTKIMUKSESSA.....	24
3. TURVAPAIKANHAJIJAT SUOMESSA.....	27
3.1. ULKOMAALAISLAIN ALAISET KÄSITTEET SUOMESSA	27
3.2. TURVAPAIKKAPROSESSI SUOMESSA	30
3.3. VIIMEAIKAISIMMAT MUUTOKSET POLITIIKASSA	31
4. AINEISTO JA MENETELMÄT	34
4.1. TRIANGULAATIO	35
4.2. PUOLISTRUKTUROITU HAASTATTELU.....	36
4.3. KYSELYAINEISTO.....	39
4.4. TEORIALÄHTÖINEN SISÄLLÖNANALYYSI	42
4.5. KVANTITATIIVINEN TILASTOLLINEN ANALYYSI	44
4.6. EETTISET HAASTEET	46
4.7. TUTKIMUKSEN VALIDITEETTI.....	49
5. ANALYYSI JA POHDINTA.....	52
5.1. TURVAPAIKANHAJIJOIDEN RESILIENSSIN OSA-ALUEET	52
5.1.1. <i>Yksilön kognitiiviset taidot</i>	53
5.1.2. <i>Identiteetti</i>	56
5.1.3. <i>Sosiaaliset resurssit</i>	59
5.1.4. <i>Ympäristön tarjoamat materiaaliset ja toiminnalliset resurssit</i>	65
5.1.5. <i>Kulttuuriset tekijät resilienssin muodostumisessa turvapaikanhakijoilla</i>	69
5.2. RESILIENSSI LIMINAALISISSA TILOISSA.....	71
5.2.1. <i>Kielteinen päätös vaikuttaa aikatilan kokemukseen</i>	71
5.2.2. <i>Luottamus järjestelmään</i>	73
5.2.3. <i>Tilan liminaalisuus vaikuttaa yksilön haluun tai mahdollisuuteen hakeutua ympäristön tarjoamien resurssien pariin</i>	74
5.2.4. <i>Uusia yhteisöjä syntyy helpommin vastaanottokeskuksen ulkopuolella</i>	77
5.2.5. <i>Yksittäiset tapahtumat vaikuttavat liminaalisen tilan olemukseen</i>	80
5.3. TULEVAISUUS	82
6. JOHTOPÄÄTÖKSET	85
KIITOKSET	87
LÄHDELUETTELO	88
LIITTEET.....	94

1. Johdanto

Vuonna 2015 Suomeen saapui odotettua suurempi määrä turvapaikanhakijoita, minkä seurauksena Maahanmuuttovirastoon tuli ennätysmäärä kansainväliseen suojeluun perustuvia turvapaikkahakemuksia (Turvapaikkahakemukset 2018). Tämänhetkisen maahanmuuttopolitiikan seurauksena noin puolet vuonna 2015 saapuneista ovat saaneet kielteisen päätöksen vuoden 2018 alkuun mennessä (Kansainvälinen suojelu 2019). Lopullisten kielteisten päätösten ja vuoden 2016 tehtyjen lakimuutosten myötä paperittomien määrä on lisääntynyt Suomessa (Jauhiainen & Gadd 2018). Lisäksi noin puolet vuoden 2019 turvapaikkahakemuksista on uusintahakemuksia (Kansainvälinen suojelu 2019). Tämä tarkoittaa, että aiemmin kielteisen päätöksen saanut henkilö hakee turvapaikkaa toisella perusteella (Maahanmuuton vuoden 2018 tilastot... 2019). Moni turvapaikanhakija on siis tilanteessa, jossa heille ei myönnetä laillista oleskeluoikeutta, mutta he silti oleskelevat Suomessa joko paperittomina tai odottaen turvapaikkapäätöstä. Pahimmillaan tällainen välitilassa oleskelu on pitkittänyt vuosien mittaiseksi.

Turvapaikanhakijoita ja pakolaisuutta on tutkittu laajalti eri tieteenaloilla ja monista eri näkökulmista. Yhä useampi tutkimus keskittyy turvapaikanhakijoiden ja pakolaisten kertomuksiin vaikeuksien kokemuksista, traumatisoitumisesta, hyväksikäytöstä ja syrjinnästä (Lavie-Ajayi & Slonim-Nevo 2017). Mikäli keskitytään vain näihin ongelmiin, saattavat turvapaikanhakijat esittäytyä haavoittuvaisena ja passiivisena ryhmänä, jotka ovat riippuvaisia julkisesta avusta (Marlowe 2010). Resilienssin käsitteen kautta huomio siirtyy haavoittuvaisuuden diskurssista siihen, miten näiden ongelmien kanssa yksilöllä tai yhteisöllä on kyky selviytyä muutoksesta ja epävarmuudesta (Weichselgartner & Kelman 2014). Sosiologiassa ja psykologiassa aihepiiriä on lähestytty resilienssin käsitteen avulla (Pickren 2014; Lavie-Ajayi & Slonim-Nevo 2017), mutta maantieteessä resilienssiä pakolaisuuteen ja maahanmuuttoon liittyvässä tutkimuksessa ei ole vielä tutkittu. Maantieteessä aika-tilallinen näkökulma on eriävä muista sosiaalitieteistä turvapaikanhakijoiden resilienssin tutkimuksessa ja tarjoaa tutkimukselle uudenlaisen kontekstin analysoida resilienssin muotoutumista yksilölähtöisesti suhteessa ympäristöön.

Suurin osa turvapaikanhakijoista sijoitetaan turvapaikkaprosessin ajaksi vastaanottokeskuksiin Suomessa. Vastaanottokeskukset muodostavat omanlaisensa aika-tilan, jossa keskeistä on tilan väliaikaisuus sekä tilan asukkaiden yhtenevä yhteiskunnallinen asema (Waardenburg ym. 2018; Ghorashi ym. 2018). Pitkittyneet turvapaikkaprosessit ja uusintahakemukset vaikuttavat siihen, kuinka väliaikaisuutta voidaan vastaanottokeskuksessa tulkita. Resilienssin tulkinnan kannalta mielenkiintoista on, kuinka tilojen väliaikaisuus, pitkittynyt oleskelu vastaanottokeskuksissa ja päätöksen odottamisen aiheuttama paine vaikuttavat turvapaikanhakijoiden elämään sekä tulevaisuuden suunnitelmiin.

Tutkimuksen aineisto koostuu laadullisista puolistrukturoiduista turvapaikanhakijoiden haastatteluista (N=7) ja kyselyaineistosta (N=312), joka on kerätty yhteensä 8 eri vastaanottokeskuksesta Etelä-Suomesta. Haastatteluaineiston analyysissä käytetään teoriaohjaavaa sisällönanalyysiä ja kyselyaineiston analysoimisessa tilastollisia analyysimenetelmiä. Tutkimuksessa käytetään triangulaatiota eli analyysien yhdistämistä tuloksissa kokonaisvaltaisemman kuvan saavuttamiseksi tutkittavasta ilmiöstä.

Tässä tutkimuksessa keskitytään kielteisen turvapaikkapäätöksen saaneiden henkilöiden resilienssin muodostumiseen liminaalisessa tilassa. Tutkimuksen tavoite on selvittää kielteisen turvapaikkapäätöksen saaneiden kokemuksia siitä, mitkä tekijät lisäävät heidän kykyään kestää epävarmuutta tulevaisuudesta ja miten nämä tekijät ilmenevät heidän elämässään Suomessa ja vastaanottokeskusten tiloissa.

Tutkimuksessa vastataan seuraaviin kysymyksiin:

1. Mitä on turvapaikanhakijoiden resilienssi?
2. Miten turvapaikanhakijoiden resilienssi muodostuu liminaalisissa tiloissa?
3. Kuinka turvapaikanhakijat varautuvat tulevaisuuteen?

2. Teorettinen viitekehys

2.1. Siirtolaisuuden ja turvapaikanhakijoiden tutkimus maantieteessä

Siirtolaisuuden tutkimus on monia eri tieteenaloja yhdistävä tutkimuksen ala.

Siirtolainen tarkoittaa henkilöä, ”joka on siirtynyt tai siirtyy asumaan paikasta toiseen” (Nurmi 2004: 977). Tällöin yksi keskeisimmistä elementeistä määritelmässä on henkilön liike ajassa ja tilassa, mikä tekee siirtolaisuudesta ilmiönä maantieteellisen.

Maantieteessä aikaa ja tilaa voidaan käsitellä monista eri ontologisista perspektiiveistä.

Esimerkiksi Black (1993) teoksessaan *Geography and Refugees* tutkii pakolaisten jakautumista alueellisesti ja pakolaisuuden vaikutuksia eri alueisiin, kun taas myöhemmin feministiset ja post-strukturalistiset käsitykset tilasta laajensivat myös maantieteessä siirtolaisuuden tutkimuksen fokusta sosiaalisesti rakennetun ja suhteellisen tilan tarkasteluun (Collyer 2014).

Maantieteessä laaja-alaisuus ja ilmiöiden kokonaisvaltainen ymmärtäminen on keskeistä, sekä erityisesti se, kuinka eri ilmiöt ovat yhteydessä toisiinsa. Siirtolaisuuden tutkimuksessa maantiedettä ei siis voida erottaa muista tieteenaloista tietynlaisen metodologian tai perspektiivin perusteella (Collyer 2014). Sidaway ja Johnston (2007) käyttävät maantieteestä termiä ”synteettinen tieteenala”, sillä se yhdistää perspektiivejä monilta tieteenaloilta ja laajoista teemoista. Pakolaisuutta on tutkittu eniten ihmismaantieteen alakategorioissa, erityisesti poliittisessa maantieteessä, talousmaantieteessä, sosiaalimaantieteessä, kulttuurimaantieteessä ja kehitysmaantieteessä (Collyer 2014). Luonnonmaantieteessä pakolaisuutta on tutkittu verrattaessa ilmastonmuutoksen vaikutuksia muuttoliikkeeseen. Moni näistä tutkimuksista käyttää GIS -menetelmiä. Nykyään myös itse liikkeen ja liikkumisen tutkimus on yleistynyt maantieteen piirissä pakolaistutkimuksessa (Gill ym. 2011).

Maantieteen konsepteista erityisesti tila, sijainti, alue ja mittakaava tarjoavat siirtolaisuuden tutkimukselle teoreettista tukea (Collyer 2014). Siirtolaisuutta voidaan tutkia maantieteessä monessa eri mittakaavassa. Maantieteellinen mittakaava tarkoittaa ilmiön tai tutkimuksen tilallista tai alueellista ulottuvuutta (Marston 2000: 220). Siirtolaisuutta voidaan tarkastella mittakaavaltaan yksilön tasolta aina globaaliin tasoon asti. Keskeistä siirtolaisuuden tutkimuksessa on se, kuinka nämä eri tasot ovat jatkuvassa vuorovaikutuksessa toisiinsa (Collyer 2014). Se, kuinka yksilö käyttäytyy tilassa, miten hän sen kokee ja missä hän sijaitsee, ovat vahvasti linkittyneitä globaalin tason prosesseihin. Marston (2000: 220) argumentoi, että mittakaava (paikallinen, kansallinen, globaali) on poliittisesti rakennettu eikä sitä voida tarkastella vallitsevana hierarkkisena järjestelmänä. Hänen mukaansa mittakaavaa tulisi sen sijaan tarkastella rakenteellisten voimien ja toimijoiden välisinä jännitteinä.

Siirtolaisuuden määritelmä perustuu henkilön sijaintiin tietyllä alueella ja määritelmässä alueet käsitetään tämän hetkisen kansallisvaltiarakenteeseen perustuvan maailmankuvan perusteella (Nurmi 2004: 997). Myös *pakolaisen ja turvapaikanhakijan* määritelmät perustuvat valtiarakenteeseen (Pakolaisten oikeusasemaa koskeva yleissopimus 77/1968: 1§; Gill 2010). Kansallisvaltion käsittäminen poliittisena kokonaisuutena ja rajojen määrittely mahdollistaa vallankäytön alueen sisällä oleskelevien ihmisten erilaistuneeseen kohteluun (Meyer ym. 1997). Turvapaikanhakijat ovat vailla kansalaisuutta maasta, jossa turvapaikkaa hakevat ja yleensä myös oleskelevat, ja täten valtiorakenne määrittää vahvasti heidän oikeuksiaan ja mahdollisuuksiaan kyseisessä maassa (Gill 2010).

Gillin (2010) mukaan turvapaikanhakijoita koskevassa maantieteessä on tärkeää huomioida, kuinka valtio käsitetään. Moderni valtiorakenne on muodostunut erittäin lyhyessä ajassa verrattuna siihen, kuinka yhteiskunnat ovat historiassa järjestäytyneet. Kansallisvaltiorakenne levisi maailmanlaajuisesti viimeisen 200 vuoden aikana ja korvasi muut valtion tai hallinnon muodot (Wimmer & Feinstein 2010). Vaikka ihmiset ovat kautta aikojen liikkuneet, tapahtuu muuttoliike aina sen hetkessä yhteiskunnallisessa kontekstissa ja niiden valtarakenteiden alaisena, joita milläkin hetkellä on olemassa. Mikäli valtio käsitetään essentiaalisena territoriona, voi valtio näyttäytyä erillisenä hierarkkisena vallan harjoittajana suhteessa yhteiskuntaan (Gill 2010).

Kuitenkin kuten esimerkiksi Weber (2003: 253) osoittaa, turvapaikanhakijoihin liittyvä lainsäädäntö ja valtion harjoittama valta on tiiviisti linkittynyt yhteiskunnan asenteisiin. Hänen tutkimuksessaan epäselvä laki johtaa monesti turvapaikanhakijoita yhteiskunnasta poissulkeviin käytäntöihin ja mikäli nämä käytännöt ovat laittomia, niitä pyritään laillistamaan. Valtion voidaan siis ajatella rakentuvan jatkuvasti käytännöissä ja sosiaalisen toiminnan tuotoksena (Gill 2010).

Valtarakenteet ovat myös jatkuvassa muutoksessa. Foucaultin (2007: 155) mukaan vallan analyysi ja mekanismit ovat muuttuneet läntisten instituutioiden ja valtioiden kehityksen myötä populaatioiden hallitsemisesta subjektien itsensä toteuttamaan elämän hallitsemiseen. Rakenteellisen vallan voidaan puolestaan ajatella toteutuvan yhteiskunnallisena prosessina, jonka taustana on jatkuvasti tilassa toteutuva toiminta. Radcliffe (2015) argumentoi, että valta tuotetaan jatkuvasti uudestaan tilassa määrittelyn ja representaation keinoin. Tämä tarkoittaa, että turvapaikanhakijan määrittely jo itsessään tuottaa erilaistunutta vallankäyttöä suhteessa määriteltyyn yksilöön (Puumala & Pehkonen 2010). Turvapaikanhakijan valta-asemaan eivät siis vaikuta pelkästään lailliset lupapaperit ja laillinen hyväksyntä vaan myös henkilön itsensä kokemus asemastaan, henkilön toiminta asemastaan käsin sekä ympäristön jatkuvasti tilassa tuottama palaute henkilön asemasta.

2.2. Resilienssin käsitteen määrittely ja käyttö

Resilienssi laajimmillaan määriteltynä tarkoittaa kapasiteettia selvitä muutoksesta haastavissa olosuhteissa (Weichselgartner & Kelman 2014). Monitieteisyydestä johtuen resilienssille ei ole yhtä määritelmää (Aranda & Hart 2014; Weichselgartner & Kelman 2014). Se sisältää lähes kaikissa määritelmässä idean ”kyvystä” ”palautua” tai ”sopeutua” joko shokin jälkeen tai haastavissa olosuhteissa (Taulukko 1.). Toisin sanoen resilienssiä voidaan tutkia vain riskien tai haastavien olosuhteiden yhteydessä (Ungar 2008). Alun perin sana resilienssi tulee latinan kielen sanasta *resilire* ja on käännetty tarkoittamaan ”takaisin ponnahtamista” (engl. *bounce*) (Alexander 2013). Käsitteen avulla on mahdollista tutkia niin yksilöä, yhteisöä, materiaa kuin järjestelmääkin (Alexander 2013; Aranda & Hart 2014; Weichselgartner & Kelman 2014).

Resilienssi akateemisessa tutkimuksessa on lähtöisin ekologiasta ja tekniikasta, mutta myöhemmin se on omaksuttu sosiaalitieteisiin, kuten psykologiaan 1950-luvulla (Alexander 2013). Vaikka termiä resilienssi ei käytettykään sosiaalitieteissä tätä aiemmin, on sosiaalitieteissä ollut resilienssiä lähellä olevia konsepteja, joiden pohjalle myös resilienssitutkimus on rakentunut (Pickren 2014). Ajan ja kritiikin myötä myös resilienssin käsitteen käyttö on muuttunut. Tutkimus keskittyi pitkälti 1990-luvulle asti lasten kehitykseen (Alexander 2013) ja myös 2010-luvulla tehty turvapaikanhakijoihin liittyvä resilienssitutkimus kohdistuu suurimmaksi osaksi lapsiin ja nuoriin jättäen aikuisiän resilienssin tutkimukseen aukon (Pickren 2014). 1990-luvulta eteenpäin resilienssitutkimus levisi muihin sosiaalitieteisiin ja käsitteen avulla alettiin tutkia ihmisen ekologiaa esimerkiksi taloustieteiden ja maantieteen parissa (Adger 2000; Alexander 2013). Tällöin käsitettä määriteltiin myös ihmisryhmän kautta eikä vain yksilönäkökulmasta.

Resilienssin käsitteen monipuolisesta käytöstä johtuen käsitteen tarkka määrittely tapahtuu ala- ja tutkimuskohtaisesti. Maantieteessä resilienssiä on yleisimmin käytetty ympäristöllisten tai yhteiskunnallisten riskien yhteydessä yhteisön kykynä sopeutua yhtäkkisiin katastrofeihin (Weichselgartner & Kelman 2014), mutta hyvin vähän yksilönäkökulmasta, mikä taas on vallitseva konsepti turvapaikanhakijoihin liittyvässä tutkimuksessa psykologiassa ja sosiaalitieteissä (Ungar 2008; Pickren 2014; Sleijpen ym. 2017; Lavie-Ajayi & Slonim-Nevo 2017).

Taulukko 1. Resilienssin eri määritelmiä.

Tekijä(t):	Määritelmä:
Masten ym. (1990)	Haastavista tai uhkaavista olosuhteista huolimatta onnistunut prosessi, kapasiteetti tai lopputulos sopeutumisessa.
Luthar ym. (2000)	Dynaaminen prosessi, joka sisältää positiivisen sopeutumisen merkittävien vastoinkäymisten yhteydessä
Roisman ym. (2002)	Resilienssi on hierarkisesti organisoitujen suojajärjestelmien joukko, joka kumulatiivisesti ehkäisee vastoinkäymisten vaikutuksia ja siksi sitä voidaan pitää harvoin, jos ikinä, yksilöiden itsenäisenä ominaisuutena.
Connor & Davidson (2003)	Henkilökohtaiset ominaisuudet, jotka mahdollistavat menestymisen vastoinkäymisten kontekstissa.
Masten & Powell (2003)	Resilienssi tarkoittaa positiivisen sopeutumisen malleja merkittävän riskin tai vastoinkäymisen yhteydessä.
Alvord & Grados (2005)	Ne taidot, ominaisuudet ja kyvyt, jotka mahdollistavat yksilöiden sopeutumisen vaikeuksiin ja haasteisiin.
Fergus & Zimmerman (2005; 399)	Resilienssi tarkoittaa prosessia, jossa riskeille altistuessa päästään yli niiden negatiivisista vaikutuksista ja selviydytään onnistuneesti traumaattisesta kokemuksesta ja vältetään riskeihin liittyvät negatiiviset käytösmallit.
Rutter (2006)	Resilienssin voi määrittää vähentyneenä haavoittuvaisuutena ympäristöllisille riskin kokemuksille, vastoinkäymisestä tai stressistä ylitsepääsemisenä tai suhteellisen hyvänä lopputuloksena riskin kokemuksesta huolimatta.
Edwards (2007)	Resilienssi on kyky sopeutua tarkoituksenmukaisen kehityskulun mukaisesti häiriötekijöistä huolimatta.
Lee & Cranford (2008)	Yksilön kapasiteetti selviytyä menestyksekkäästi merkityksellisen muutoksen, vastoinkäymisen tai riskin kontekstissa.
Ungar (2008)	Yksilön kyky selviytyä merkittäville joko psykologisille, ympäristöllisille (tai molemmille) vastoinkäymisille altistuessaan niin että pääsee käsiksi terveyttä ylläpitäviin resursseihin, joihin mukaan luetaan yksilön mahdollisuus kokea hyvinvoinnin tunteita ja yksilön perheen, yhteisön ja kulttuurin mahdollisuus tarjota näitä terveysresursseja ja kokemuksia kulttuurisesti merkityksellisin tavoin.
Leipold & Greve (2009)	Yksilön stabiliteetti tai nopea toipuminen (tai kasvu) olosuhteissa, joissa yksilö kohtaa merkittäviä vastoinkäymisiä.
Masten (2011)	Dynaamisen järjestelmän kapasiteetti kestää ja toipua merkittävistä haasteista, jotka uhkaavat sen stabiliteettia, olemassaoloa tai kehitystä.
Sleijpen ym. (2017)	Resilienssi tarkoittaa positiivista sopeutumista tai kykyä pitää tai saada takaisin mielenterveys merkittävistä vastoinkäymisistä huolimatta.

Jotkin resilienssin määritelmät saattavat olla toisistaan ristiriitaisia keskenään (Taulukko 1.). Esimerkiksi Connorin ja Davidsonin (2003) mukaan resilienssi on yksilössä olevien ominaisuuksien tulos kun taas Roisman ym. (2002) argumentoi, että resilienssiä voidaan pitää harvoin, jos ikinä, yksilöiden itsenäisenä ominaisuutena. Roismanin ym. (2002) mukaan yksilön aiemmat kokemukset ja erityisesti lapsuudessa koettu tuki ja turva vaikuttavat siihen, kuinka hyvin myöhemmin elämässä yksilö kykenee sopeutumaan vaikeuksien, trauman tai shokin aikana. Connor ja Davidson (2003) puolestaan identifioivat 25 eri elämän osa-aluetta tai yksilön piirrettä, joilla resilienssiä voitaisiin mitata, joista aiempi menestys haastavissa tilanteissa oli vain yksi osa-alue.

Henkilökohtaisten ominaisuuksien luokittelujen ongelmana on se, millaista kuvaa ne luovat positiivisesti sopeutuvasta yksilöstä. Esimerkiksi Connorin ja Davidsonin (2003) luokittelussa henkilö saa lisää resilienssipisteitä, mikäli kokee, että ”asiat tapahtuvat syystä” ja ”usko tai Jumala saattavat välillä auttaa”. Vaikka esimerkiksi uskonnolla (uskontojärjestelmästä riippumatta) on todettu monessa tutkimuksessa olevan merkitys resilienssiä lisäävänä tekijänä (Khawaja ym. 2008; Hutchinson & Dorsett 2012), ei se välttämättä itsessään ole merkityksellinen osa resilienssiä ja toisissa tutkimuksissa se ei ole noussut lainkaan tuloksista (Lavie-Ajayi & Slonim-Nevo 2017). Uskonto ja henkisyys voidaan kokea henkilökohtaisen elämän oppaana tai toivon lähteenä, turvana ja voimavarana (Khawaja ym. 2008; Hutchinson & Dorsett 2012), mutta opastusta, toivoa, turvaa ja voimavaroja voi saada muualtakin kuin uskonnosta. Voidaan päätellä, että kyse on enemmänkin yksilön uskomusjärjestelmän laadusta – oli se kytköksissä johonkin tiettyyn uskontoon tai ei.

Myös Connorin ja Davidsonin (2003) luokittelussa väittämät, joiden avulla resilienssipisteitä saadaan luovat tietynlaista ihmiskuvaa siitä, millainen on resilientti yksilö, ja tämä voi puolestaan johtaa kulttuurisidonnaiseen tulkintaan resilienssistä (Aranda & Hart 2014). Moni aiempi resilienssitutkimus on keskittynyt esimerkiksi lasten suhteen siihen, kuinka hyvin lapset vaikeista olosuhteista huolimatta kohtaavat yhteiskunnalliset normatiiviset odotukset, jotka puolestaan määrittelevät resilienssin valtaväestön termein eivätkä ota huomioon kulttuurillista kontekstia (Bottrell 2009). Tämän vuoksi resilienssin määritelmät vaativat tarkentavia kysymyksiä, kuten Edwardsin (2007) määritelmässä, jossa resilienssi on ”*kyky sopeutua tarkoituksenmukaisen kehityskulun mukaisesti häiriötekijöistä huolimatta*” voidaan pohtia, mitä tarkoitetaan tarkoituksenmukaisella kehityskululla.

Edwardsin (2007) mukaan resilienssi on linkittynyt kulttuurilliseen kontekstiin, ja se voi ilmetä vain yhteydessä toisiin sekä suhteessa yhteisiin tarkoitukseen. Tällöin resilienssin määrittäminen saattaa tapahtua tutkijan vallitsevista käsityksistä käsin, mitä ovat yhteiset tarkoitukset tai tarkoituksenmukainen kehityskulku. Voidaan myös ontologisesti kysyä, onko olemassa asioita, jotka ovat elossa ja toimintakykyisiä, joita ei voitaisi pitää resilientteinä (Simon & Randalls 2015).

Sleijpen ym. (2017) puolestaan määrittelee resilienssin ”*kykyä saada takaisin mielenterveys*”. Tässä määritelmässä voidaan pohtia, millainen on terveenä pidetty mieli ja onko resilienssi aina yhteydessä mielenterveyden ongelmiin. Myös esimerkiksi Leen ja Cranfordin (2008) määritelmässä jää epäselväksi, mitä menestyksekkäs selviytyminen tarkoittaa. Ungarin (2008) mukaan tulisi välttää hegemoniaa siinä, kuinka menestyksekkäs kehitys tai hyvät selviytymiskeinot luokitellaan. Kuten Edwards (2007) argumentoi, resilienssi on yleensä määritelty suhteessa toisiin ihmisiin ja kulttuuriin. Siksi resilienssin määrittelyssä on tärkeää ottaa huomioon sen sosiaalinen ja kulttuurinen aspekti (Ungar 2008).

Resilienssiä voidaan tulkita myös prosessin näkökulmasta tai staattisemmasta ominaisuuksien näkökulmasta. Muun muassa Alvord ja Grados (2005) määrittelevät resilienssin ”*taidoiksi, ominaisuuksiksi ja kyvyiksi, jotka mahdollistavat yksilön sopeutumisen*”. Fergus ja Zimmerman (2005: 399) puolestaan määrittelevät resilienssin ”*prosessiksi, jossa päästään yli riskeille altistuessa niiden negatiivisista vaikutuksista*” (Taulukko 1.). Toisin sanoen Alvordin ja Gradosin (2005) mukaan resilienssiä voidaan pitää hankittuina ominaisuuksina, jotka yksilöt vähitellen sisäistävät, ja jotka mahdollistavat henkilön sopeutumisen vaikeisiin olosuhteisiin elämässä. Resilienssin luokittelu prosessiksi puolestaan tarkoittaa itse prosessia, jossa riskeistä selviydytään tai vaikeuksista päästään yli (Fergus ja Zimmerman 2005).

Prosessiin liittyvät myös henkilön sisäistämät kyvyt, taidot ja ominaisuudet (Fergus & Zimmerman 2005). Myös Alvord ja Grados (2005) korostavat, että sopeutuminen vaatii aktiivisuutta, vaikka resilienssiä ei määritelläkään prosessiksi ja sitä, että elämässä voi jatkuvasti sisäistää ja opetella taitoja, jotka lisäävät resilienssiä. Verrattuna Alvordin ja Gradosin (2005) luokitteluun, Fergusin ja Zimmermanin (2005) luokittelussa korostuu enemmän yksilön ulkopuoliset asiat, joita he nimittävät resursseiksi. Mikäli resilienssi

nähdään vain yksilön ominaisuuksina, ei oteta huomioon tilanteen muodostamaa kokonaisuutta ja ympäristön vaikutusta. Esimerkiksi henkilön hyvä itsetunto ei välttämättä ole pysyvä ominaisuus vaan jatkuvan aika-tilallisen prosessin hetkellinen tuotos, joka ilmenee yksilössä hänen ja ympäristönsä vaikutuksen tuloksena. Liiallinen yksilökeskeisyys saattaa myös johtaa siihen, ettei huomioida tilanteiden muuttuvuutta eli sitä, että erilaiset tilanteet vaativat henkilöltä erilaisia kykyjä. Mutta toisaalta, mikäli resilienssi nähdään vain ympäristön resursseina, ei oteta huomioon yksilöiden välisiä eroja mahdollisuuksissa saavuttaa näitä resursseja (Ungar 2008).

Sosiologiassa turvapaikanhakijoihin ja pakolaisiin liittyvässä tutkimuksessa Michael Ungarin määritelmä resilienssistä on paljon käytetty, sillä se ottaa huomioon yksilön, kulttuurillisen kontekstin ja yhteisön merkityksen. Ungar (2008: 225) on määritellyt resilienssin ”*yksilön kykynä ohjata itsensä terveyttä ylläpitäviin resursseihin altistuessaan joko merkittävälle psykologisille tai ympäristöllisille (tai molemmille) vastoinkäymisille*”. Terveyttä ylläpitäviin resursseihin Ungar (2008) lukee yksilön mahdollisuuden kokea hyvinvoinnin tunteita sekä yksilön perheen, yhteisön ja kulttuurin mahdollisuuden tarjota näitä terveysresursseja ja kokemuksia kulttuurisesti merkityksellisin tavoin.

Ungarin näkemys resilienssistä on siis yksilölähtöinen, mutta linkittynyt tiiviisti myös ympäristöön ja ottaa huomioon myös ilmiön kulttuurisidonnaisuuden. Kulttuuri tarkoittaa jaettua opittua kokemusmaailmaa, joka välitetään sukupolvelta toiselle (Ungar 2008). Pickren (2014) selventää, että kulttuurin määritelmään kuuluu sisäistä representaatioita merkityksistä, arvomaailmasta, uskomuksista ja maailmankatsomuksesta kuin myös ulkoista representaatiota, kuten vaatteet, ruoka ja toimintatavat. Tärkeää on huomioida, että kulttuuri on ilmiönä dynaaminen ja jatkuvassa muutoksessa.

Ungarin (2008) mukaan resilienssi on moniulotteinen rakenne, jonka määritelmä neuvotellaan yksilöiden ja heidän ympäristönsä välillä. Hän antaa esimerkin nuoresta miehestä Intian maaseudulla, joka liittyy laittomaan aseelliseen ryhmään puolustaakseen etnistä taustaansa. Mies saattaa toiminnallaan saavuttaa henkilökohtainen merkityksen, tunteen kuulumisesta johonkin, vahvan minäpystyvyyden, sekä samalla hankkia elämäntaitoja, toteuttaa itselleen tärkeäksi koettua toimintaa ja ilmaista hänen kulttuurista ja etnistä tunnustautumistaan. Hän saattaa saavuttaa toiminnallaan kaikki

resilienssiin liitetyt terveen toiminnan osa-alueet, vaikka hänen toimintaansa olisikin yhteiskunnallisessa kontekstissa pidetty laittomana, haitallisena ja sopimattomana. Siksi on tärkeää miettiä, miten resilienssiä tutkitaan, millä sitä mitataan ja kenen ehdoilla (Aranda & Hart 2014). Klassiset mittarit, kuten koulumenestys tai turvallinen kiintymyssuhde vanhempiin lapsuudessa ei välttämättä kerro mitään henkilön resilienssistä suhteutettuna siihen maailmaan tai kulttuuriin, jossa hän elää, vaan enemmänkin yhteiskunnan käsityksistä siitä, millainen on hyvin pärjäävä yksilö (Pickren 2014).

Aranda ym. (2012) analysoivat resilienssin pitävän sisällään kolme eri tulkintamahdollisuutta: ominaisuus yksilössä, tuotettu tai keskeneräinen. Ominaisuus tarkoittaa psykologisia ominaisuuksia, jotka luovat resilienssin. Tuotettu resilienssi tarkoittaa, että resilienssin voi tehdä tarjoamalla resursseja hyvinvointiin henkilön ympäristössä, esimerkiksi sosiaalipalveluiden kautta. Keskeneräinen resilienssi puolestaan tarkoittaa subjektia, joka on joustava, mukautuva ja joka on muodostunut käytäntöjen ja käytöksensä tuloksena, mutta jonka resilienssi luodaan uudelleen jokaisessa uudessa tilanteessa. Simon & Randallsin (2015) mukaan Ungarin kuvailema resilienssi ei ole suoraan mitään näistä vaan kattaa kaikki osa-alueet. Resilienssi ei ole vain henkilön haalimat ominaisuudet, sillä hänen on mahdotonta navigoida itsensä terveyttä ylläpitäviin voimavaroihin, mikäli niitä ei ole tarjolla (Ungar 2008). Resilienssi ei myöskään muodostu vain ympäristön tarjoamista resilienssiä tukevista toiminnoista, sillä osalla ei ole kykyä tai tietotaitoa päästä näihin voimavaroihin käsiksi.

Tässä tutkimuksessa käytetään Ungarin (2008) määritelmää resilienssistä, sillä siinä on huomioitu yhteydet erilaisten resilienssin tulkintojen välillä (ympäristön tarjoamat resurssit yksilön kykyjen käytössä) ja siinä korostuu kulttuurisidonnaisuus oleellisena elementtinä resilienssin muodostumisen kannalta. Ungarin mukaan resilienssi on

”yksilön kyky selviytyä merkittäville joko psykologisille, ympäristöllisille (tai molemmille) vastoinkäymisille altistuessaan niin että pääsee käsiksi terveyttä ylläpitäviin resursseihin, joihin mukaan luetaan yksilön mahdollisuus kokea hyvinvoinnin tunteita ja yksilön perheen, yhteisön ja kulttuurin mahdollisuus tarjota näitä terveysresursseja ja kokemuksia kulttuurisesti merkityksellisin tavoin.”

2.3. Resilienssin suhde aika-tilaan

Ihmismaantieteessä aika-tilaa (engl. *timespace*, metafysiikassa suomennettu: *aika-avaruus*) voidaan ajatella monesta eri ontologisesta perspektiivistä. Tapa, jolla aika-tilallisia prosesseja tutkitaan, on vahvasti yhteydessä siihen, millaisen mallin avulla aikaa ja tilaa käsitetään (Massey 1999). Aika-tilaa voidaan ajatella monella eri ontologisella tavalla. Aika-tila voidaan ajatella esimerkiksi absoluuttisena eli olemassa olevana ilman siinä olevia objekteja ja olioita (kuten planeettoja, tähtiä, atomeita, ihmisiä) tai suhteellisena, jolloin aika-tilan ajatellaan olevan olemassa vain suhteessa muuhun olemassa olevaan (Dainton 2010: 1). Myös resilienssin tulkinnan kannalta on olennaista, kuinka aika-tila käsitetään, sillä se vaikuttaa resilienssin tutkimukseen aika-tilallisena ilmiönä.

Merrimanin (2012) mukaan nykyiset aika-tilan ontologiset tulkinnat juontavat juurensa klassisen ja modernin tieteen filosofiaan. Aika-tilan tulkinta on Kantin filosofian seurauksena ollut monesti jakautunut aikaan ja tilaan, eli historiaan (ajan tutkimukseen) ja maantieteeseen (tilan tutkimukseen) (Dainton 2010: 2). Postmodernissa tulkinnassa ajasta ja tilasta nämä kaksi nähdään erottamattomina toisistaan, aika-tilana, jolloin kaikki tilallinen on sidoksissa aikaan ja kaikki ajallinen tapahtuu tilassa (Merriman 2012).

Absoluuttisessa aika-tilassa tila on kolmiulotteinen ja aika on kronologinen neljäs dimensio ja nämä ulottuvuudet ovat olemassa vaikka mitään muuta ei olisi olemassa (Dainton 2010: 8). Aika-tilaa voidaan tarkastella myös suhteellisena, mikä tarkoittaa, ettei aikaa ja tilaa ole olemassa itsenäisinä entiteetteinä vaan kaikkeus muodostuu materiaalisen suhteista toisiinsa (Dainton 2010: 154). Toisin sanoen, kaikki mitä on, on välittömässä yhteydessä johonkin muuhun olemassa olevaan ja myös aika ja tila voivat muuttua eri olosuhteissa. Aika-tilan suhteellisessa näkemisessä on monia eri teorioita eikä sitä voida selittää yhtä yksinkertaisesti kuin absoluuttista aika-tilaa.

Maantieteen käsityksiä aika-tilasta muokanneet maantieteilijät Harvey (1990: 202), Massey (1999) sekä Hägerstrand (1975) ottavat ajan ja tilan tulkintaan mukaan sosiaalisen ja psykologisen aspektin, jossa keskitytään ajan ja tilan kokemiseen sekä jatkuvaan muutokseen. Hägerstrandin aikamaantieteen tulkinnassa aika-tila nähdään absoluuttisena, jossa yksilö on aktiivinen toimija kolmiulotteisessa tilassa eli

maantieteellisessä todellisuudessa, jossa aika on suoraviivainen neljäs dimensio (Merriman 2012). Aikamaantieteen tulkinta aika-tilasta antaa selkeän yksilölähtöisen konseptin, jonka avulla voitiin tutkia yksilön roolia spatiotemporaalisissa tilanteissa ja Hägerstrandin (1975) mukaan erityisesti tapahtumien ajan ja paikan yhtäaikainen tarkastelu on merkittävässä roolissa ihmisen käytöksen kartoittamisessa tilassa.

Hägerstrandista poiketen Harvey (1990) ja Massey (1999) kirjoituksissaan tulkitsevat aika-tilaa suhteellisenä. Harvey (1990) pohtii, kuinka aikaa ja tilaa koetaan ja hahmotetaan yksilönä ja yhteisönä, sekä kuinka aika ja tila muuttuvat postmodernissa yhteiskunnassa sosiaalisen kanssakäymisen ja teknologian kehityksen myötä. Myös Massey (1999) kirjoituksissaan keskittyy erityisesti siihen, kuinka tila on sosiaalisesti tuotettua ja kuinka se vaikuttaa konkreettiseen fyysiseen toimintaan tilassa.

Ajan ja tilan suhde on jatkuvassa muutoksessa silloin, kun aika-tila nähdään suhteellisenä, kuten Harveyn (1990: 284) teoria aika-tila kompressiosta esittää. Aika-tila kompressio viittaa mihin tahansa ilmiöön, joka muokkaa ajan ja tilan laatua ja yhteyttä toisiinsa. Esimerkiksi teknologian kehitys on muuttanut aika-tilallisia mahdollisuuksia (Ash 2013). Teknologia on muokannut aika-tilaa esimerkiksi siinä, miten informaatio kulkee ajassa nopeammin laitteiden ja internetin välityksellä tai esimerkiksi videopuhelun avulla voidaan luoda virtuaalinen koettava tila: vaikka puhuvat henkilöt olisivat fyysisesti kaukana toisistaan, voidaan tilat kuitenkin aistia, nähdä ja kuulla, puolin ja toisin reaaliajassa. Teknologiset laitteet ovat elotonta materiaa, mutta tärkeässä roolissa aika-tilojen muodostamisessa, joten myös eloton on olennaisessa asemassa aika-tilan suhteellisessa rakentumisessa eivätkä ainoastaan sosiaalisesti tuotetut prosessit (Ash 2013).

Resilienssin käsitteen tulkinnassa on oleellista, kuinka aika-tilaa ajatellaan ontologisesti. Mikäli aika-tila nähdään absoluuttisena, voidaan resilienssikin käsittää staattisessa muodossa palautumisena tasapainotilaan. Silloin ajan ajatellaan olevan lineaarista ja resilienssin muodostumisessa tutkitaan vaiheita ennen shokkia, shokin aikana sekä shokin jälkeen eriteltyinä tapahtumina (Christopherson 2010: 4). Tällöin vaarana on, että resilienssistä syntyy kuva, joka on sidoksissa tiettyyn aikaan ja tiettyyn kulttuuriin, jonka näkökulmasta sitä tulkitaan (Ungar 2008; Aranda & Hart 2014).

Mikäli aika-tila tulkitaan alati muuttuvana, myös resilienssin muodostuminen on alati muuttuva prosessi suhteessa aika-tilaan ja aika-tilan muutokseen. Tällöin taas on vaarana, että resilienssin konsepti jää enemmän kuvainnolliseksi eikä sitä määritellä tarkasti (Weichselgartner & Kelman 2015). Kuitenkin mikäli resilienssiä tulkitaan prosessina, voidaan sen ajatella Ungarin (2008) määritelmän mukaisesti olevan ”*kyky navigoida terveyttä ylläpitäviin resursseihin*” eli tällöin resilienssi muodostuu jokaisessa hetkessä kyvystä huomata asiat (asiat, tietotaidot, ihmiset, ajatukset ym.), jotka tukevat yksilön hyvinvointia, sekä päästä niihin käsiksi. Tällöin resilienssi on jokaisessa tilanteessa ja kontekstissa mahdollisesti erilainen prosessi, mutta pitää sisällään samankaltaisen toiminnan, jolloin se sopii suhteellisesti käsitetyn aika-tilan alati muuttuvaan olemukseen. Resilienssillä ei siis ole universaalia määritelmää eikä sitä ei voida nähdä vain ihmisen luonteen ominaisuuksina vaan se tulisi hahmottaa aika-tilallisena prosessina (Cohler 1987: 406), mutta myös määritellä selkeästi tutkimuskohtaisesti.

2.4. Resilienssin konseptin vahvuudet ja kritiikki

Resilienssi konseptina voi sen monitieteellisistä käyttömahdollisuuksista johtuen olla käsitteenä hyvinkin ongelmallinen, sillä se voidaan määritellä niin stabiilina kuin dynaamisenakin käsitteenä (Alexander 2013). Resilienssiä on kritisoitu muun muassa sen käytöstä sosiaalitieteissä stabiilina eli ”kykynä palautua tasapainotilaan”, sillä silloin sen voidaan nähdä vahvistavan vallitsevaa tilannetta ja siten myös sen hetkisen yhteiskuntajärjestyksen epätasa-arvoisuuksia (Davoudi 2012). Myös ajatus yhteisön tai yksilön tasapainotilasta voi olla kyseenalainen, sillä yhteisöt ja yksilö ovat jatkuvassa muutoksessa ja tutkittaessa resilienssiä ajatus tasapainotilasta voi sisältää normatiivista tulkintaa (Aranda & Hart 2014; Brown 2014). Tällöin on hyvä tarkastella, millä asioilla resilienssiä ja tasapainotilaa mitataan ja kuka sitä tulkitsee.

Ihmistieteissä resilienssin käsittäminen evolutionaarisesti ”kykynä sopeutua” poistaa ongelman siitä, mitä pidetään alkuperäisenä normaalina, johon pitäisi palautua (Davoudi 2012). Resilienssin käsittäminen dynaamisesti prosessina on myös kehitysajattelulle sopivampi lähtökohta (Hooli 2016). Shakyen (2014: 177) mukaan resilienssi tulisi ymmärtää ennemmin prosessina transformatiivisessa muodossa kuin pysyvänä ominaisuutena. Transformatiivisessa muodossa resilienssin tutkimus toimii myös kriittisenä välineenä vallitsevaa yhteiskunnallista järjestelmää kohtaan, jonka nähdään

joko muodostavan tai rajoittavan resilienssiä (Shakya 2014). Tällöin resilienssin tutkimus huomioi monia erilaisia toimijuuksia, ja myös poliittisen toimijuuden eli mahdollisuuden kyseenalaistaa, vastustaa, muokata ja muuttaa vallitsevaa yhteiskunnallista järjestelmää. Esimerkiksi turvapaikanhakijoiden suhteen on keskitytty pitkälti siihen, kuinka he sopeutuvat uuteen järjestelmään ja sitä kautta määritellään heidän resilienssiään eikä transformatiivisesta näkökulmasta eli siitä, miten he muokkaavat sitä.

Resilienssiä on myös kritisoitu sen yksilölähtöisissä tulkinnoissa, jolloin se saattaa vahvistaa neoliberaalia kuvaa siitä, millainen yksilö on resilientti (Bottrell 2009; Aranda & Hart 2014). Siksi ei pitäisikään pyrkiä universaaliin tulkintaan resilienssistä vaan hyväksyä sen monimuotoisuus eri aika-tiloissa ja konteksteissa (Simon & Randalls 2016) ja tiedostaa, että se mitä pidetään resilienttinä, voi sisältää kulttuurisidonnaista tulkintaa (Ungar 2008). Lisäksi jos keskitytään liiaksi yksilölähtöisiin tulkintoihin resilienssistä, huomio keskittyy yksilön kehitykseen, jolloin sosiaalista ja strukturaalista muutosta ei analysoida (Bottrell 2009; Aranda ym. 2012).

Resilienssistä on tullut suosittu konsepti ja päämäärä myös käytännössä mietittäessä, kuinka haastavissa olosuhteissa eläviä tai traumoja kokeneita ihmisiä tulisi auttaa tai ohjata (Aranda & Hart 2014). Erityisesti konsepti keskittyy välittömiin haasteisiin jokapäiväisessä elämässä ja koettuihin vaikeuksiin (Ungar 2008). Sen sijaan, että keskityttäisiin ainoastaan valmistautumiseen ja ennakoimiseen epähalutun tulevaisuuden skenaarion estämiseksi, resilienssin konseptin avulla voidaan keskittyä toimijan kapasiteettiin elää ja voimistua epävarmuuden tilassa (O'Malley 2010). Kuitenkaan, mikäli resilienssiä ei tulkita transformatiivisessa mielessä, voivat sen tutkimuksen ohjeistamat käytännön sovellukset alkaa toteuttamaan vallitsevia yhteiskunnallisia valtarakenteita (Shakya 2014). Yksilön tai yhteisön kapasiteetti, mahdollisuudet ja sitä myöten myös resilienssi ovat intiimisti linkittyneitä normeihin, käytäntöihin ja instituutioihin, jotka puolestaan muotoutuvat ja muuttuvat näiden epävarmojen realiteettien uhmaamisen kautta (Aranda & Hart 2014).

Simon ja Randalls (2015) osoittavat resilienssin konseptilla olevan erilaisia ontologisia lähtökohtia myös siinä, mihin resilienssiä käytetään. Sen käyttöön vaikuttavat myös epistemologiset ja metodologiset lähtökohdat eli miten resilienssiä on tutkittu ja mistä näkökulmasta sitä on tulkittu. Esimerkiksi köyhyyttä tutkittaessa, resilienssiä voidaan

käyttää rakenteellisessa mielessä, jolloin tutkitaan tekijöitä, jotka parantaisivat monien resilienssiä. Näitä voivat olla esimerkiksi sosiaaliturva ja vaurauden jaon uudistaminen yhteiskunnassa tai kuten World Bank käyttää resilienssiä maaseudun köyhyyden yhteydessä ajatuksenaan voimistuminen yritystoiminnan kautta (*World Resources Report 2008* artikkelissa Simon & Randalls 2015). Resilienssin tulkinta rakenteellisessa mielessä köyhyyttä tutkittaessa tähtää yhteiskunnallisiin muutoksiin sen sijaan, että tutkittaisiin henkilöitä, jotka pystyvät parhaiten mukautumaan köyhiin olosuhteisiin.

Resilienssin konseptilla on myös diskursiivinen ulottuvuus. Monesti turvapaikanhakijoiden ja pakolaisten sekä muiden vähemmistöryhmien kohdalla tutkimus on keskittynyt traumoihin, syrjintään ja haavoittuvaisuuteen (engl. vulnerability), mitkä saattaa luoda kyseisistä ihmisryhmistä diskurssia, jossa heidät nähdään tilanteen passiivisina uhreina (Raghallaigh & Gilligan 2010; Lavie-Ajayi & Slonim-Nevo 2017; Ghorashi ym. 2018). Resilienssin konseptin avulla voidaan passiivisen uhriuden sijaan siirtää huomio aktiiviseen selviytymiseen (Lavie-Ajayi & Slonim-Nevo 2017). Rutter (2006) määrittelee resilienssin haavoittuvaisuudelle vastakkaisena ilmiönä: ”vähentyneenä haavoittuvaisuutena” (Taulukko 1.).

Haavoittuvaisuus ja resilienssi eivät kuitenkaan ole toisistaan vastakkaisia konsepteja ja molemmat voivat olla yhtäaikaista henkilön elämässä (Raghallaigh & Gilligan 2010). Myöskään ei voida olettaa, että kaikki resilientit yksilöt olisivat aktiivisia saatikka selviytyjiä. Monet turvapaikanhakijat ovat traumatisoituneita ja elävät äärimmäisissä olosuhteissa eikä tämä poista heidän mahdollisuuttaan hakeutua terveyttä ylläpitäviin resursseihin ja voimavaroihin. Resilienssi voidaan ajatella yksilön kykynä päästä käsiksi näihin voimavaroihin (Ungar 2008). Hutchinson ja Dorsett (2012) tutkimuksessaan osoittavat diskursiivisen turvapaikanhakijoiden leimaamisen uhreiksi tai traumatisoituneiksi vaikeuttavan resilienssin rakentamista.

Resilienssi on moniulotteinen rakenne, jonka määritelmä neuvotellaan yksilöiden ja heidän ympäristönsä välillä (Gilligan 2001; Ungar 2008; Aranda & Hart 2014). Gilliganin (2001: 9) mukaan resilienssi muodostuu yksilön ja ympäristön suosimien ominaisuuksien välillä toistuvasta interaktiosta. Yksilö voi siis toisenlaisessa kontekstissa olla resilientti, sillä hän pystyy mukautumaan ympäristön suosimiin ominaisuuksiin kun taas toisessa kontekstissa hänellä ei ole yhtä hyvää mukautumiskykyä syystä tai toisesta. Muun muassa sen takia resilienssi on riippuvainen

ajasta, kontekstista ja paikasta (Pickren 2014) ja eri aika-tilat ja poliittiset implikaatiot tuottavat monenlaista resilienssiä (Simon ja Randalls 2015).

2.5. Turvapaikanhakijat resilienssitutkimuksessa

Resilienssin tutkimiseen ja ilmenemiseen liittyy olennaisesti konteksti, jossa henkilö kohtaa merkittäviä haasteita, stressiä, traumoja tai vastoinkäymisiä. Turvapaikanhakijat ovat tilanteessa, jossa he hakevat kansainvälistä suojelua toisesta valtiosta, mikä voidaan itsessään tulkita haasteelliseksi tilanteeksi. Lisäksi on erittäin kattavaa tutkimusta turvapaikanhakijoiden kokemasta stressistä, traumoista ja vaikeista taustoista (Marlowe 2010; Smit & Rugunanan 2015; Lavie-Ajayi & Slonim-Nevo 2017). Hakuprosessin aikana moni turvapaikanhakija elää jatkuvassa epävarmuuden tilassa tulevaisuutensa suhteen. On tutkittu, että pitkä odottamisaika epävarmuuden tilassa vaikuttaa psykologiseen terveyteen, aiheuttaen pelkoa, stressiä, turvattomuutta ja riippuvuuden tunnetta vallitsevasta järjestelmästä ja sitä kautta oman vaikutusmahdollisuuksiinsa uskomisen heikkenemistä (Ghorashi ym. 2018).

Turvapaikanhakijoihin liittyvää resilienssitutkimusta on tehty laajalti sosiologiassa ja etenkin nuorten turvapaikanhakijoiden parissa (Pickren 2014; Sleijpen ym. 2017). Aikuisiän resilienssiä on tutkittu verraten hyvin vähän, mutta Shakyen (2014) mukaan nuorilla on havaittu olevan suurempi kapasiteetti resilienssiin kuin aikuisilla. On myös huomioitava, että resilienssin muodostumisesta tulee erilaisia tuloksia, mikäli tutkitaan esimerkiksi yhteisöä Tansaniassa (Hooli 2016), murrosikäisiä Amerikassa (Fergus & Zimmerman 2005) tai sitten turvapaikanhakijoita vastaanottokeskuksissa Suomessa. Kuitenkin voidaan huomata, että suurimmassa osassa tutkimuksesta laajempina resilienssin osa-alueina nousevat esiin kognitiiviset prosessit, ympäristön tarjoamat mahdollisuudet ja rajoitukset sekä sosiaaliset suhteet (Aranda ym. 2012; Hutchinson & Dorsett 2012; Lavie-Ajayi & Slonim-Nevo 2017; Sleijpen ym. 2017; Ghorashi ym. 2018). Kaikki nämä linkittyvät toisiinsa ja konkretisoituvat käytännön toiminnassa aika-tilassa.

2.5.1. Kognitiiviset prosessit ja identiteetti

Kognitiiviset prosessit tarkoittavat ihmisen tiedonkäsittelyllisiä toimintoja, kuten ajattelua, muistia, oppimista, havaitsemista, luovuutta ja ongelmanratkaisua.

Resilienssin muodostumisen kognitiiviseen osa-alueeseen liittyviä ominaisuuksia on tutkimuksen mukaan toivon ylläpitäminen, optimistinen ajattelu, itseluottamus, aloitekyky, narratiivien luominen, päättäväisyys, huumori, oppimiskyky ja sopeutumiskyky (Raghallaigh & Gilligan 2010; Hutchinson & Dorsett 2012; Aranda & Hart 2014; Smit & Rugunanan 2015; Lavie-Ajayi & Slonim-Nevo 2017).

Henkilön kognitiiviset toiminnot ovat avainasemassa hänen potentiaaliseen toimijuuteensa ja esimerkiksi Connor ja Davidson (2003) analysoivat resilienssitutkimuksessaan pelkästään yksilön ominaisuuksia resilienssin rakentumisaloina.

Ghorashi ym. (2018) osoittaa tutkimuksessaan, että vastaanottokeskuksissa odottavat turvapaikanhakijat joko kokevat odotusjaksonsa rajoittavana ja toimijuutta estävänä tai luovuuden, itsereflektion ja mahdollisuuksien aika-tilana. Kyseisen tutkimuksen mukaan tällainen marginaalinen toimijuus oli tiiviisti linkittynyt unelmointiin, mielikuvitukseen ja uskoon tulevaisuudesta. Suurin osa resilienssin tutkimuksesta mainitsee toivon ylläpitämisen ja optimistisen ajattelun osaksi kognitiivista puolta resilienssin muodostumisesta turvapaikanhakijoilla (Aranda & Hart 2014; Pickren 2014; Smit & Rugunanan 2015; Lavie-Ajayi & Slonim-Nevo 2017).

Tulevaisuuden näkeminen positiivisena tai ainakin positiivisen tulevaisuuden mahdollisuuden säästäminen ajattelussa on resilienssin muodostumisen kannalta saatu tulokseksi monessa eri tutkimuksessa eri konteksteissa (Simon & Randalls 2015). Myös uskonnon merkitys on osassa tutkimuksesta tullut esille toivon tunteen ja uskon tulevaisuuteen ylläpitämisessä (Khawaja ym. 2008; Hutchinson & Dorsett 2012), mutta esimerkiksi Lavie-Ajayi & Slonim-Nevon (2017) tutkimuksessa uskonnollisuus ei tullut tuloksissa esille lainkaan, vaikkakin luottamus tulevaisuuteen ja optimistinen ajattelu olivat merkittävässä roolissa.

Identiteetti on monimutkaisempi rakenne, joka muodostuu kognitiivisten toimintojen ja yhteisön palautteen yhteisvaikutuksessa. Kognitiivista prosesseista muun muassa sisäiset narratiivit vaikuttavat identiteetin muodostumiseen (Lavie-Ajayi & Slonim-

Nevo 2017). Laillisesti identiteettiä määrittää syntymäpaikka ja kansalaisuus (Malkki 1992). Todellisuudessa ihmisellä on moniulotteisia tapoja luoda suhde paikkoihin eikä vain kansallisvaltiorakenteen määrittämä kansallinen identiteetti. Malkin (1992) mukaan identiteetti on osaksi yksilön itsensä rakentamaa, osaksi muiden kategorisoimaa, osaksi status tai leima. Lisäksi se linkittyy vahvasti kokemuksiin ja muistoihin.

Valtaväestön lait, normit ja kulttuuri vaikuttavat siihen, miten ihmisiä kategorisoidaan ja tämä puolestaan siihen, millaisen suhteen henkilö muodostaa paikkaan, jossa on. Puumala & Pehkonen (2010) tutkimuksessaan saivat selville, että institutionaalinen identiteetti, joka turvapaikanhakijoilla on, poikkeaa suuresti siitä, kuinka henkilöt itse kokevat identiteettinsä. Turvapaikanhakijat eivät samaistu lailliseen statukseensa, vaan aiempiin identiteetteihin ja pakolaisuuden prosessiin kokonaisuutena.

Turvapaikanhakijoiden resilienssiä tutkittaessa erityisesti kulttuurillisen identiteetin ylläpitämisen on osoitettu toimivan resilienssiä parantavana tekijänä (Pickren 2014). Raghallaighin ja Gilliganin (2010) mukaan jatkuvuus ja pysyvyys ovat merkittäviä identiteetin piirteitä ja heidän tutkimuksensa osoittaa, että kulttuuri ja etnisyys ovat tärkeitä myös nuorten turvapaikanhakijoiden identiteetin muodostumisessa. Se, kuinka kulttuuri ja etnisyys koetaan suhteessa vallitsevaan ympäristöön, vaikuttaa identiteetin muodostamiseen ja sitä kautta itsearvostukseen. Raghallaighin ja Gilliganin (2010) tutkimuksessa nuoret turvapakanhakijat eivät valinneet toista kulttuuria toisen ylitse vaan rakensivat multikulttuurista identiteettiä, mikä auttoi heitä säilyttämään pysyvyyden tunteen identiteettinsä suhteen, mutta mukautumaan ja sopeutumaan paremmin uuteen ympäristöön.

2.5.2. Sosiaaliset suhteet

Turvapaikanhakijoita koskevassa resilienssitutkimuksessa yhteisön merkitys on korostunut, sillä tutkittaessa kulttuurisesti erilaisista lähtökohdista olevia yksilöitä, huomataan, että länsimaiset käsitykset resilienssistä ovat individualistisempia kuin ei-länsimaisesta kulttuuripiiristä tulevien (Aranda & Hart 2014). Bottrellin (2009) mukaan vallassa olevat resilienssiteoriat ovat keskittyneet enemmän yksilön kykyyn pärjätä ja korostaneet ekonomista hyvinvointia sosiaalisen hyvinvoinnin sijaan, ja täten luoneet uusliberalistista kuvaa resilienssistä. Yhteisön merkitys korostuu myös siksi, että moni

turvapaikanhakija on tilanteessa, jossa aiemmat sosiaaliset verkostot ovat fyysisesti etäällä ja on toimittava uudessa sosiaalisessa ympäristössä. Ihmisen sosiaaliset suhteet ovat merkittävässä asemassa yhteisöön kuulumisen tunteen, yhteisöllisyyden, emotionaalisen tuen, materiaalisen tuen, tietotaidon jakamisen ja konkreettisen avun kannalta (Bottrell 2009; Hutchinson & Dorsett 2012; Aranda & Hart 2014).

Läheiset ystävät ja perhesuhteet ovat usein koettu resilienssiä parantavana. Sosiaalisina suhteina läheiset suhteet ovat erityisen merkityksellisessä asemassa luomassa kuulumisentunteita (Hutchinson & Dorsett 2012). Lisäksi ne toimivat motivaationa ja syynä jaksamiselle, kun asioita ei tehdä vain itsensä vuoksi vaan rakkaiden ihmisten tähden. Vaikka perhe tällöin saattaa olla myös taakka ja vastuu, auttaminen antaa monesti myös tunteen omasta pystyvyydestä ja tarkoituksen elämään (Sleijpen ym. 2017).

Moni turvapaikanhakija on kuitenkin erossa perheestään, jolloin huoli perheestä, ikävä tai joissain tapauksissa perheenjäsenen tai läheisen ihmisen menetys ovat osansa muodostamaan vastoinkäymisiä ja haasteita yksilön elämässä (Lavie-Ajayi & Slonim-Nevo 2017). Aiemmat kokemukset läheisistä ihmissuhteista parantavat yksilön kykyä luottaa toisiin (Pickren 2014) ja luottamukselliset ihmissuhteet arjessa tarjoavat emotionaalista tukea (Lavie-Ajayi & Slonim-Nevo 2017).

Emotionaalisen tuen lisäksi sosiaaliset suhteet tarjoavat yksilölle materiaalisia sekä tietotaidollisia resursseja resilienssin muodostamiseen (Bottrell 2009). Näitä ovat esimerkiksi taloudellisen avun saaminen, tiedon jakaminen tai lastenhoidon järjestäminen (Smit & Rugunanan 2015). On muistettava, että sosiaalisen ympäristön tarjoamat palvelut ja potentiaalinen tuki ei kuitenkaan pelkkänä olemassa olevana mahdollisuutena tarkoita, että yksilö pystyy hakeutumaan tämän tuen piiriin vaan se vaatii myös kognitiivisia kykyjä tai henkilökohtaista tukea ja suhteita (Ungar 2008). Sleijpenin ym. (2017) tutkimuksen mukaan ystävien ja perheiden tarjoama tuki mainittiin useammin kuin auktoriteettiasemassa olevien henkilöiden tai tuttujien.

Kuulumisen tunne ei tule ainoastaan läheisten ihmissuhteiden kautta vaan myös esimerkiksi yhteisön, toiminnan, kulttuurisen tradition tai uskonnollisuuden mukana (Bottrell 2009; Hutchinson & Dorsett 2012; Smit & Rugunanan 2015; Sleijpen ym. 2017). Yhteisöllisyyttä ja kuulumisen tunnetta parantavaa toimintaa ovat esimerkiksi

urheilu (Waardenburg ym. 2018) sekä sosiaalinen ja poliittinen aktiivisuus (Lavie-Ajayi & Slonim-Nevo 2017). Uskonto liitetään yleensä resilienssin analyysissä henkisiin voimavaroihin tai kognitiivisiin prosesseihin toivoa ylläpitävänä ja selviytymisen strategioita tarjoavana voimana (Hutchinson & Dorsett 2012; Smit & Rugunanan 2015), mutta sillä on myös todettu olevan suuri merkitys yhteisöllisyyden ja kuulumisen tunteen kannalta sekä kulttuurillisen tradition ylläpitämisessä (Sleijpen ym. 2017) ja identiteetin muodostumisessa (Lavie-Ajayi & Slonim-Nevo 2017).

Sosiaalinen ympäristö kokonaisuudessaan arkielämän henkilöineen vaikuttaa yksilön resilienssiin kuitenkin diskursiivisesti sekä jokapäiväisen kohtelun kautta ja tässä ovat avainasemassa kaikki arkipäivien henkilöt, mukaan lukien virkahenkilöt ja auktoriteettiasemassa olevat henkilöt (Bottrell 2009). Tämä vaikuttaa myös siihen, kuinka yksilöt kokevat resurssien ja avun olevan saatavissa ja keneltä sitä voi kysyä. Myös resilienssi ilmenee ulkoisten ja sisäisten narratiivien avulla luoden positiivista narratiivia ihmisryhmästä, johon kokee kuuluvansa tai ihmisyydestä yleisesti (Lavie-Ajayi & Slonim-Nevo 2017). Myös marginaalista toimiminen diskursiivisia ihmisryhmien kategorisointeja vastaan luo resilienssiä (Bottrell 2009), sillä sosiaalinen ja poliittinen aktiivisuus antaa yksilölle mahdollisuuden olla aktiivinen toimija passiivisen uhrin sijaan (Lavie-Ajayi & Slonim-Nevo 2017).

Luottamusta on monesti pidetty yhtenä läheisten ihmissuhteiden pääpiirteistä. Turvapaikanhakijoihin liittyvässä tutkimuksessa yleensä on tullut esille epäluottamus toisia kohtaan. Sitä on perusteltu muun muassa aiempien kokemusten vaikutuksella ja uudessa ympäristössä pitkien odotusaikojen vaikutuksella (Sleijpen ym. 2017). Raghallaigh & Gilligan (2010) argumentoivat, että epäluottamus voi olla osa monen turvapaikanhakijan resilienssin muodostumista, sillä silloin yksilö suojelee itseään olemalla luottamatta ja kyseenalaistamalla toisten motiivit ja toiminnan tarkoituksensa. Vaikka moni tutkimus todentaa, että pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden on vaikea muodostaa luottamus toisiin ihmisiin, Raghallaighin ja Gilliganin (2010) tutkimuksen mukaan luottamus voidaan muodostaa kuitenkin itseensä tai uskontonsa Jumalaan, joihin puolestaan yksilöllä voi olla vahva luottamus. Sillä ettei toisiin luotettu voitiin rakentaa resilienssiä paremmalla itseluottamuksella ja suojella itseään loukatuksi ja petetyksi tulemiselta.

2.5.3. Yksilön toiminta ja toiminnan mahdollisuudet

Resilienssin muodostaminen konkreettisen toiminnan kautta linkittyy tiiviisti niin kognitiivisiin prosesseihin kuin sosiaaliseen ympäristöön ja materiaaliseen ympäristöön. Shakya (2014) luokittelee tutkimuksessaan uuteen yhteiskuntaan sopeutumisen tuomia vastuita, joita ovat muun muassa kotityöt, informaation etsiminen ja asioiden hoitaminen uudessa yhteiskunnassa. Henkilöstä riippuen velvollisuudet saattavat vaikuttaa voimaannuttavasti parantaen itsetuntoa, merkityksellisyyden kokemusta ja itsestä huolehtimisen kapasiteettia tai sitten ne koetaan taakkana.

Toiminnallinen puoli itsessään ei siis suoraan tarkoita, että jos henkilö tekee jotain, se olisi osana rakentamassa resilienssiä, vaan se, kuinka tekeminen koetaan. Kuitenkin turvapaikkatutkimuksessa tietyt toiminnalliset aspektit ovat monen tutkimuksen tuloksena koettu resilienssiä vahvistavina, kuten mahdollisuus työntekoon, mahdollisuus opiskeluun, poliittinen tai sosiaalinen aktiivisuus, mielekäs harrastustoiminta, itsestään vastuun kantaminen ja omaan elämään vaikuttaminen (Bottrell 2009; Raghallaigh & Gilligan 2010; Lavie-Ajayi & Slonim-Nevo 2017; Sleijpen ym. 2017).

Jokin normatiivisesti vääränlaiseksi koettu toiminta voi olla merkittävä aspekti yksilön resilienssin muodostumiselle (Ungar 2008). Bottrellin (2009) tutkimuksessa esimerkiksi nuorten koulusta lintsaaminen suojelee nuorta joiltain kouluympäristön puolilta, jotka hän kokee vahingoittaviksi ja lisäksi hän muodostaa sosiaalisia suhteita ja kuulumisuuden tunnetta kouluympäristön ulkopuolella. Kun yhteiskunnalliset instituutiot ja sosiaaliset järjestelmät ovat epäonnistuneet luomaan turvaa ja tarjoamaan resilienssille tärkeitä resursseja, niitä haetaan muualta (Bottrell 2009).

Eräs ihmisen resilienssin muodostumiseen vaikuttavista tekijöistä on mahdollisuus toimia itsenäisesti (Sleijpen ym. 2017). Resilienssitutkimuksessa itsenäisyys, itseluottamus, itsestä vastuun kantaminen ja mahdollisuus vaikuttaa omaan tulevaisuuteensa ovat yksilön toiminnan kannalta merkittäviä resilienssin osa-alueita (Bottrell 2009; Raghallaigh & Gilligan 2010; Sleijpen ym. 2017). Itsenäisen toiminnan ensisijaisina asioina moni kokee kyvyn täyttää perustarpeet, joita ovat Arandan ja Hartin (2014) mukaan asumus, raha, turva, saavutettavuus, ruokavalio, liikunta, uni ja vapaa-aika.

Lavie-Ajayi & Slonim-Nevo (2017) huomioivat työnteon olevan tärkeässä asemassa perustarpeiden täyttämiseksi. Työnteolla on muitakin resilienssille tärkeitä aspekteja tarjottavana kuin perustarpeiden täyttäminen taloudellisen hyödyn avulla. Oman elämän toimeentulon hoitaminen auttaa läheisistä huolehtimisessa ja siten kasvattaa itsekunnioitusta (Smit & Rugunanan 2015). Lisäksi se parantaa tunnetta oman elämän kontrollista, sosiaalisesta yhteenkuulumisesta ja se rakentaa identiteettiä positiivisella tavalla (Lavie-Ajayi & Slonim-Nevo 2017).

Monessa tutkimuksessa mahdollisuus opiskella todetaan olevan myös resilienssin kannalta merkittävä. Opiskelun avulla pystytään itsensä kehittämisen lisäksi vaikuttamaan siihen, kuinka henkilö näkee tulevaisuutensa (Lavie-Ajayi & Slonim-Nevo 2017). Opiskelu Raghallaigh & Gilliganin (2010) mukaan parantaa kykyä sopeutua uuteen ympäristöön ja siten parantaa resilienssiä. Arandan ja Hartin (2014) mukaan oppiminen on tärkeää kouluttautumisen ja sitä kautta tulevaisuuden suunnittelun kannalta, siitä saa motivaatiota, tukea sekä elämän taitoja. Lisäksi oppiminen tuo onnistumisen kokemuksia, jotka ovat tärkeitä hyvinvoinnin kannalta.

Poliittinen ja sosiaalinen aktiivisuus parantaa resilienssiä vaikuttaen henkilön mahdollisuuteen toimia aktiivisena osana yhteisöä ja sitä kautta mahdollisuuteen vaikuttaa omiin asioihinsa (Lavie-Ajayi & Slonim-Nevo 2017). Se auttaa myös sosiaalisten verkostojen luomisessa ja parantaa yhteisöön kuulumisen tunnetta. Sosiaalinen ja poliittinen aktiivisuus saattaa myös estää post-traumaattisen stressihäiriön ja muiden psykologisten vaikeuksien muodostumista (Bray 2013 tekstissä Lavie-Ajayi & Slonim-Nevo 2017). Oman kulttuurin harjoittaminen on esimerkiksi resilienssin kannalta merkitykselliseksi koettua sosiaalista toimintaa (Bottrell 2009). Sen avulla pystytään yhdistämään pysyvyyttä elämässä ja vahvistamaan identiteettiä. Poliittinen ja sosiaalinen aktiivisuus tehostaa huomattavasti oppimista uudesta yhteiskunnasta ja mahdollistaa yksilön aktiivisen toimijuuden uudessa yhteisössä (Shakya 2014).

Tekeminen on myös itsessään merkityksellistä. Jos yksilöllä ei ole mitään tekemistä, hän saattaa kokea elämänsä tylsäksi ja turhaksi ja erityisesti liminaalisissa tiloissa toimijuuden katoaminen saattaa johtaa tähän (Safouane 2017). Resilienssin muodostuminen toiminnan kautta ei ole riippuvainen vain henkilön ominaisuuksista vaan on aina sidoksissa siihen, millaisia resursseja ympäristöllä on tarjota (Fergus & Zimmerman 2005). Esimerkiksi urheilun on tutkittu lisäävän vastaanottokeskuksissa

yhteisöön kuulumisen tunnetta, minkä lisäksi se auttaa unohtamaan päivittäiset vaikeudet hetkeksi sekä auttaa tylsyydestä ylipääsemiseen (Waardenburg ym. 2018). Tekemiseen paneutuminen toimii myös kognitiivisena keinona vastenmielisten ajatusten ja tunteiden välttelyä. Raghallaigh ja Gilligan (2010) analysoivat, että hetkellisesti välttely voi olla erittäin tehokas keino yksilön hyvinvoinnin kannalta, mutta pitkittyessään se voi aiheuttaa mielenterveydellisiä ongelmia yksilölle.

2.6. Liminaaliset tilat turvapaikkatutkimuksessa

Vastaanottokeskukset ja pakolaisleirit ovat yleistyneet maantieteessä tutkimuksen kohteiksi poikkeuksellisina tiloina (Collyer 2014). Vastaanottokeskuksia ja pakolaisleirejä kuvaa niiden väliaikaisuus eli temporaalisuus, sillä ne ovat tarkoitettu olemaan väliaikainen majoitus henkilöille, jotka odottavat päätöstään turvapaikkahakemuksista. Tällaiset väliaikaiset tilat voidaan konseptualisoida liminaalisiksi tiloiksi (Waardenburg ym. 2018; Ghorashi ym. 2018).

Liminaalisuus ei viittaa pelkästään fyysiseen tilaan vaan se on kytköksissä siihen, kuinka tilaa käytetään, kuinka sitä tuotetaan sosiaalisesti ja kuinka se koetaan. Malkin (1992) mukaan vastaanottokeskukset ovat mekanismi, jolla hallita pakkomuuttaneita. Turner (1994: 4) luokittelee liminaalisuuden siirtymävaiheeksi kahden olotilan välillä, matkalla toisesta toiseen. Liminaalisuutta Turnerin mukaan myös määrittää se, ettei sen kesto tai seuraamukset ole ennalta selvää, ja se on tila, jossa takaisin aiempaan ei voida enää palata. Dalen ja Burrellin (2008: 238) mukaan liminaalinen tila tarkoittaa välitilaa, joka on kahden dominoivan tilan rajalla, muttei ole täysin osa kumpaakaan.

Masseyn (2005: 141) mukaan tila on sosiaalisesti tuotettua, avointa ja moniulotteista, ja se tuotetaan ihmisten toiminnan tuloksena uudelleen jokaisena hetkenä. Hänen näkemyksensä mukaan tila muuttuu käytännössä toiminnan ja neuvottelun kautta. Henkilön tilan ja paikan kokemukseen liittyy hänen asemansa suhteessa ympärillä olevaan yhteisöön ja esimerkiksi suhteessa kansallisvaltioihin, sillä kuuluminen johonkin kansaan tai valtioon on merkittävässä osassa identiteetin määrittämistä (Malkki 1992).

Vaikkei henkilö itse määrittäisi identiteettiään kansallisvaltiorakenteen perusteella, monesti uusi yhteisö ja etenkin viranomaistoiminta määrittelevät häntä pitkälti sen

kautta. Liminaalinen tila onkin monesti ympäröivän yhteisön aiheuttama (Ghorashi ym. 2018). Esimerkiksi turvapaikanhakijana henkilö ei ole vielä osa uutta yhteisöä, uutta valtiorakennetta, mutta hän ei kuulu menneisyyteensääkään vaan elää päivittäin uuden valtiorakenteen alaisena. Hampshire ym. (2008) huomasivat tutkimuksessaan, että liminaalinen tila heikentää erityisesti nuorten pakolaisten kykyä tulla sosiaalisiksi ja taloudellisiksi aikuisiksi omilla ehdoillaan.

Liminaalisen tilan luokitteluun vaikuttaa siis sen sosiaalisesti tuotettu olemus. Konkreettisesti vastaanottokeskus ei ole rakennettu liminaaliseksi tilaksi vaan sen käyttömuoto väliaikaisena majoituksena sekä siellä majoittuvien henkilöiden yhteiskunnallinen asema ja omakohtainen kokemus tuottavat tilasta liminaalisen (Ghorashi ym. 2018; Waardenburg ym. 2018). Turnerin (1994: 4) määritelmän mukaan liminaalisuus on enemmänkin sosiaalinen ja henkilön henkinen tila eikä liity niinkään fyysiseen tilaan. Kuitenkin vastaanottokeskus on paikka, jossa elävät yhteiskunnallisesti samankaltaisessa ja myös Turnerin luokittelun mukaan liminaalisessa tilassa olevat henkilöt, jotka ovat katkaistu laajemmasta yhteiskunnasta päätöksensä odottamisen ajaksi ja tässä aika-tilassa elävät yhteiskunnan ohessa, virallisen hallinnon alaisuudessa muusta yhteisöstä poikkeavaa elämää (Larruina & Ghorashi 2016).

Myös paikkaan kuulumisen tunne vaikuttaa siihen, kuinka ympärillään oleva aika-tila koetaan. Kymäläinen ja Nordström (2010) argumentoivat, että turvapaikanhakijoiden epämääräinen status yhteisössä vaikuttaa siihen, ettei suhde paikkaan ja kuulumiseen ole helposti muodostettavissa vaan se on ongelmallinen. Turvapaikanhakijan status ei määritä henkilöä kokonaisvaltaisesti yhteisön jäseneksi vaan asettaa hänet liminaaliseen tilaan, jossa on mahdollista, että hänet jossain vaiheessa hyväksytään tai kielletään. Sosiaaliset struktuurit, kuten identiteetin liittäminen kansallisvaltiostruktuuriin, vaikuttaa turvapaikanhakijan kykyyn luoda uudessa ympäristössään kuulumisen tunnetta paikkaan, jossa hän elää (Malkki 1992). Safouane (2017) argumentoi myös, että vastaanottokeskukset paikkoina lähtökohtaisesti poistavat turvapaikanhakijoiden toimijuuden, vaikka tarjoavatkin suojaa.

Liminaalisen tilan voidaan ajatella myös olevan mahdollisuus vaihtoehtoiselle toimijuudelle (Ghorashi ym. 2018). Sen analysoiminen ainoastaan rajoittavana tai poissulkevana luo yksipuolista diskurssia liminaalisissa tiloissa elävien asemasta yhteiskunnallisina toimijoina. Suuri osa liminaalisia tiloja tutkivasta kirjallisuudesta

keskittyy tilan rajoittaviin ja mielenterveyttä alentaviin aspekteihin, kuten stressiä, pelkoa, turvattomuuden tunnetta ja riippuvaisuutta vallitsevasta rakenteesta (Ghorashi ym. 2018). Turner (1994: 9) esittää, että liminaalisissa tiloissa tapahtuu myös kasvua, muutosta ja niissä yhdistyvät aiemmat ja uudet elementit. Tämä puolestaan saattaa johtaa luovaan ajatteluun ja kulttuurien kohtaamisten seurauksena uudenlaisiin kulttuureihin (Ghorashi ym. 2018).

Esimerkiksi Malkki (1992) osoittaa tutkimuksessaan hutupakolaisista Tansaniassa, miten pakolaiset rakensivat identiteettiään ja vahvistivat asemaansa nimenomaan liminaalisuuteensa tukeutumalla ja hakemalla oikeuksia itselleen kieltäytymällä juurtumaan uuteen ympäristöönsä. Pakolaisstatuksen liminaalisuudesta tuli heille mahdollisuus rakentaa identiteettiä ”arvokkaana ja suojeltuna” ja herättää kansainvälistä oikeutusta toiminnalleen. Myös Ghorashi ym. (2018) saivat tutkimuksessaan tulokseksi, että liminaalinen tila mahdollistaa ajattelun ja toimijuuden yhteiskunnan sosiaalisten struktuurien ulkopuolelta. Kuitenkin heidän mukaansa tilan pitkittynyt kesto vaikuttaa esimerkiksi mielikuvitukseen ja unelmointiin negatiivisesti sekä unelmien realistisena pitämiseen. Tämä voi johtaa toimijuuden pitkittymiseen tai toimijuuteen marginaalisista perspektiiveistä. Hampshire ym. (2008) korostaa, että tilan liminaalisuus voi johtaa muuttuneisiin suhteisiin sukupolvien välillä ja siten aiheuttaa esimerkiksi perinteisen kulttuurin siirtymättömyyttä nuoremmille sukupolville.

Liminaalisissa tiloissa on eroja niin siinä elävien henkilöiden kokemuksissa, mutta myös siinä, kuinka tilassa ollaan ja kuinka sitä jatkuvasti tuotetaan. Maseyn (1999) mukaan aika-tila ei ole säiliö, jossa asiat ja prosessit tapahtuvat, vaan pikemminkin asioiden ja prosessien tuotos itsessään. Waardenburg ym. (2018) tutkivat urheilun merkitystä vastaanottokeskuksissa ja huomasivat, että urheilutoiminta lisää kuulumisen tunnetta, sosiaalista inklusiota ja hyvinvointia, jotka ovat keskeisessä asemassa myös resilienssin muodostumisessa (Lavie-Ajayi & Slonim-Nevo 2017). Kuitenkin tilan liminaalisuus rajoittaa myös urheilutoiminnan organisointia, sillä monesti toimintaa ei joko järjestetä vastaanottokeskusten puolesta tai itseorganisoimisen tekevät vaikeaksi kielimuurit ja kulttuurierot sekä tilan laatu rajoittavana tekijänä (Waardenburg ym. 2018). Urheilun tavoin muutkin järjestetyt aktiviteetit ja toiminta voivat potentiaalisesti parantaa turvapaikanhakijoiden resilienssiä liminaalisissa tiloissa.

3. Turvapaikanhakijat Suomessa

3.1. Ulkomaalaislain alaiset käsitteet Suomessa

Ulkomaalaislain alaiset käsitteet, joilla määritellään ihmisiä, ovat hallinnollisia kategorioita. Ne määrittävät yksilön asemaa valtiollisesta näkökulmasta (Puumala & Kynsilehto 2017). Tämä tarkoittaa sitä, että esimerkiksi turvapaikanhakijan ja pakolaisen ero on valtion hänelle määrittämä laillinen asema kyseisen valtion alueella. Siinä missä turvapaikanhakija vasta hakee kansainvälistä suojelua, pakolainen on jo laillisesti kansainvälisen suojelun piirissä (Ulkomaalaislaki 30.4.2004/301: 3 §). Kuitenkaan kaikista turvapaikanhakijoista ei tule pakolaisia, vaan he voivat saada oleskeluluvan muutakin kautta, kuten toissijaiseen suojeluun tai tilapäiseen suojeluun perustuen. Tutkimuksen kannalta keskeisimpiä käsitteitä ulkomaalaislaissa ovat kansainvälinen suojelu, pakolaisasema, toissijainen suojelu, turvapaikka, vastaanottokeskus ja pakolainen. Ulkomaalaislain ulkopuolisista käsitteistä tutkimuksen kannalta merkittäviä ovat ”*turvapaikanhakija*” ja ”*paperiton*”.

Suomessa kansainvälisen suojeluun perustuvan oleskeluluvan voi saada joko turvapaikan eli pakolaisaseman kautta tai toissijaiseen kansainväliseen suojeluun perustuen, jolloin henkilö ei saa pakolaisasemaa (Turvapaikka Suomesta 2018). Kansainvälinen suojelu tarkoittaa siis laillisin termein määriteltynä joko pakolaisasemaa tai toissijaista suojelua (Ulkomaalaislaki 30.4.2004/301: 3 §). Aiemmin Suomessa oli mahdollista myös saada kansainvälistä suojelua humanitaarisen suojelun perusteella, mutta se kumottiin eduskunnassa 2016 (Valiolutakunnan mietintö 2016). Pakolaisasema tarkoittaa pakolaiseksi tunnustetulle ulkomaalaiselle myönnettyä asemaa pakolaissopimuksen vaatimusten mukaisesti (Ulkomaalaislaki 30.4.2004/301: 3 §). Toissijainen suojelu puolestaan tarkoittaa myönnettävää oleskelulupaa, mikäli pakolaissopimuksen vaatimukset eivät täyty, mutta on silti perusteltua uskoa, että henkilö joutuisi todelliseen vaaraan kärsiä vakavaa haittaa, mikäli hänet palautettaisiin kotimaahansa tai pysyvään asuinmaahansa (Ulkomaalaislaki 30.4.2004/301: 88 §).

Turvapaikanhakija on henkilö, joka hakee kansainvälistä suojelua maansa ulkopuolisesta valtiosta (Puumala & Kynsilehto 2017). Ulkomaalaislaissa ei ole määritelty turvapaikanhakijan käsitettä, vaan sen sijaan turvapaikka, jolla tarkoitetaan ”*pakolaiselle turvapaikkamenettelyssä myönnettävää oleskelulupaa*” (Ulkomaalaislaki 30.4.2004/301: 3 §). Turvapaikanhakija on henkilö, joka on vasta turvapaikkaprosessissa hakemassa turvapaikkaa eli pakolaisasemaa. Vaikka kriteerit turvapaikan saamiseksi eivät täytyisikään, voi henkilö saada myös toissijaista suojelua (Ulkomaalaislaki 30.4.2004/301: 88 §).

Turvapaikanhakijat tulevat monista eri taustoista ja monista eri syistä Suomeen. Ei ole siis mielekästä ajatella turvapaikanhakijoita homogeenisenä ryhmänä.

Turvapaikanhakijoita kuitenkin yhdistää heidän aikatilallinen tilanteensa, sillä he ovat prosessissa hakemassa itselleen kansainvälistä suojelua uudesta valtiosta. Prosessiin liittyy päätöksen odottaminen ja epävarmuus tulevaisuudesta (Marucco 2017). Monilla on myös taustalla traumatisoivia kokemuksia (Simich 2014; Lavie-Ajayi & Slonim-Nevo 2017).

Päätöstä odottaessaan turvapaikanhakijat sijoitetaan Suomessa vastaanottokeskuksiin. Vastaanottokeskus on paikka, jossa turvapaikanhakijat ja tilapäistä suojelua saavat majoitetaan (Ulkomaalaislaki 30.4.2004/301: 3 §). Vastaanottokeskuksen tehtäviin kuuluu majoituspalveluiden järjestäminen, välttämättömien terveys- ja sosiaalipalveluiden järjestäminen, toimeentulosta huolehtiminen, tulkkipalveluiden järjestäminen ja neuvonta (LKSHV 746/2011: 9 §). Myös lapsille tarkoitettut tukiasuntolat ja ryhmäkodit ovat vastaanottokeskuksia.

Mikäli turvapaikanhakija saa positiivisen päätöksen hakemukseensa pakolaissopimuksen perusteella, tulee hänestä pakolainen. Pakolainen on henkilö, joka on saanut jonkin valtion myöntämän turvapaikan tai UNHCR:n (United Nations High Commissioner for Refugees) myöntämän pakolaisaseman (Jauhiainen 2017: 9). Pakolaisen tulee Suomessa täyttää pakolaissopimuksen vaatimukset (Ulkomaalaislaki 30.4.2004/301: 3 §). Pakolaissopimuksen mukaan pakolainen on henkilö,

”...jolla on perusteltua aihetta pelätä joutuvansa vainotuksi rodun, uskonnon, kansallisuuden, tiettyyn yhteiskuntaluokkaan kuulumisen tai poliittisen mielipiteen johdosta, oleskelee kotimaansa ulkopuolella ja on kykenemätön tai sellaisen pelon johdosta haluton turvautumaan sanotun maan suojaan; tai joka olematta minkään maan kansalainen oleskelee entisen pysyvän asuinmaansa ulkopuolella ja edellä mainittujen seikkojen tähden on kykenemätön tai sanotun pelon vuoksi haluton palaamaan sinne.”

(Pakolaisten oikeusasemaa koskeva yleissopimus 77/1968: 1§)

Kuitenkaan kaikki turvapaikanhakijat eivät täytä pakolaissopimuksen artiklan 1 kriteereitä tai toissijaisen suojelun perusteita tai sitä ei pystytä todistamaan turvapaikkakäsittelyssä. Tällöin henkilölle annetaan kielteinen päätös turvapaikkahakemukseen. Mikäli henkilö saa kielteisen päätöksen, on hänellä vielä oikeus valittaa päätöksestä ja tehdä uusintahakemus (Ulkomaalaislaki 30.4.2004/301: 102 §). Valitusprosessin jälkeen käännytyspäätös on lainvoimainen ja henkilön on poistuttava maasta kuukauden kuluessa, ellei hän valita korkeimpaan hallinto-oikeuteen tai hae oleskelulupaa johonkin muuhun syyhyn (esimerkiksi työ, opiskelu tai parisuhde) vedoten.

Mikäli turvapaikkaprosessissa henkilö saa kielteisen päätöksen, saattaa hän jäädä paperittomaksi valtion alueelle. Paperiton on henkilö, jolla ei ole täyttä laillista oleskeluoikeutta valtion alueella ja jonka oleskelua valtion viranomaiset eivät hyväksy valtion alueella (Jauhiainen 2017: 10). Kyse ei ole siitä, etteikö paperittomalla olisi minkäänlaisia dokumentteja tai henkilötodistusta, vaan se viittaa vain oleskeluun valtion alueella ilman täyttä oleskeluoikeutta (Puumala & Kynsilehto 2017). Paperittomat ovat usein viranomaisten tietämättömissä ja yhteiskunnallisten palveluiden ulkopuolella, kuten esimerkiksi sairaanhoidon, laillisten asuntomarkkinoiden ja laillisten työmarkkinoiden (Ambrosini 2017). Kategoriat ovat liukuvia ja henkilön määritelmä saattaa muuttua eri vaiheissa maassa oleskelua, esimerkiksi ennen turvapaikanhakijaksi rekisteröitymistä henkilö on hallinnollisesta perspektiivistä paperiton (Puumala & Kynsilehto 2017).

3.2. Turvapaikkaprosessi Suomessa

Turvapaikkaprosessi tarkoittaa prosessia, johon kuuluu yksilön kohdalla kansainvälisen suojelun hakeminen kotimaansa tai entisen pysyvän asuinmaansa ulkopuolelta, lähtömaasta poistumisen jälkeinen matka, turvapaikkamenettely sekä turvapaikasta saatava päätös ja sen yksilölliset ja yhteiskunnalliset lyhytaikaiset vaikutukset (Jauhiainen 2017: 12). Turvapaikkamenettely puolestaan on henkilön turvapaikkahakemuksen yksilöllinen viranomaiskäsitteily. Turvapaikkaprosessiin ja –menettelyyn vaikuttavat myös EU –tason toimijat ja säädökset, Suomen lainsäädäntövalta, toimeenpanovaltaa toteuttavat elimet ja heidän säädöksensä ja toimintamenetelmänsä, järjestöt ja auttavat tahot, henkilön itsensä historia ja toiminta sekä henkilöstä saatavilla oleva todistusaineisto.

Suomessa turvapaikkamenettely alkaa kansainvälistä suojelua koskevan hakemuksen jättämisestä joko Suomen rajalla rajatarkastusviranomaiselle tai alueella poliisille (Ulkomaalaislaki 30.4.2004/301: 94-95 §). Hakemuksen käsittelee Maahanmuuttovirasto. Prosessissa lain mukaan turvapaikkahakemuksen lisäksi on tehtävä turvapaikkapuhuttelu, jossa henkilöä itseään on kuultava ja selvitettävä perusteet kotimaan tai entisen pysyvän asuinmaan turvattomuudesta. Mikäli hakija saa positiivisen päätöksen, turvapaikkamenettely loppuu. Mikäli Maahanmuuttovirasto antaa kielteisen päätöksen, on turvapaikanhakijalla oikeus valittaa päätöksestä hallinto-oikeuteen 14 päivän kuluessa (Turvapaikka Suomesta 2018). Seuraavan kielteisen päätöksen jälkeen turvapaikkamenettely tulee päätökseen ja käännytyspäätöksestä tulee lainvoimainen.

Henkilö voi kuitenkin vielä valittaa Maahanmuuttoviraston päätöksestä korkeimpaan hallinto-oikeuteen, mikäli korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan (Turvapaikka Suomesta 2018). Valituslupa korkeimpaan hallinto-oikeuteen ei kuitenkaan estä kielteisen päätöksen toimeenpanoa, ellei korkein hallinto-oikeus määrää täytäntöönpanokieltoa. Mikäli henkilö on saanut lainvoimaisen käännytyspäätöksen, hän voi poistua Suomesta omakustanteisesti ja omin ehdoin, vapaaehtoisen paluun järjestelmän tai poliisin järjestämän paluun kautta (Saastamoinen & Brewis 2016).

EU –tasolla maiden yhtenäiseen turvapolitiikkaan vaikuttaa Dublinin yleissopimus ja Schengenin säännöstö (Ulkomaalaislaki 30.4.2004/301: 3 §). Myös Suomi on sitoutunut noudattamaan Dublinin sopimusta, jonka mukaan turvapaikanhakijalla voi olla turvapaikkamenettely käynnissä vain yhdessä jäsenvaltiossa kerrallaan (Dublin III -asetus EU 604/2013). Dublinin sopimuksessa mukana ovat kaikki EU –maat, Norja, Islanti ja Liechtenstein.

EU –tason sekä maiden väliset palautussopimukset vaikuttavat siihen, miten kielteisen päätöksen saaneita henkilöitä voidaan palauttaa lähtömaahansa (Vapaaehtoinen paluu ja palauttaminen 2018). Suomen kohdalla hankalimpia palautusmaita ovat Irak ja Somalia, sillä maat eivät suostu ottamaan omia kansalaisiaan takaisin eli näiden maiden välillä Suomella ei ole palautussopimusta (Saastamoinen & Brewis 2016). Kyseisiin maihin voidaan palauttaa henkilö vain vapaaehtoisen paluun menetelmän kautta, mikäli hän ei omista kansallista passia.

3.3. Viimeaikaisimmat muutokset politiikassa

Suomen politiikassa lakimuutokset ovat vaikuttaneet nykyiseen turvapaikkaprosessin kulkuun ja turvapaikkaa hakevien henkilöiden tulevaisuuteen. Vuosina 2014-2016 Ulkomaalaislakia uudistettiin yli 20 muutoksella (Ulkomaalaislaki 30.4.2004/301: 87-117 §). Yksi isoimmista muutoksista oli humanitaarisen suojelun poistaminen laista (Valiokunnan mietintö 2016). Toinen merkittävä muutos on Ulkomaalaislain pykälän 51 § säännökset palautusta koskien. Nämä muutokset ovat mahdollistaneet, että Suomeen jää viranomaisten tiedossa olevia henkilöitä, joille ei myönnetä pakolaisasemaa, toissijaista suojelua tai tilapäistä oleskelulupaa, mutta joita ei voida laillisesti poistaa maasta (Jauhiainen 2017). Muita prosessiin vaikuttavia lakimuutoksia ovat esimerkiksi lyhentyneet valitusajat 30 päivästä 21 päivään ja oikeusavusta rajattu avustajan käyttö turvapaikkapuhuttelussa.

Turvapaikkaprosessissa odotusajat ovat olleet pitkiä. Vuoden 2015 suuren hakijamäärän vuoksi Maahanmuuttovirastossa ei ole ollut tarpeeksi resursseja käsitellä hakemuksia ajallaan (Kaksi vuotta... 2017). Myös turvallisen alkuperäismaan määrittämisperusteet ovat johtaneet toisista maista tulleiden turvapaikkamenettelyn nopeampaan käsittelyyn kuin toisten. Vuonna 2014 voimaanastunut laki sisäisen paon mahdollisuudesta

(Ulkomaalaislaki 30.4.2004/301: 88 §) vaikuttaa Maahanmuuttoviraston päätöksentekoon valtion alueen sisäisestä turvallisuudesta tai turvattomuudesta. Lain mukaan, mikäli jokin alkuperäismaan alue katsotaan turvalliseksi, voidaan henkilön turvapaikkahakemus hylätä. Raportit päivitetään kaksi kertaa vuodessa ja päätökset tehdään sen hetkisen tiedon perusteella, vaikka turvallisuustilanne vaihtelee nopeasti (Afganistanin... 2017). Tällä hetkellä Syyriasta tulleet ovat saaneet nopeammin myönteisiä päätöksiä hakemuksiinsa, kun taas Irakista ja Afganistanista tulleet enemmän kielteisiä päätöksiä ja turvapaikkamenettely on kestänyt heillä pidempään (Turvapaikkahakemukset 2018).

Suomen politiikassa on käytössä vapaaehtoisen paluun menetelmä. Vapaaehtoisen paluun toimintoja hoitaa Kansainvälinen siirtolaisuusjärjestö IOM (International Organization for Migration) (AVRR 2018). Kansainvälisen siirtolaisuusjärjestön mukaan vapaaehtoisessa paluussa on kyse siirtolaisille annettavasta tuesta lähtömaahan vapaaehtoisesti tapahtuvaa paluuta varten. Suomessa vapaaehtoinen paluu on ollut käytössä vuodesta 1998, mutta vuosina 2010-2012 toteutettiin ”Vapaaehtoisen paluun kehittäminen” -hanke ja 2013 vuodesta alkaen on ollut meneillään ”Vapaaehtoinen paluu ja paluutuki Suomesta” (VAPPS) -hanke (Vapaaehtoinen paluu -hanke 2018). Hankkeiden tarkoitus on ollut vakiinnuttaa vapaaehtoisen paluun käytäntöjä Suomessa (AVRR 2018). Niitä on rahoittanut Maahanmuuttovirasto ja Euroopan paluurahasto ja hankkeen toteutuksesta ja koordinoinnista on vastuussa IOM Helsinki (Vapaaehtoinen paluu –hanke 2018).

Vapaaehtoisen paluun järjestelmän vahvistaminen ja sen ohella tehty muutos Ulkomaalaislain pykälään 51 § (30.4.2004/301: 51 §) ”*Oleskeluluvan myöntämisestä maasta poistumisen estymisen vuoksi*” ovat vaikuttaneet siihen, kuinka maasta poistutaan sekä paperittomuuden yleistymiseen ja tilapäisten oleskelulupien suureen määrään (Kansainvälinen suojelu 2018). Aiemmin laissa oli käytetty sanaa ”*poistaminen*”, joka vaihdettiin ”*poistumiseen*”. Aiemman lain puitteissa tilapäisen oleskeluluvan sai, mikäli henkilöä ei voida palauttaa tilapäisestä terveydellisestä syystä tai hänen maasta poistamisensa ei ole tosiasiaa mahdollista.

Ehto maasta poistamisen mahdottomuudesta poistettiin ja sen tilalle lisättiin seuraava ehto tilapäisen oleskeluluvan myöntämiselle: *”hänen paluunsa kotimaahan tai pysyvään asuinmaahan ei ole tosiasiallisesti mahdollista.”* Käytännössä tämä on mahdollistanut paperittomien määrän kasvun, sillä henkilöille, joita ei voida maasta poistaa, ei ole lakisääteistä pakkoa myöntää tilapäistä oleskelulupaa. Erityisesti Irakista ja Somaliasta tulleet jäävät helpommin paperittomiksi, sillä heitä ei voida palauttaa muun kuin vapaaehtoisen paluun kautta palautussopimuksen puuttuessa (Saastamoinen & Brewis 2016).

EU:n sisäiset siirrot ovat vaikuttaneet Suomessa siten, että Italian ja Kreikan turvapaikanhakijoiden määrän tasoittamiseksi Suomi on ottanut käsiteltäväkseen enemmän syyrialaisien ja eritrealaisten turvapaikkahakemuksia (Kaksi vuotta... 2017). Irakilaiset ovat silti suurin hakijaryhmä Suomessa (Turvapaikkahakemukset 2018). Uusia ilmiöitä turvapaikkaprosessissa on hakemusten ruuhkautumisen siirtyminen hallinto-oikeuksiin, suuri kristinuskoon kääntyneiden määrä ja EU:n sisäisten siirtojen vaikutus hakeviin kansalaisuuksiin (Kaksi vuotta... 2017).

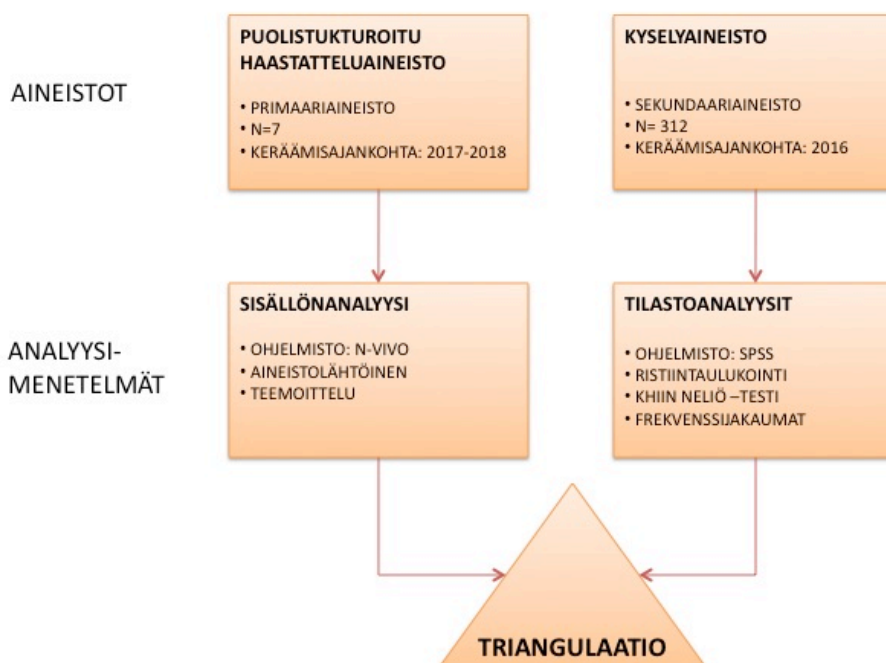
Myös vuoden 2017 alussa kaikkien oleskelulupa-asioiden käsittely siirtyi poliisilta Maahanmuuttovirastolle, mikä vaikutti lakisääteisten käsittelyaikojen ylittämisiin. Vaikka suuri osa vuoden 2015 hakemuksista raukesi, silti hakemusten ruuhkat ovat siirtyneet hallinto-oikeuksiin monien kielteisten päätöksien seurauksena ja suurin osa vuoden 2019 hakemuksista ovat uusintahakemuksia (Maahanmuuton vuoden 2018 tilastot... 2019). Maahanmuuttoviraston mediajulkaisun (Kaksi vuotta... 2017) mukaan noin 70% uusista selvityksistä palautuneita olivat hakemukset, joissa uusi selvitys oli kääntyminen kristinuskoon.

Seuraavat muutokset ulkomaalaislakiin tulevat 1.6.2019, joita ovat (1) syyn esittäminen sille, miksei ole esittänyt uusia perusteita hakemukselleen aiemmin, (2) viranomaisen oikeus matkustusasiakirjan hallussapitoon, (3) alle 18-vuotiaana saapuneiden käsittely alaikäisinä prosessin ajan ja (4) saatavuusharkinnan poistaminen työtä vaihdettaessa ja työnteko-oikeuden päättymisen turvapaikkapäätöksen tullessa täytäntöönpanokelpoiseksi (Laki muuttuu...2019; Näin ulkomaalaislaki muuttuu... 2019).

4. Aineisto ja menetelmät

Tutkimuksessa käytettiin kahta eri menetelmin kerättyä ja analysoitua aineistoa, jotka yhdistettiin triangulaatiolla (Kuva 2.). Tutkimuksen laadullinen aineisto koostuu seitsemästä puolistrukturoidusta haastattelusta, jotka toteutettiin 1-2 tapaamiskerralla vuosina 2017-2018. Määrällinen aineisto koostuu kyselyaineistosta, johon vastasi 312 turvapaikanhakijaa kahdeksassa vastaanottokeskuksessa ja joka kerättiin URMI -hankkeen yhteydessä vuonna 2016.

Aineistot analysoitiin toisistaan erillään, sillä analyysit vaativat erilaisia analyysimenetelmiä. Laadullisen aineiston analysoimisessa käytettiin teoriaohjaavaa sisällönanalyysiä. Määrällisen aineiston analysoimisessa käytettiin puolestaan tilastoanalyysijä. Tämän jälkeen aineistot yhdistettiin triangulaatiolla, sillä siten tutkittavasta ilmiöstä saadaan kokonaisvaltaisempi kuva. Lisäksi laajaa sekundaarista määrällistä aineistoa käytetään tutkimuksessa rajallista primaarista laadullista aineistoa validoivana.

Kuva 1. Vuokaavio tutkimuksen eri menetelmien käytön vaiheista.

4.1. Triangulaatio

Triangulaatio on analyysitekniikka, jossa yhdistetään useita menetelmiä saman ilmiön tutkimiseksi (Jick 1979; Hussein 2009; Nightingale 2009). Triangulaatiossa yhdistettäviä menetelmiä tulee olla vähintään kaksi ja yleensä yhdistettävät menetelmät ovat laadullisia sekä määrällisiä (Nightingale 2009). Menetelmät triangulaatiossa eivät ole kilpailuasetelmassa keskenään vaan erilaisten menetelmien käytön avulla pyritään saamaan kattavampaa tietoa ilmiöstä tai lisäämään tulosten luotettavuutta (Jick 1979). Nightingalen (2009) mukaan mikään yksittäinen metodologia ei voi muodostaa täydellistä kokonaiskuvaa dynaamisesta maailmasta. Näin triangulaatio metodologiana pyrkii vähentämään yksittäisten menetelmien heikkouksia (Hussein 2009). Triangulaation käyttö pyrkii validiteetin lisäämiseen ja kokonaisvaltaisemman ja moniulotteisen tulkinnan muodostamiseen (Jick 1979).

Triangulaatiosta on olemassa monia eri versioita ja sitä voidaan käyttää eri tarkoituksiin (Morse 1991). Datatriangulaatio tarkoittaa eri aineistojen hankinta eri aikoina eri tiloissa ja eri henkilöiden toimesta, kun taas metodologinen triangulaatio useiden eri menetelmien käyttöä (Hussein 2009). Yhtäaikainen triangulaatio tarkoittaa laadullisten ja määrällisten menetelmien käyttöä yhtäaikaaisesti, kun taas peräkkäinen triangulaatio toisen menetelmän käyttämistä ensin, jotta toisella voitaisiin tehdä jatkoanalyysi (Morse 1991). Triangulaatio on yleensä painottunut joko laadulliselle tai määrälliselle menetelmälle. Triangulaatiota voidaan käyttää kokonaisvaltaisemman ja monipuolisemman kuvan saavuttamiseksi ilmiöstä tai tarkempien ja pätevempien tulosten saamiseksi (Hussein 2009). Se voi palvella myös molempia tarkoituksia yhtäaikaisesti.

Tässä tutkimuksessa yhdistetään laadullisia ja määrällisiä menetelmiä selvittäessä ensimmäisen kielteisen päätöksen saaneiden resilienssiä liminaalisissa tiloissa. Tutkimuksessa käytetään yhtäaikaista metodologista triangulaatiota. Laadullinen aineisto on rajallinen otos monimuotoisesta turvapaikanhakijoiden ryhmästä, kun taas määrällinen tieto ei itsenäisenä riitä resilienssin tulkitsemiseksi. Tutkimuksessa käytetään määrällistä analyysia laadullisen analyysin tukena, jotta saataisiin kattavampi kuva tutkittavasta ilmiöstä. Määrällistä analyysia käytetään myös jossakin määrin tutkimusta validoivana laadullisen analyysin ohella.

4.2. Puolistrukturoitu haastattelu

Puolistrukturoitu haastattelu on aineistonkeruumenetelmä, jossa haastateltaville esitetään samat kysymykset, mutta jossa haastateltaville jätetään tilaa vastausten kehittämiseksi (Willis 2016: 144). Haastattelumenetelmänä se sijoittuu strukturoimattoman haastattelun ja strukturoidun haastattelun väliin. Strukturoidussa haastattelussa haastateltavalle tulee esittää samat kysymykset samassa järjestyksessä, kun taas puolistrukturoitu haastattelu on keskustelunomaisempi tilanne, jossa haastattelijalla on lupa poiketa suunnitellusta struktuurista, kysyä lisäkysymyksiä ja johdatella haastattelua syvemmälle johonkin aihepiiriin (Ruusuvuori & Tiittula 2017). Strukturoimattomasta haastattelusta se poikkeaa taas struktuurinsa vuoksi, sillä haastateltaville esitetään kuitenkin samat kysymykset ja siten haastattelut ovat verrannollisia keskenään (Willis 2006). Puolistrukturoitu haastattelu sopii menetelmänä tilanteeseen, jossa halutaan käydä läpi tietyt teemat ja kysymykset, jotka ovat tärkeitä tutkimuksen kannalta, mutta jättää tilaa ja mahdollisuuden haastateltaville kertoa enemmän omista ajatuksistaan (Willis 2006).

Haastattelu on tavoitteen omaavaa keskustelua, jossa tutkijalla ja haastateltavalla on erityiset roolit (Ruusuvuori & Tiittula 2017). Yleensä tutkijalla on ohjaava ja kuunteleva rooli, kun taas haastateltavalla on kertova rooli (Hyvärinen 2017). Haastattelu on menetelmänä sensitiivinen ja ihmisorientoitunut, sillä sen avulla haastateltava voi tuoda kattavasti omaa kokemusmaailmaansa esille keskustelun keinoin (Valentine 2005). Esimerkiksi kyselyaineistoon verrattuna, haastattelussa voidaan syventyä henkilön kokemusmaailmaan ja mennä syvemmälle vastausten takana oleviin syihin ja ajatuksiin. Kyselyaineisto voi tarjota tietoa rakenteista, mutta haastattelu puolestaan näiden rakenteiden syistä ja selityksistä, mielipiteistä ja asenteista (Willis 2006). Haastattelun tarkoitus menetelmänä on yksilön kokemusmaailman selvittäminen ja ymmärtämään pyrkiminen, joten aineistosta ei tehdä yleensä laajoja yleistyksiä (Valentine 2005). Haastattelun avulla voidaan tutkia myös ajallisesti ja tilallisesti monipuolista tietoa, sillä se ei sijoitu pelkästään hetkelliseen havainnointiin yhdessä paikassa vaan sen avulla pystytään hankkimaan tietoa kokemusmaailmasta ajallisesti ja tilallisesti koko ihmiselämän ja hänen muistinsa puitteissa (Hyvärinen 2017).

Haastattelu mahdollistaa interaktiivisen tilanteen, jossa haastateltava voi tuoda näkemyksiä, joita tutkija ei ole osannut odottaa (Valentine 2005). Haastattelun tarjoama tiedonsaanti on kuitenkin monesti linkittynyt siihen, onnistuuko haastattelija luomaan haastateltavan kanssa luottamuksellisen suhteen (Ruusu vuori & Tiittula 2017). Ei ole mitään takeita, puhuuko haastateltava totta (Valentine 2005). Tärkeitä luottamussuhteen luomisessa on kertoa rehellisesti haastattelun tarkoitusperistä, ilmaista kiinnostus haastateltavaa kohtaan ja anonymiteetin kunnioittaminen. Haastattelijan rooliin liitetään yleensä myös neutraalisuus, jossa ei esitetä omia mielipiteitä, näkökulmia tai ohjailta haastateltavan vastauksia (Ruusu vuori & Tiittula 2017).

Haastattelussa on haasteena myös tutkijan identiteetti suhteessa haastateltavaan sekä yhteiskunnalliset valtasuhteet (Valentine 2005). Turvapaikanhakijat ovat laillisesti eriävissä asemassa yhteiskunnallisesti, sillä heidän tilanteensa on riippuvainen turvapaikkapäätöksestä, mikä luo epäsymmetrisen valtasuhteen turvapaikanhakijan ja haastattelijan välille, mikäli tämä ei ole turvapaikanhakija (Puumala & Kynsilehto 2017). Myös haastattelun konsepti pitää sisällään epäsymmetriset roolit, joissa haastattelija on mahdollisimman puolueettomassa, kuuntelevassa ja kysyvässä asemassa, haastateltava kertovassa asemassa (Hyvärinen 2017). Tämän lisäksi ikä, sukupuoli, kulttuurinen tausta ja yhteiskunnallinen asema vaikuttavat siihen, millaista identiteettiä tutkija edustaa haastateltavalle ja sitä kautta myös haastateltavan luottamukseen ja halukkuuteen vastata (Valentine 2005).

Tutkimuksen aineisto koostuu seitsemästä puolistrukturoidusta haastattelusta (N=7), joista jokainen kesti noin 2-3 tuntia (Taulukko 2.). Haastattelut toteutettiin 1 tai 2 tapaamiskerralla. Haastatteluista neljä toteutettiin tulkin välityksellä ja kolme ilman tulkia. Tutkimuksessa on käytetty montaa eri otantamenetelmää. Osa otannasta on saatu niin kutsuttujen portinvartijoiden (Valentine 2005) kautta, jotka tässä tapauksessa ovat olleet vastaanottokeskuksen henkilöstö. Tällöin he ovat vastuussa informaation jakamisesta ja otanta voi olla vääristynyttä portinvartijoiden mieltymysten mukaisesti ja haastateltavat saattavat tuntea velvollisuutta osallistua (Willis 2006). Osa haastateltavista saatiin satunnaisotannan keinoin. He liikkuvat vastaanottokeskuksen aulassa ja olivat valmiita vapaaehtoisesti osallistumaan tutkimukseen. Tähän vaikutti se, keitä vastaanottokeskuksen aulassa liikkuu ja ketkä eivät. Molemmissa näissä otannoissa kaikki olivat miehiä.

Lisäksi kaksi haastattelua saatiin aiempien haastateltavien kautta niin kutsutulla lumipallo-otannalla, jotka olivat naisia. Lumipallo-otanta voi vaikuttaa siihen, että haastateltavat ovat keskenään jollain tavalla samanlaisuutta edustavia, sillä he tuntevat toisensa (Valentine 2005). Tutkimuksessa ei ollut yhtenäistä otantamenetelmää, mutta valinta perustui haastateltavien omaan kiinnostukseen ja vapaaehtoisuuteen. Monien otantamenetelmien käyttö poistaa myös yksittäisen otantamenetelmien haasteet, mutta samalla on vaikeampi analysoida tutkimuksen otannan laatua.

Osallistuminen tutkimukseen on eettisten periaatteiden vuoksi informoitua, vapaaehtoista ja anonymiä. Haastatteluja ei nauhoitettu tutkimuksen laadun ja tutkimuksen validiteetin parantamisen vuoksi. Haastateltavilta kysyttiin, onko kirjallisten muistiinpanojen tekeminen sallittua ja kaikki haastateltavat antoivat luvan muistiinpanojen tekemiseen. Kaikki haastattelut toteutettiin vastaanottokeskuksen tiloissa vastaanottokeskuksen myöntämällä luvalla. Haastattelutilaisuuksien jälkeen muistiinpanot kirjoitettiin puhtaaksi aineistoksi. Puolistrukturoidut haastattelut ovat tutkimuksen primaariaineisto.

Taulukko 2. Puolistrukturoitujen haastattelujen haastateltavien taustatiedot.

Haastateltava	Sukupuoli	Lähtömaa	Suomessa perhettä	Päätökset	Suomessa oleskeluaika
H1	mies	Irak, kurdi	ei	1. kielteinen	1 vuosi
H2	mies	Irak	kyllä	3. kielteinen	3 vuotta
H3	mies	Irak, kurdi	kyllä	1. kielteinen	3 vuotta
H4	mies	Irak	kyllä	2. kielteinen	2,5 vuotta
H5	mies	Irak	kyllä	1. kielteinen	2 vuotta
H6	nainen	Irak	kyllä	1. kielteinen	2 vuotta
H7	nainen	Irak	kyllä	1. kielteinen	2,5 vuotta

4.3. Kyselyaineisto

Kyselyaineisto soveltuu tutkimukseen, jossa tarkoituksenmukaista on tavoittaa laaja, monipuolinen ja hajanainen otanta eli vastaajajoukko (Vilka 2007: 28).

Kyselytutkimuksella halutaan saada tietoa laajojen joukkojen käsityksistä, mielipiteistä ja asenteista (Parfitt 2005). Sen avulla voidaan luoda yleistyksiä vastaajajoukon kuvaamasta populaatiosta (Valentine 2005). Kaksi tärkeintä haastetta kyselytutkimuksessa on sen reliabiliteetti eli voidaanko samat tulokset saada uudestaan ja validiteetti eli voidaanko kyselyllä mitata juuri sitä, mitä sen on tarkoitus mitata (Parfitt 2005).

Parfitt (2005) jakaa kyselyiden tuottaman datan kolmeen eri kategoriaan: luokittelevaan (1), käytöksestä kertovaan dataan (2) ja asenteista, mielipiteistä ja uskomuksista kertovaan dataan (3). Kaikkein hankalinta dataa kerättäväksi on asenteista, mielipiteistä ja uskomuksista kertova data, sillä vastaajilla on tapana vastata eri tavoin ja lisäksi tällaiset kysymykset saattavat olla monitulkintaisia. On tutkittu myös ilmiötä, jossa kyselyyn osallistuvat saattavat pyrkiä vastaamaan kyselyn laatijaa miellyttämään pyrkivällä tavalla eli kuinka he tulkitsevat, että heidän odotetaan vastaavan (Vilka 2007).

Lisäksi kyselyn muotoilu saattaa pitää sisällään valmiita arvoja tai esitetty järjestys johdattaa vastaajan vastaamaan eri tavalla kuin vain yksittäiseen kysymykseen vastaisi. Erilaiset vastaustottumukset voidaan ottaa huomioon antamalla tarpeeksi vaihtoehtoja mielipidekategorioihin ja jättämällä esimerkiksi tilaa osallistujille selittää itseään, mikäli ei kykene vastaamaan yhteenkään kategoriaan (Parfitt 2005). Monitulkintaisuutta voidaan vähentää täsmällisellä kyselyn suunnittelulla, testaamisella sekä olemalla paikalla, kun kyselyyn vastataan, jotta epäselvyyksistä voidaan jutella.

Sekundaarisena aineistona tutkimuksessa käytettiin URMI -hankkeessa kerättyä kyselyaineistoa, joka toteutettiin kahdeksassa vastaanottokeskuksessa Suomessa syys-talvella vuonna 2016. Kyselyyn vastasi 312 henkilöä. Kyselyaineiston avulla tutkitaan eri muuttujien välisiä suhteita liittyen kyselyn teemoihin, jotka tukevat tämän tutkimuksen tavoitteita: vastaanottokeskuksiin tiloissa, hyvinvointiin, haasteisiin ja sosiaalisiin suhteisiin. Kyselyaineisto toimii tutkimuksessa sekundaarisena aineistona ja saavuttaa laajemman otannan tutkittavasta joukosta.

Kysely laadittiin URMI -hankkeessa työskentelevien tutkijoiden ja tohtoriopiskelijoiden toimesta. Kyselyiden keräämistilaisuuksiin osallistui URMI -hankkeessa työskenteleviä 4-8 henkilöä sekä tulkkeja ja joissakin tapauksissa vastaanottokeskuksen henkilökuntaa paikasta riippuen. Vastaajille annettiin myös mahdollisuus palauttaa vastauslomake myöhemmin tutkimusavustajien poistuttua, palauttamalla kysely vastaanottokeskuksen työntekijöille tai toimistoon, josta työntekijät postittivat nämä vastaukset yliopistolle. Näin palautettuja lomakkeita saatiin yhteensä 28 kappaletta (9 %). Kyselyaineiston keräämisvaiheessa ei ole kerätty henkilöistä identifioivia tietoja, mikä takaa henkilöiden anonymiteetin. Anonymiteetti takaa vastaajille mahdollisuuden vastata totuudenmukaisesti ilman pelkoa tulla identifioituksi sekä anonymiteetin turvan (Young & Brooker 2006). Kuitenkin tulkkien kanssa käydyistä keskusteluista on käynyt ilmi, että osa vastaajista on vastannut joihinkin kysymyksiin valheellisesti siinä pelossa, että vastauksia voitaisiin käyttää heitä vastaan.

Myös vastaajien tavoittaminen riippui vastaanottokeskuksesta. Vastaajien tavoittaminen tapahtui portinvartijoiden kautta eli tässä tapauksessa vastaanottokeskuksien henkilöstön kautta. Osassa vastaanottokeskuksista informaatio kyselytutkimuksesta tavoitti kaikki potentiaaliset osallistujat, kun taas osassa keskuksista henkilöstö valitsi, keitä kutsutaan vastaamaan ja osassa tieto ei ollut mennyt perille mahdollisille vastaajille lainkaan.

Lomakkeiden keruun jälkeen kyselylomakkeet koodattiin URMI -hankkeessa ja siirrettiin IBM SPSS Statistics 24 -ohjelmistoon. Osa avoimista vastauksista on luokiteltu sisällön erittelyllä ja ne on kategorisoitu kvantitatiiviseen muotoon SPSS -aineistoon, jossa vastauksia voidaan vertailla muiden muuttujien suhteen. Täytetyistä lomakkeista 20 % tuli Raumalta, 17 % Turun Pansiosta, 15 % Espoon Nihtisillasta, 12 % Laitilasta, 11 % Espoon Siikajärveltä, 10 % Punkalaitumelta, 9 % Halikosta ja 7 % Helsingin Punavuoresta. Täytetyistä lomakkeista 44% oli arabinkielisiä, 25 % darinkielisiä, 14 % somalinkielisiä, 12 % kurdin tai soraninkielisiä ja 5 % englanninkielisiä. Kielteisen päätöksen saaneista 89% aikoo valittaa päätöksestään, kun taas 11% ei aio. Vastaajista 78% teki kotimaassaan töitä ennen lähtöä ja 24% vastaajista opiskeli.

Aineiston jakaumassa oli joitakin selkeitä trendejä, jotka vaikuttavat aineiston eri muuttujien vertailukelpoisuuteen (Taulukko 3). Esimerkiksi naisten ja muunsukupuolisten pienten määrien vuoksi, sukupuoleen perustuvaa tilastollisesti validia vertailua on suurimmassa osassa kysymyksistä mahdotonta tehdä. Myös positiivisen päätöksen saaneiden tilastollinen vertailu voi tuottaa vääristyneitä tuloksia ryhmän koon vuoksi, mutta päätöstä odottavien ja kielteisen päätöksen saaneiden otos on kattava tilastolliseen vertailuun.

Taulukko 3. Kyselyaineiston vastaajien taustatiedot.

Tutkimukseen osallistuneiden taustatiedot (n=312)		
Turvapaikkapäätös	n	%
Positiivinen	18	5,8
Odottaa päätöstä	133	42,6
Kielteinen	129	41,3
Ei vastausta	32	10,3
Sukupuoli	n	%
Mies	279	90
Nainen	30	9,7
Muu sukupuoli	1	0,3
Ikäjakauma	n	%
Alle 20 –vuotiaat	28	9
21-25 –vuotiaat	77	24,8
26-30 –vuotiaat	88	28,2
31-35 –vuotiaat	47	15,1
36-40 –vuotiaat	35	11,2
Yli 40 –vuotiaat	27	8,7
Ei vastausta	10	3,2
Lähtömaa	n	%
Irak	150	48,1
Afganistan	68	21,8
Somalia	45	14,4
Muut	49	15,7

4.4. Teorialähtöinen sisällönanalyysi

Sisällönanalyysi on tekstimuotoisen aineiston analyysimenetelmä, jossa aineistosta havaittu tutkimuskysymyksien kannalta merkityksellinen tieto saatetaan tiiviiseen ja selkeään muotoon (Tuomi & Sarajärvi 2018: 78). Haastateltavat ihmiset eivät tarjoa valmiita tuloksia tutkimukseen vaan tulokset saadaan vasta kun tutkija analysoi haastatteluissaan keräämän kokemusperäisen arkisen tiedon säännönmukaisesti tieteen käsitteiden ja tutkimuskysymystensä kautta (Hyvärinen 2017). Alun perin sisällönanalyysiä käytettiin kvantitatiivisena menetelmänä (Kuckartz 2014), mutta nykyään sisällönanalyysi on vakiintunut tarkoittamaan laadullista tekstiaineiston kuvaamista sanallisesti kun taas kvantitatiivisesta tekstin analyysistä käytetään termiä sisällön erittely (Tuomi & Sarajärvi 2018: 88).

Sisällönanalyysissä on kolme menetelmää, joilla aineistoa voidaan tiivistää tieteelliseen muotoon. Näitä ovat luokittelu, teemoittelu ja tyypittely (Tuomi & Sarajärvi 2018: 80). Luokittelussa aineisto luokitellaan aihepiireittäin mainintojen mukaan. Teemoittelu on luokittelun kaltaista, mutta siinä painottuu, mitä aihepiiristä on sanottu ja millaista teemaa se toteuttaa. Tyypittelyssä aineisto yleistetään selkeiksi tyypeiksi ja vastaajille annetaan jokin positio. Pienen otoskoon vuoksi sekä tutkimuksen selittävän tarkoituksen vuoksi tässä tutkimuksessa käytetään teemoittelua sisällönanalyysin välineenä. Teemoittelu tulisi tehdä niin, etteivät kategoriat olisi päällekkäisiä keskenään ja ettei vastauksiin tulisi jäädä luokittelemattomia kohtia (Elo ym. 2014).

Sisällönanalyysiä voidaan tehdä induktiivisesti tai deduktiivisesti. Induktiivinen lähestymistapa tarkoittaa yksityisistä havainnoista yleisen luomista ja deduktiivinen taas yleisestä teoriasta yksittäisten havaintojen hakemista (Tuomi & Sarajärvi 2018: 80; 107). Teoriaohjaavassa analyysissä tutkimusyksiköt muodostuvat teorian mallin mukaisesti valitsemalla ne aineistosta tutkimuksen viitekehyksen ja tutkimuskysymysten mukaisesti (Tuomi & Sarajärvi 2018: 120-135).

Tässä tutkimuksessa puolistrukturoidut haastattelut analysoidaan laadullisella teoriaohjaavalla sisällönanalyysillä, sillä resilienssin aiempi tutkimus on kattavaa ja tutkimuksen tarkoitus on löytää resilienssiä indikoivia piirteitä liminaalista tilaa tutkittaessa. Analyysissä puhtaaksi kirjoitettu haastatteluaineisto luettiin ja perehdyttiin sen sisältöihin, mikä luo perustan aineiston keskinäiselle vertailulle ja kokonaisuuksien muodostamiselle (Ruusuvuori, Nikander & Hyvärinen 2010: 10). Sisällönanalyysin tekemisessä käytettiin N-Vivo ohjelmistoa, jonka avulla kategorioiden tarkastelu, analyysien tallentaminen ja monitasoinen analyysi helpottuu digitaalisen ympäristön ansiosta.

Analyysin yksiköksi valittiin kappale, sillä se edustaa asiakokonaisuutta ja yksittäiset puhutut lauseet eivät toimi irrallisena kontekstista. Kappaleet eroteltiin ja etsittiin niistä samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia ja pilkkomalla aineisto osiin pystyttiin redusoimaan aineisto analysoitavaksi (Tuomi & Sarajärvi 2018: 92). Aluksi aineisto jaoteltiin tutkimuskysymyksiin mukaan 4 eri luokkaan, joista kolme vastasivat tutkimuskysymyksiä ja neljäs taustatietoa. Seuraavaksi aineisto ryhmiteltiin eli klusteroitiin järjestelmälliseen muotoon teorian ohjaamana teemoittelemalla samankaltaisuuksista muodostettiin alaluokkia ja alaluokista yhdistettiin teemaluokkia.

Teemoittelun jälkeen aineistoa voidaan analysoida tieteellisesti (Ruusuvuori, Nikander & Hyvärinen 2010: 24). Analyysivaiheessa jatketaan esiintyneiden teemojen ja ilmiöiden välistä vertailua, tulkintaa sekä päätetään, mitkä ovat tutkimuksen asettelun kannalta merkittävimmät tulokset. Tässä tutkimuksessa merkittävimmät tulokset määrittyivät sen mukaan, kuinka suoraan aineisto pystyi vastaamaan tutkimuskysymyksiin ja tukemaan tutkimuksen tarkoitusta.

4.5. Kvantitatiivinen tilastollinen analyysi

Tilastollinen analyysi tarkoittaa kvantitatiivisen eli määrällisen aineiston käsittelyä (Vilkkä 2007). Tilastollisilla menetelmillä pyritään muuttamaan reaali maailman ilmiöt laskennalliseen muotoon, jonka avulla voidaan tehdä niitä koskevia johtopäätöksiä (Mellin 2006). Tilastollinen menetelmä valitaan tutkimuksen asettelun kannalta järkevällä tavalla (Vilkkä 2007). Tässä tutkimuksessa kyselyaineistoa analysoitiin kahden muuttujan välisiä riippuvuuksia ristiintaulukoinnilla, ristiintaulukoinnin elaboraatiolla ja Khiin neliötestillä (χ^2 -testi) sekä havainnollistettiin yksittäisen muuttujan ominaisuuksia frekvenssijakaumalla IBM SPSS Statistics 24 -ohjelmistoa käyttäen.

Frekvenssijakauman avulla voidaan kuvata tietoa yksittäisestä muuttujasta ja sen havaintoarvojen jakautumisesta (Vilkkä 2007). Frekvenssi tarkoittaa havaintojen lukumäärää jossakin ryhmässä. Ristiintaulukoinnilla saadaan tietoa kahden eri muuttujan suhteesta toisiinsa. Ristiintaulukointi on menetelmä, jolla voidaan tutkia eri muuttujien välisiä riippuvuuksia tai riippumattomuuksia (KvantiMOTV 2018). Menetelmällä saadaan selville muuttujan jakauman samankaltaisuutta tai eroavuutta suhteessa toisen muuttujan luokkiin. Ristiintaulukoinnin elaboraatio on prosessi, jossa jo löytynyttä riippuvuussuhdetta pyritään tarkentamaan lisätekijöiden analyysillä (KvantiMOTV 2018). Elaboraatiota käytetään yksityiskohtaisempaan analyysiin

Tutkimuksessa ristiintaulukoinnin apuna käytetään Khiin neliö -testiä (tai χ^2 -testiä), joka esittää onko kahden muuttujan välisessä suhteessa tilastollisesti merkittävää eroa (KvantiMOTV 2018). Testi mittaa hypoteettisen taulukon ja havaitun taulukon välistä eroa ja kertoo, kuinka todennäköistä on, että tutkimustulos vastaisi perusjoukkoa (Taanila 2018). Khiin neliö -testin oletus on, että nollahypoteesina on muuttujien välinen riippumattomuus.

Tilastollisilla menetelmillä selvitetään tässä tutkimuksessa kielteisen päätöksen saaneiden vastauksia liminaalisen tilan kokemisesta, viihtymisestä ja hyvinvoinnin kokemisesta, sosiaalisuudesta ja ihmisiin tutustumisesta, suomalaiseen kulttuuriin tutustumisesta, henkilön liikkumisesta vastaanottokeskuksen ulkopuolella ja tulevaisuuden suunnittelusta. Frekvenssijakauman avulla kartoitetaan laajempaa yleiskuvaa vastanneiden kokemusmaailmasta.

Ristiintaulukoinnilla verrataan muuttujien suhteita toisiinsa ja tutkitaan, jos jokin taustamuuttuja (ikä, sukupuoli, kansalaisuus, turvapaikkapäätös, kielitaito, koulutus, vastaanottokeskus) on vaikuttava tekijä tutkittavien ilmiöiden suhteen.

Ristiintaulukoinnilla selvitetään myös, onko ilmiöiden välillä tilastollisesti merkittävää riippuvuussuhdetta, esimerkiksi tarkastelemalla henkilön vastaanottokeskuksessa viihtyvyyttä suhteessa henkilön sosiaalisuuteen tai liikunnan harrastamiseen.

Ristiintaulukoinnin perusteella ei voida tehdä suoria päätelmiä syy-seuraus suhteista (Vilkkä 2007: 129).

Khiin neliö –testiä käytetään ristiintaulukoinnin yhteydessä tarkasteltaessa, onko saadulla tuloksella tilastollisesti merkittävä ero. Sen lähtökohtana käytetään lukumääriä, ei prosentteja (Taanila 2018). Testin käyttö ei ole luotettavaa, mikäli ristiintaulukoinnissa on 2x2 taulukossa alle 5 suuruisia odotettuja frekvenssejä, tai mikäli suuremmissa taulukoissa on yli 20% alle 5 suuruisia odotettuja frekvenssejä. Tilastollinen merkittävyys tässä tutkimuksessa määritellään Khiin neliö -testin perusteella alle 0,050 (5%) suuruisen p-arvon mukaan, mikä on vakiintunut käytäntö testin tilastollisen merkitsevyyden arvioinnissa (Taanila 2018).

Tilastollisen analyysin muuttujat valittiin kyselystä tutkimuksen asetteluun ja viitekehysten perusteella. Mikäli muuttuja liittyi resilienssin käsitteeseen, liminaalisen tilan käsitteeseen tai koski henkilön tulevaisuutta, valittiin se tarkasteltavaksi analyysissä. Tilastollinen analyysi toteutettiin tarkastellen kaikkien valittujen muuttujien frekvenssijakaumaa ja muuttujat järjestelmällisesti ristiintaulukoitiin keskenään. Tuloksissa esitetään tutkimuksen asetteluun kannalta olennaiset tilastollisesti merkittävät tulokset.

4.6. Eettiset haasteet

Tutkimus ei ole koskaan täysin irrallista yhteiskunnallisista prosesseista. Tutkimuksen tuottamalla tiedolla on monesti seurauksia, miten toimitaan, miten asioihin suhtaudutaan, millaisia diskursseja luodaan ja millaisia asioita päätetään (Brydon 2006). Perinteisesti hyvään tutkimusetiikkaan kuuluu ihmisiä tutkittaessa, ettei tutkimus saa tuottaa haittaa siihen osallistuneille, tiedon keräämisen tulisi tapahtua arvovapaasti ja tieteellisen metodin periaattein (Fisher & Ragsdale 2011). Lisäksi hyvä tutkimusetiikka ei saa loukata tutkimuksen kohderyhmää eikä tiedeyhteisöä (Vilkkä 2007: 90).

”*Turvapaikanhakija*” on valtion näkemyksen mukainen liukuvarajainen kategoria, joka on luonteeltaan väliaikainen ja herättää voimakkaita tunteita niin ryhmän sisällä kuin ulkopuolellakin (Puumala & Kynsilehto 2017). Lisäksi yhteiskunnallinen keskustelu turvapaikanhakijoihin liittyen on voimakkaasti politisoitua, kuten pakolaisuus ilmiönäkin on. Turvapaikanhakijan asema ei takaa täydellisiä laillisia oikeuksia ja lisäksi se on sosiaalisesti eksklusiivinen ja pitää sisällään taloudellisia ja laillisia rajoituksia mm. liikkumiseen, opiskeluun ja työntekoon liittyen (Ghorashi ym. 2018).

Tutkittaessa ryhmää, joka on haavoittuvassa asemassa, on otettava huomioon tiettyjä eettisiä periaatteita tutkimuksen toteuttamisessa tavallisten tutkimuseettisten periaatteiden lisäksi (Birman 2011). Eettisesti huomioitavia aspekteja ovat haastateltavien turvaaminen mahdolliselta haitalta tai vaaralta, anonymiteetti, vapaaehtoisuus, salassapitovelvollisuus, tulosten esittämisen vaikutuksien ja potentiaalisten käyttömahdollisuuksien kartoittaminen, ryhmien liiallisen generalisoinnin välttäminen (Brydon 2006; Young & Brooker 2006; Fisher & Ragsdale 2011; Birman 2011; Puumala & Kynsilehto 2017)

Turvapaikanhakijat ovat tilanteessa, jossa heidän tulevaisuuteensa pystytään vaikuttamaan ulkopuolelta. Ääritapauksissa henkilön itsestään jakama tieto voi olla elämän ja kuoleman asia päätyessään väriin käsiin (Puumala & Kynsilehto 2017). Se voi olla myös arkaluontoista hänen tulevaisuutensa kannalta muilla tavoin, kuten turvapaikkapäätöksen tai vainon suhteen. Eettisen tutkimuksen periaatteisiin kuuluu, ettei haastateltaville saa aiheuttaa haittaa tai vaaraa (Fisher & Ragsdale 2011). Tutkimuksen kannalta tämä tarkoittaa muun muassa haastateltavan anonymiteetin kunnioittamista. Anonymiteetin turvaamiseksi tutkimuksesta jätetään pois tarkemmat

tiedot haastateltavista eli tiedot, joista heidät voidaan tunnistaa, sekä tarkat paikat ja anonymiteetin vaarantavat asiatiedot (Puumala & Kynsilehto 2017).

Anonymiteetin lisäksi turvatakseen haastateltavan turvallisuuden sekä mahdollistaakseen luottamuksellisen suhteen haastateltavaan, tutkijalla on salassapitovelvollisuus haastateltavan asioista (Birman 2011). Tämä tarkoittaa, ettei tutkijalla ole oikeutta puhua haastateltavan kertomista asioista myöskään vapaa-ajallaan (Puumala & Kynsilehto 2017).

Tutkimuksen etiikkaan kuuluu, että haastateltaville on kerrottava tutkimuksen tarkoitus ja mihin aineistoa käytetään ja miten (Puumala & Kynsilehto 2017). Haastateltavalta on saatava suostumus haastatteluun ja ennen suostumusta haastateltavan on tiedettävä, mihin hän on suostumassa (Brydon 2006). Tutkijan on oltava myös rehellinen ja avoin työstään sekä tehtävä selväksi, ettei tutkimukseen osallistuminen edistä turvapaikkamenettelyä, sillä haastateltavat saattavat helposti olettaa niin (Puumala & Kynsilehto 2017). Kulttuurisidonnaiset käsitykset etiikasta voivat olla toisistaan poikkeavia, joten monikulttuurisessa tutkimuksessa on otettava huomioon tutkimusetiikan lisäksi kulttuurisidonnaisuus (Fisher & Ragsdale 2011).

Eettistä kartoitusta tehdessä on siis tärkeää tietää, mitä haastateltava itse pitää sensitiivisenä tietona (Fisher & Ragsdale 2011). Ei riitä ainoastaan, että tutkija toimii omasta kulttuuristaan käsin eettisesti, vaan hänen on osattava olla myös haastateltavan kulttuurin näkökulmasta eettisesti korrekti (Birman 2011). Eettiset käsitykset poikkeavat kulttuurillisesti esimerkiksi arkaluontoisen tiedon tai toimintatapojen suhteen (Fisher & Ragsdale 2011). Tämän vuoksi haastattelujen teon aikana on tärkeää, että haastateltava ymmärtää, mitä tutkija on tekemässä haastattelutiedolla (Puumala & Kynsilehto 2017). Ymmärryksen saavuttaminen onnistuu keskustelemalla tutkimuksesta avoimesti, ja kulttuurisesti hienovaraista on korostaa sitä, ettei haastateltavan ole vastattava kysymyksiin, mikäli hän ei halua.

Kokemusmaailmaa tutkittaessa haastateltaville saattaa tulla mieleen traumaattisia kokemuksia ja vaikeita tunteita esimerkiksi väkivallasta tai syrjinnästä. Myös tutkijan rooliin kuuluu vastaanottaa turhautuneisuutta, pelkoa ja pahaa oloa, mikäli niitä haastattelutilanteessa ilmenee (Puumala & Kynsilehto 2017). Haastateltavalle on myös näiden eettisten periaatteiden vuoksi tehtävä selväksi, ettei heidän ole pakko vastata

esitettyihin kysymyksiin ja lisäksi tutkijan on oltava sensitiivinen huomioidessaan haastattelun kulkua (Valentine 2005).

Birmanin (2011) mukaan turvapaikanhakijoita tutkittaessa yksi eettisistä ongelmista on tieteellisen täsmällisyyden ja humanitaaristen kysymyksien välillä tasapainottelu. Välillä tiede saattaa tuottaa tieteellisen metodin valossa valideja tuloksia, jotka eivät ole yhteiskunnallisesti hyväksytyjä käsityksiä. Esimerkiksi tilastoanalyysissä jostakin etnisestä ryhmästä saattaa tulla poikkeavia tuloksia, mutta kyselyaineisto ei pääse syvemmälle tulosten syihin ja vaikka tulokset esitettäisiin neutraalisti, saattaa tulosten tulkitsijalla olla moraalinen käsitys ja jokin motiivi taustalla, mikä koituu haitaksi kyseiselle ryhmälle (Young & Brooker 2011). Voi olla myös, että tieteellisesti hyväksi todettu täsmällinen tapa toimia jossain kontekstissa ei toimi toisessa. Esimerkiksi haastattelutilanteen nauhoittaminen saattaa muistuttaa turvapaikanhakijoita kuulustelutilanteesta ja vähentää heidän haluaan puhua henkilökohtaisista tai vaikeista asioista (Puumala & Kynsilehto 2017). Tällöin on tieteellisesti perusteltua jättää haastattelu nauhoittamatta sekä haastateltavien että luotettavampien tutkimustulosten vuoksi.

Tutkimuksen tuloksia julkaistaessa on huomioitava, että tutkimus ei ole irrallinen yhteiskunnallisesta kontekstista (Puumala & Kynsilehto 2017). Mikäli tutkimustulos voi aiheuttaa potentiaalista haittaa tutkittavalle ihmisryhmälle, menee ryhmän hyvinvointi tutkimuksen tuloksien julkaisemisen edelle (Fisher & Ragsdale 2011). Politisoituja ilmiöitä tutkittaessa on myös tärkeä havainnoida, kuinka tulokset esitetään ja niiden on oltava selkeästi perusteltuja (Puumala & Kynsilehto 2017). Tieteellisen metodin peruseriaate on, että tiede on arvovapaata (Fisher & Ragsdale 2011). Kuitenkin tuloksia kirjoittaessa on punnittava tutkimuksen potentiaalisia yhteiskunnallisia vaikutuksia ja poliittisia käyttömahdollisuuksia, sillä tiede ei ole irrallista yhteiskunnallisesta kontekstista (Puumala & Kynsilehto 2017). Tuloksia esitettäessä on myös oltava tietoinen siitä, luoko tai vahvistaako tutkimus haitallista diskurssia ihmisryhmästä, kuten diskurssia uhreista, uhrin syyttämisestä (esimerkiksi korostetusta yksilön vastuusta elämän luomisessa) tai stereotypioita (Young & Brooker 2006). Tutkijalla on eettinen vastuu tutkimustulostensa vaikutuksista tutkittavien populaatioiden elämään (Birman 2011).

4.7. Tutkimuksen validiteetti

Kyselyä ja haastattelua on kritisoitu menetelminä, mutta yleensä kritiikki perustuu metodisiin ongelmiin, jotka ovat ratkaistavissa koulutuksella, kokemuksella ja tarpeellisilla resursseilla (Tuomi & Sarajärvi 2018: 62). Kyselyaineisto on laadittu URMI –hankkeessa ja kokeneiden tutkijoiden toimesta. On huomioitava, että käännöstyö vaikuttaa siihen, miten kysymykset on ymmärretty eri kielillä (arabia, somali, dari, kurdi/soraani, englantia, suomi). Eri kielillä joillakin sanoilla ja ilmaisuilla saattaa olla erilaisia merkityksiä tai monitulkintaisuutta, kuin mitä suomeksi laaditussa kyselyssä ilmenee. Kyselyn täyttötilaisuuksissa käytettiin tulkkeja sekä URMI -hankkeen tutkimusavustajia selventämään, mikäli vastaajalle jokin kohta oli epäselvä, mikä vähentää väärinymmärrysten mahdollisuutta.

On myös huomioitava, ettei kyselyaineistoa ole laadittu tätä tutkimusta varten, joten sen validiteetti vastata tähän tutkimukseen voi olla kyseenalainen. Kuitenkin kysely kattaa resilienssin tutkimuksen osa-alueen teemoista henkilökohtaisen hyvinvoinnin ja tavoitteellisuuden, liminaalisten tilojen tuomat haasteet, sosiaaliset suhteet sekä liminaalisten tilojen tutkimukseen liittyen kysymyksiä vastaanottokeskuksien kokemisesta tilallisesti. Triangulaatiolla vältetään ongelma siitä, ettei sekundaarista kyselyaineistoa ole suunniteltu tätä tutkimusta varten yhdistämällä se primaariaineiston tuloksien kanssa.

Haastatteluaineisto toimii tutkimuksen primaariaineistona ja se on suunniteltu vastaamaan suoraan tutkimuskysymyksiin. Primaarisen aineiston ongelmaksi voi muodostua sen subjektiivisuus, sillä se on suunniteltu nimenomaista tutkimusta varten ja sen on kerännyt, prosessoinut ja analysoinut sama ihminen (Young & Brooker 2006). Tässä tutkimuksessa subjektiivisuus vältetään triangulaatiolla eli kahden eri menetelmällä kerätyn ja analysoidun aineiston yhdistämisen avulla, joista toinen on sekundaarista aineistoa, jossa tutkimuksen tekijä ei ole ollut vaikuttamassa aineiston laatuun.

Vastaanottokeskusten institutionaalinen rooli edellyttää tutkijalta hallinnollisen tutkimusluvan (Puumala & Kynsilehto 2017). Ennen tutkimuksen haastatteluiden etsimisen aloittamista tavattiin vastaanottokeskuksen johtaja ja sovittiin yhdessä

toimintamalleista haastattelujen toteutuksen sekä mahdollisten riskien kartoittamisen suhteen.

Kummankaan aineiston keräämisvaiheessa ei ole kerätty henkilöistä identifioivia tietoja, mikä takaa henkilöiden anonymiteetin (Young & Brooker 2006). Siten myös henkilöt ovat voineet vastata rehellisemmin, mikä parantaa tutkimuksen validiteettia. Haastattelu tilanteena saattaa muistuttaa turvapaikanhakijoille viranomaisten kuulustelua, mikäli tutkimushaastattelu ei ole haastateltavalle aiemmin tuttu konsepti (Hyvärinen 2017). Tämä voi vaikuttaa heidän vastaamishalukkuuteensa ja luottamukseensa. Haastattelun onnistumisessa kaikkein merkityksellisin asia on luottamuksen rakentaminen (Puumala & Kynsilehto 2017). Luottamuksen rakentaminen on aikaa vievä prosessi ja haastattelukertojen pienestä määrästä johtuen ei voida olettaa, että haastatteluissa olisi pystytty rakentamaan luottamus ja että kaikki vastaukset olisivat rehellisiä. Valheellisten tulosten välttämiseksi haastatteluissa korostettiin, että kysymyksiin ei ole pakko vastata ja vastaamatta jättämistä ei tarvitse perustella.

Haastatteluissa käytettiin tulkkia, mikä vaikuttaa tutkimuksen validiteettiin. Tulkin kanssa haastattelemine voi johtaa helpommin väärinymmärryksiin, kun viesti muutetaan kielestä toiselle (Valentine 2005). Välillä tulkki saattaa valita esimerkiksi väärän sanan tai ymmärtää itse väärin tai tutkija ymmärtää jotakin väärin tulkin käännöksestä (Valentine 2005). Potentiaalisten väärinymmärryksien välttämiseksi haastattelutilannetta ennen käytiin läpi ja varmistettiin tulkkaamiseen liittyvät periaatteet sekä haastattelutilanne käytiin läpi tulkin kanssa jälkikäteen. Tulkin käyttäminen myös paransi tutkimuksen validiteettiä. Birman (2011) ehdottaa, että tutkimuksen validiteetin parantamiseksi ja eettisen arvioinnin helpottamiseksi tutkimusryhmässä on hyvä olla kulttuuripiiriin kuuluva henkilö. Tässä tutkimuksessa tulkin kulttuurinen tausta oli lähellä haastateltavien kulttuuritaustaa ja se helpotti haastattelujen toteuttamista kulttuurisesti eettisiin periaattein.

Valentine (2005) korostaa, että maantieteessä on erityisen tärkeää ottaa huomioon tutkimustuloksiin vaikuttava paikka ja sijainti. Tässä tutkimuksessa haastatteluaineiston haastateltavat elivät kaikki samassa vastaanottokeskuksessa, joten sijainti voi vaikuttaa tutkimuksen tuloksiin. Kyselyaineisto puolestaan on kerätty monesta eri vastaanottokeskuksesta, jolloin sen avulla voidaan kattavammin tarkastella vastaanottokeskuksia yleisemmin tiloina. Tilastoaineiston perusteella

vastaanottokeskus, josta haastateltavat valittiin, ei poikennut minkään taustamuuttujan suhteen tilastollisesti merkittävästi normaalijakaumasta.

Kyselyaineiston validiteettiin vaikutti myös vastaajien määrät. Yhteensä vastaajia oli riittävästi, mutta eräitä taustamuuttujia ja tutkimusmuuttujia ei pystytty vertailemaan keskenään liian pienien määrien suhteen. Muun muassa eri sukupuolten keskinäinen vertailu ei ollut tilastollisesti luotettavaa, sillä naisia (30kpl) ja muunsukupuolisia (1kpl) oli määrällisesti liian vähän. Ristiintaulukoinnissa tuloksien luotettavuus kärsi myös joidenkin tutkimusmuuttujien osalta, kun esimerkiksi aineisto rajattiin kielteisen päätöksen saaneisiin ja tämän jälkeen vielä jonkin taustamuuttujan tai toisen tutkimusmuuttujan perusteella. Tulokset, joissa luotettavuus kärsi pienen otoksen vuoksi, jätettiin analyysin ulkopuolelle.

Tuloksia esitettäessä eettisten haasteiden ja eettisten periaatteiden vuoksi joitakin yksityiskohtia jätetään julkaisematta. Tilastollisessa analyysissä sensuuria ei tarvinnut käyttää, mutta haastatteluissa esimerkiksi yhden haastateltavan etninen tausta on jätetty mainitsematta ja tarinoista on jätetty pois yksityiskohdat, joista haastateltava saattaisi olla tunnistettavissa. Näiden yksityiskohtien mainitsematta jättäminen ei kuitenkaan vaikuta tutkimuksen validiteettiin tutkimusasetelman kannalta.

5. Analyysi ja pohdinta

5.1. Turvapaikanhakijoiden resilienssin osa-alueet

Resilienssin osa-alueet jaettiin sisällönanalyysissä yksilön ulkoisiin tekijöihin eli ympäristön tarjoamiin resursseihin ja yksilön sisäisiin tekijöihin eli kykyihin ja ominaisuuksiin (Kuva 2). Sisäiset tekijät vastaavat Ungarin (2008) määritelmän mukaisia yksilön kykyjä navigoida itsensä terveyttä ylläpitäviin voimavaroihin. Niitä ovat sisällönanalyysin tuloksina yksilön kognitiiviset taidot ja identiteetin muodostaminen suhteessa ympäristöön. Näitä ominaisuuksia ei voida tarkastella irrallisina ympäristöstä, vaan ne linkittyvät yksilön toteuttamaan käytännön toimintaan yhdessä sen hetkisen aikatilallisen ympäristön kanssa.

Ulkoiset tekijät puolestaan ovat yksilön ulkopuolisia tekijöitä, jotka vaikuttavat hänen resilienssinsä muodostumiseen, joita Ungarin (2008) määritelmässä kutsutaan resursseiksi ja kokemuksiksi. Näitä ovat sosiaaliset suhteet, ympäristön tarjoamat mahdollisuudet toiminnalle ja saatavilla olevat materiaaliset resurssit. Pelkät ympäristölliset resurssit eivät myöskään olemassa olevina takaa sitä, että yksilö kykenisi hakeutumaan niiden luo. Lisäksi sisällönanalyysissä eriteltiin kulttuuri- ja tilannesidonnaisia tekijöitä resilienssin kannalta sekä liminaalisten tilojen vaikutusta.

Turvapaikanhakijoiden resilienssin osa-alueet

Yksilön kyvyt ja ominaisuudet		Ympäristön tarjoamat resurssit	
KOGNITIIVISEET TAIDOT - toivon ylläpitäminen - optimistinen ajattelu - itseluottamus - huumori - oppimiskyky - tunteiden hallinta - tekee aina parhaansa - kiitollisuus - aito kiinnostus uuteen - aiempien kokemusten peilaaminen voimaannuttavina	IDENTITEETTI - monikulttuurisuus - identiteettiä positiivisesti rakentavat narratiivit (itsestä, yhteisöstä, uudesta ympäristöstä) - jatkuvuus aiempaan - sopeutuminen uuteen	SOSIAALISET SUHTEET - yhteisöllisyys - yhteisöön kuulumisen tunne - emotionaalinen tuki - materiaallinen tuki - konkreettinen apu - tietotaidon jakaminen - elämän merkityksellisyys - luottamus tai epäluottamus	TOIMINNALLISET MAHDOLLISUUDET - mahdollisuus työntekoon - mahdollisuus opiskeluun - poliittinen tai sosiaalinen aktiivisuus - harrastustoiminta - itsestään vastuun kantaminen - omaan elämään vaikuttaminen - tekeminen itsessään
MATERIAALISET RESURSSIT - perustarpeiden täytyminen tai ne kattava taloudellinen tulo - viestintälaitteet (tv, radio, puhelin, internet)			
Kulttuurisidonnaiset ja tilannekohtaiset aspektit			
TIETOTAITO - kielitaito - ymmärrys uudesta yhteiskunnasta (eri instituutioiden toiminta, lailliset menettelytavat, laki, sosiaalinen tai intsituaationaalinen luotettavuus)	USKONTO/ HENKISYYS - yhteisö - kulttuurillinen pysyvyys - luottamus tulevaisuuteen	LIMINAALINEN TILA - eroava sosiaalinen status - vaihtoehtoinen toimijuus: yhteisöjen ja järjestöjen kautta - rajoitettu toimijuus: odottaminen	
KULTTUURINEN KONTEKSTI - merkittävien sosiaalisten resurssien saavutettavuus uudessa ympäristössä - kulttuuriin sopeutuminen			

Kuva 2. Turvapaikanhakijoiden resilienssin osa-alueet sisällönanalyysin tuloksena ja resilienssin muodostumiseen liittyvät kulttuurisidonnaiset ja tilannekohtaiset aspektit.

5.1.1. Yksilön kognitiiviset taidot

Kognitiivisesti resilienssiä parantavia tekijöitä ovat haastatteluaineiston sisällönanalyysin tuloksena toivon ylläpitäminen, optimistinen ajattelu, itseluottamus, huumori, tunteiden hallinta, luottamuksen strateginen rakentaminen (epäluottamus tai luottamus tilannekohtaisesti), positiivinen asenne, aito kiinnostus uuteen, aiempien kokemusten peilaaminen voimaannuttavina, kiitollisuuden tunteminen, monikulttuurisen identiteetin muodostaminen ja identiteetin muodostaminen myönteisillä narratiiveilla (Kuva 2).

Tilastollisen analyysin tuloksena 53,3% kokivat viihtyvänsä hyvin vastaanottokeskuksissa. Viihtymistä ei voida kuitenkaan suoraan rinnastaa resilienssiin ja vastauksissa tulee huomioida kyselyaineiston ongelmat vastauksien subjektiivisten merkityserojen suhteen (Parfitt 2005). Tämä tarkoittaa, että ”viihtyminen” on hyvin

tulkinnanvarainen sen suhteen, mitä se kenellekin tarkoittaa. Mikäli henkilö vastaa viihtyväänsä, se kuitenkin indikoi positiivista asennetta ja perustarpeiden täyttymistä, jotka ovat resilienssin osa-alueita. Sillä kyselyaineisto laadittiin tästä tutkimuksesta erillään, sen avulla ei voida analysoida luotettavasti yksilön kognitiivista toimintaa osana resilienssin muodostumista.

Keskeisimmät haastatteluissa ilmenneet resilienssin kognitiiviset indikaattorit olivat toivo, optimistinen ajattelu ja positiivinen asenne. Vaikka haastateltavat olivat saaneet kielteisen päätöksen, monien heidän kertomuksissaan oli tunnistettavissa luottamus tulevaisuuteen ja seuraavaan päätökseen, kuten H2 kommentti osoittaa:

”Vaikka sain sen aiemman kielteisen päätöksen, niin viimeisin kuulustelu meni paremmin. -- Nyt uskon, että tulee positiivinen päätös. En voi tehdä muuta kuin toivoa.” H2

Se, että säilytettiin toivo ja luotettiin tulevaisuuteen, paransi yksilön kykyä rauhoittaa itsensä ja keskittyä hetkeen. Optimistista ajattelua kuvasti myös haastateltavien retrospektiiviset kertomukset ja niiden peilaus nykyhetkeen. Esimerkiksi H7 peilaa seuraavassa kommentissa aiempaa traumaattista kokemustaan voimaannuttavana ja lievittää sen avulla tämän hetkisiä haasteita:

”Tiedätkö, näen vieläkin painajaisia siitä, kun moottori sammuu keskellä Välimerta – se vaan välillä sammui ja kaikki oli ihan mustaa eikä nähnyt mitään paitsi mustaa vettä, aallot oli korkeat ja kaikki oli veneessä ihan hiljaa. Kun me siitä selvitettiin, niin selvittäään kyllä mistä vaan!” H7

Kiitollisuuden tunteminen oli yksi yhtenäinen piirre, josta moni puhui. Aiempiin kokemuksiin vertaus nykyhetkeen saivat monet tuntemaan kiitollisuutta, vaikka nykyhetki koettiin stressaavana ja ahdistavana. Kiitollisuus koettiin positiivisena tuntemuksena, jota pystytään ilmaisemaan vaikeinakin hetkinä.

Yksi tärkeistä resilienssin osa-alueista on asioihin suhtautuminen huumorilla. Osa haastateltavista puhui jopa erittäin vaikeista asioista humoristiseen sävyyn. H7 tiivistää kommentissaan, kuinka huumori hänen elämäänsä vaikuttaa:

”Vaikka on vaikeita asioita niin yritän aina olla iloinen ja sitten pitää vaan nauraa joillekin asioille. Ei voi ottaa niin vakavasti kaikkea. Joskus on vaikeampia päiviä ja joskus helpompaa.” H7

Monessa haastattelussa kävi myös ilmi, kuinka haastateltavat pyrkivät tekemään parhaansa suhteessa vallitsevaan tilanteeseen. Myös yhteiskunnallisten epätasa-arvoisuuksien kontekstissa parhaansa tekeminen vaikutti siihen, miten tyytyväinen yksilö pystyy itseensä olemaan ja millainen toimijuus hänelle muodostuu. Esimerkiksi H5 sanoi piirteestä seuraavaa:

”Kun olin pieni, vanhemmat opettivat minulle, että ihmiset ovat kuin käden sormet, että kaikki eivät synny tasavertaisina tähän maailmaan. Ollaan kaikki erilaisia ja tullaan erilaisista taustoista. Se on hyväksyttävä ja voi tehdä aina parhaansa niistä lähtökohdista käsin, mitkä on itselleen annettu.” H5

Parhaansa tekeminen oli linkittynyt päättäväisyyteen sekä vaikeinakin aikoina sinnikkääseen yrittämiseen. Parhaansa tekeminen oli myös osana rakentamassa pysyvämpää identiteettiä.

Kognitiivisen analyysin osalta tutkimuksen tulokset peilaavat aiempaa tutkimusta turvapaikanhakijoiden resilienssiin liittyen. Analyysimenetelmänä teoriaohjaava sisällönanalyysi vaikuttaa myös tulosten samankaltaisuuteen (Tuomi & Sarajärvi 2018: 120-135). Se, että resilienssin muodostumisesta saadaan samankaltaisia tuloksia, validoi tutkimuksen teoreettista viitekehystä.

Tuloksista nousi kuitenkin aiemmasta tutkimuksesta poiketen kiitollisuuden tunteminen yhdeksi kognitiiviseksi keinoksi, joka selkeästi paransi haastateltavien kykyä kokea hyvinvointia lisääviä tuntemuksia ja suhtautua tähän hetkeen sekä tulevaan. Kiitollisuuden tunteminen oli osana narratiivien luomista tästä hetkestä aiempaa parempana. Se myös liittyi tunteiden hallintaan ja menee Ungarin (2008) määritelmän mukaisesti hyvinvoinnin tunteeksi.

5.1.2. Identiteetti

Resilienssiin vaikutti se, miten positiivinen kuva ihmisellä oli itsestään ja millaisten narratiivien kautta omaa elämää käsiteltiin. Esimerkiksi itseensä ”teen aina parhaani” – ominaisuuden yhdistäminen luo diskurssia itsestään tietynlaisena ihmisenä. Toistuvat toiminnot ja diskurssit puolestaan vahvistavat identiteettiä. H1 esimerkiksi puhui itsestään seuraavasti samalla, kun pohti sitä, miksi sai kielteisen päätöksen:

”Kaikki pitäisi tutkia yksitellen. Olen hyvä ihminen ja jos he tutkisivat minun tapaukseni kunnolla, olisin valmis siihen päätökseen, mikä minulle annetaan. Ja jos he vain kysyisivät täältä vastaanottokeskuksesta minusta, minusta on vain hyvää kerrottavaa. Täällä minut tunnetaan ja tiedetään.”

H1

Oman identiteetin ja kulttuurin säilyttäminen oli monelle tärkeää, vaikka se aiheuttikin uudessa sosiaalisessa ympäristössä reaktioita, kuten H7 kuvailee:

”Kaikki täällä Suomessa katsovat vähän oudosti, kun meillä on huivit.”

H7

Myös tilastoanalyysistä kävi ilmi, että mikäli kielteisen päätöksen saaneet kokivat Suomessa huonoa kohtelua, sen syyksi koettiin usein alkuperämaa tai se, ettei olla suomalaisia. Kansallisuus ja valtiorakenteisiin sidottu identiteetti on merkityksellinen tekijä, erityisesti jos se näkyy henkilön kehollisessa olemisessa. Silloin ympäristö reagoi herkemmin henkilön kehollisuuteen. Identiteetin rakentaminen uuden ympäristön mukaan vaikeutuu, mikäli sosiaalinen ympäristö reagoi henkilöön voimakkaasti ja eriyttävästi (Kymäläinen & Nordström 2010).

Arandan ym. (2012) tavoin myös tämä tutkimus osoittaa, että suurempi huomio resilienssin tutkimuksessa tulisi kiinnittää ei vain sosiaalis-psykologisiin struktuureihin, vaan myös keholliseen ja materiaaliseen olemassaoloon. Tällöin huomio kääntyy henkilön sopeutumisesta yhteiskunnan ”resilienttinä” tai ”hyvänä” pitämästä enemmänkin siihen, millainen normatiivinen yhteiskunta ympärillä on ja onko jotkin kehot sallitumpia tilassa kuin toiset. Resilienssin muodostuminen ei voi olla vain yksilön vastuulla tai tällöin tuotetaan helposti staattista kuvaa resilienssistä, joka on

sidoksissa vain tiettyyn aikaan ja tiettyyn kulttuuriin (Aranda & Hart 2014; Ungar 2008).

Haastatteluista kävi kuitenkin ilmi, että suurin osa loi multikansallista identiteettiä ja aiempi identiteetti ja uusi identiteetti eivät olleet toisiaan poissulkevia vaan koettiin rikastuttavina. Suurin osa haastateltavista osoitti motivaatiota omaksua suomalainen identiteetti, esimerkiksi H3 sanoi:

”Haluan elää kuin normaali suomalainen. -- ja haluan saada suomalaisia ystäviä.” H3

Identiteetti ei muodostunut pelkästään kahden kulttuurin välillä, sillä moni oli ollut paossa jo pidempään. Se, kuinka ihmiset identifioivat itsensä, ei muodostunut turvapaikanhakijan statuksen kautta. Identiteetti syntyi enemmänkin siitä, millaiseksi ihmiseksi yksilö itsensä ja lähipiirinsä koki sekä siitä, millaisista etnisistä ja kulttuurisista taustoista tultiin ja miten tulevaisuus koettiin. Etnisyys oli kuitenkin merkittävä osa elämää, josta H6 kertoo seuraavasti:

H6: ”...kuulun erääseen vähemmistöön Irakissa. Ennen asuimme [paikan nimi, sensuroitu], jossa suurin osa vähemmistön jäseniä ja hyvä yhteisö ennen kuin Al-Qaida alkoi vaikuttaa alueella. Lähdimme pakoon vuotta ennen kuin koko paikka pommitettiin maan tasalle, sillä lasteni henkeä oli uhkailtu ja siten yritetty kiristää mieheni yritykseltä rahaa. Puhumme arabiaa ja vähemmistön kieltä molempia, mutta toivon, ettei meitä tunnusteta vähemmistön jäseniksi täällä vastaanottokeskuksessa.”

Haastattelija: ”Miksi ette halua tulla tunnistetuksi?”

H6: ”Meihin ei suhtauduta niin myötämielisesti kaikkialla. En halua, että siitä koituu mitään ongelmia. Täällä voimme olla vain irakilaisia.”

Tällä hetkellä H6 koki edullisemmaksi pitää yllä irakilaisen identiteettiä kuin korostaa vähemmistöön kuulumista. Vähemmistö oli kuitenkin hänelle rakas ja siihen kuuluminen selkeä osa hänen identiteettiään. Aiempi tutkimus on osoittanut, että

kulttuurisesta identiteetistä kiinni pitäminen on resilienssiä parantava tekijä (Pickren 2014).

Tässä tutkimuksessa huomion arvioista on, että liikaan pysyvyyteen pyrkivä identiteetti voi olla este sopeutumisen prosessille, joka helpottaa uudessa ympäristössä hakeutumista hyvinvointia ylläpitävien resurssien luo. Myös Raghallaighin ja Gilliganin (2010) tutkimus osoittaa, etteivät turvapaikanhakijat valinneet toista identiteettiä toisen yli vaan loivat monikulttuurista identiteettiä. Identiteetin monipuolisuus vapauttaa henkilön toimimaan laajemmassa sosiaalisessa kontekstissa eikä hän kategorisoi itseään liian tiukasti, mikä estää häntä toimimasta toisin. Toisaalta identiteetin pysyvyys luo turvaa ja luottamusta itseensä.

Turvapaikanhakijat harvoin määrittivät itseään Suomessa saamansa sosiaalisen statuksen kautta. ”Turvapaikanhakija” oli vain väliaikainen tila, joka oli millä tahansa hetkellä muuttuva, eikä siihen identifioiduttu. Kansallisuuksiin ja kulttuureihin sekä narratiiveihin itsestään persoonana identifioiduttiin. Kuitenkin diskursiivinen ympäristö tuotti jatkuvasti identifiointia sen hetkisen yhteiskunnallisen aseman kautta.

Kymäläinen ja Nordström (2010) argumentoivat, että turvapaikanhakijoiden epämääräinen status yhteisössä vaikuttaa siihen, ettei suhde paikkaan ja kuulumiseen ole helposti muodostettavissa vaan se on ongelmallinen. Tämän tutkimuksen perusteella moni oli jo alkanut luoda tai luonut monikulttuurista identiteettiä, jossa myös suomalaisuus oli mukana. Tämä saattaa johtua yksinkertaisesti siitä, että tutkimuksen henkilöt olivat viettäneet Suomessa verraten kauan aikaa ja käyneet läpi kamppailuaan suhteen muodostamisessa paikkaan. Vaikka pitkittyneen prosessin aikana kategorisointia ”turvapaikanhakija” ei liitetty omaan identiteettiin, Suomessa asumiseen tai tietyssä kaupungissa asumiseen alettiin samaistua. Nekin, jotka kokivat samaistumisen paikkaan tai uuteen yhteisöön haasteelliseksi, osoittivat kuitenkin voimakasta halua H3 sanoin ”*elää kuin normaali suomalainen*”. Kuten Raghallaighin ja Gilliganin (2010) tuloksissa, myös tässä tutkimuksessa yhtenä resilienssin muodostamisen keinoista turvapaikanhakijat pyrkivät yhtäaikaisesti säilyttämään aiemman kulttuurinsa, mutta myös omaksumaan uuden kulttuurin.

5.1.3. Sosiaaliset resurssit

Kyselytutkimuksen tuloksena yhdeksi parhaista asioista Suomessa asumisessa mainittiin perheen, ystävien tai yhteisön läsnäolo. Sisällönanalyysin tuloksena läheiset luottamukselliset sosiaaliset suhteet tarjoavat emotionaalista tukea, konkreettista apua, kulttuurillisesti merkittäviä suhteita, yhteisön, johon kuulua ja tuovat merkityksellisyyttä elämään. Perhe oli keskeisessä asemassa vaikuttamassa yksilön resilienssiin, mutta vaikutus saattoi olla niin positiivinen kuin negatiivinenkin. Erityisesti, jos perhe oli kaukana, sen hetkinen aikatila koettiin haastavampana, kuten H1 kuvailee:

”Minulla on viisi lasta. Lapset ja vaimoni ovat Irakin sisällä paossa -- vaikeaa on erityisesti kuulla, kun he soittavat ja kertovat, ettei ole tarpeeksi rahaa ja ruokaa. Juttelemme kerran viikossa. Voisi soittaa useammin, vaikka joka päivä, mutta alan aina itkemään ja vaimo itkee ja se on niin raskasta, ettei pysty useammin. -- ja siksi minä täällä olen, että saisin oleskeluluvan ja voisin tuoda perheeni turvaan.” H1

Kuten H1 esimerkistä näkee, perheen poissaolo saattaa lisätä myös taistelutahtoa ja perheenyhdistäminen koettiin yleensä haluttuna tavoitteena, jota kohti pyrittiin menemään. Läheiset ja luottamukselliset ihmissuhteet tuovat elämään merkitystä ja se koetaan tärkeänä, vaikka poissaolosta koituisikin vaikeita tunteita. Kaikki haastateltavat, joilla oli perheenjäseniä muualla, pyrkivät lopputulokseen, jossa perhe saataisiin samaan paikkaan. Tätä voidaan verrata esimerkiksi Shakyen (2014) uuteen yhteiskuntaan (tai tilanteeseen) sopeutumisen vastuita, jotka henkilöt kokevat hyvin eri tavalla. Resilienssiä indikoi vaikeissa tilanteissa nimenomaan tilanteen kokeminen haasteena ja oman toimimisen kokeminen merkityksellisenä vaikeassa tilanteessa.

Luottamus oli yksi tärkeistä teemoista sosiaalisten suhteiden laatua tulkittaessa. Suurin osa kertoi, ettei luota muihin kuin perheeseensä. Seuraavassa esimerkissä H3 kertoo luottamuksesta seuraavaa:

H3: ”Veljeen. En luota muihin.”

Haastattelija: ”Osaatko sanoa, mistä se johtuu, ettet luota?”

H3: ”Ei se johdu mistään erityisestä kokemuksesta tai kokemuksista. En vaan yleisesti luota ihmisiin enkä ole koskaan luottanutkaan.”

Suurin osa kertoi, ettei luota ihmisiin vastaanottokeskuksessa, josta esimerkiksi H5 ja H1 kertovat seuraavaa:

”...ja ei täällä voi luottaa kaikkiin. Mieti nyt, mitä torillakin tapahtui. Ei voi koskaan tietää, millaisia ihmisiä täällä on.” H5

” En voi luottaa. Ja vaikka voisikin, niin haluan pitää suhteet täällä aika kevyinä. Minulla on näitä lääkkeitäkin, joita voi käyttää alkoholin kanssa huumeina. Niin sitten pelkään, että joku haluaisi varastaa ne ja käyttää niitä väärin.” H1

Suurin osa resilienssitutkimuksesta nostaa luottamukselliset ihmissuhteet yhdeksi keskeisimmistä resilienssiä parantavista tekijöistä (Pickren 2014). Kuitenkin kun kyse on selviytymisestä ja henkilön hyvinvoinnista, ei voida olettaa, että olisi resilienttiä luottaa ihmisiin, mikäli suurin osa ihmissuhteista eivät ole luotettavia. Raghallaigh ja Gilligan (2010) saivat tulokseksi tutkimuksessaan, että epäluottamus on merkittävä selviytymiskeino ja strategia resilienssin rakentamisessa.

Myös tämä tutkimus peilaa hyvin Raghallaighin ja Gilliganin (2010) tutkimusta ja suurin osa haastateltavista olivat avoimia ja tietoisia siitä, etteivät luota ihmisiin yleisesti. Lavyi-Ajayi & Slonim-Nevo (2017) puolestaan argumentoivat, että luottamukselliset ihmissuhteet pystyvät antamaan arjessa emotionaalista tukea ja Sleijpenin ym. (2017) tutkimuksessa resilienssiä parantavana sosiaalisena resurssina toimi luottamuksellisten läheisten ihmissuhteiden tuki useammin kuin tuttujen tai auktoriteettiasemassa olevien. Luottamuksellisilla ihmissuhteilla on siis suurempi kapasiteetti tarjota resursseja resilienssin muodostumiselle sekä itseisarvo, mutta epäluottamus on myös erittäin käytetty taktiikka huolehdittaessa itsestä.

Uudet ihmissuhteet olivat puolestaan avainasemassa sopeuduttaessa uuteen ympäristöön, mikä kävi ilmi niin haastatteluaineistosta kuin tilastoaineistostakin. Kyselyssä 77,8% vastaajista kertoivat tutustuvansa uusiin ihmisiin vastaanottokeskuksessa ja 70,7% tutustuvansa suomalaisiin. Kyselyssä myönteiset sosiaaliset kokemukset mainittiin usein parhaiksi asioiksi Suomessa elämisessä. Uusiin ihmisiin tutustuvat olivat vastanneet huomattavasti useammin tutustuvansa suomalaisiin ja opettelevansa suomea kuin ne, jotka eivät tutustuneet (Taulukko 4.)

Taulukko 4. Vastaanottokeskuksessa uusien ihmisiin tutustuvien ja niiden, jotka eivät ole tutustuneet, vertailussa esiintyvät tilastollisesti merkittävät erot. Vastaukset järjestetty suurimmasta erosta pienimpään eroon ryhmien välillä.

Tutustun uusiin ihmisiin vastaanottokeskuksessa	Kyllä % (N=77)	Ei % (N=22)	Erotus %
Tutustun suomalaisiin vastaanottokeskuksessa	81,1	31,8	49,3
Harjoittelen suomea puhumalla muiden kanssa vastaanottokeskuksessa	93,3	45	48,3
Viihdyn vastaanottokeskuksessa	63,6	20	43,6
Tapaan tuttaviani ja ystäviäni ulkona valoisan aikaan	72,2	36,4	35,8
Vastaanottokeskuksessa tutustutaan suomalaiseen kulttuuriin	85,5	52,4	33,1
Asukkaat auttavat turvapaikan hakemisessa vastaanottokeskuksessa	46,2	13,6	32,6
Käyn kahvilassa	56,5	28,6	27,9
Autetaan, jos minulla on mielenterveysongelmia	80,9	54,5	26,4
Kerrotaan oikeusturvastani Suomessa	83,1	57,1	26
Käyn kuntosalilla	57,4	33,3	24,1
Käyn keskustassa iltaisin	49,3	28,6	20,7
Koen oloni epävarmaksi vastaanottokeskuksen työntekijöiden seurassa	33,3	19	14,3

Sisällönanalyysin tuloksena uusien tuttavuuksien, ystävien ja muiden arjen sosiaalisten kontaktien (esimerkiksi vastaanottokeskuksen tai järjestöjen työntekijöiden) kautta moni sai emotionaalista tukea, konkreettista apua, tietoa, uusia taitoja, materiaalista tukea ja myös luottamuksellisia suhteita. Uusia sosiaalisia suhteita luotiin vastaanottokeskuksessa, järjestöjen kautta, kirkon kautta, harrastustoiminnan kautta ja opiskelun kautta. Sosiaaliset suhteet olivat merkittävässä osassa positiivisten tuntemusten kokemisessa ja uudet tuttavuudet tarjosivat monelle iloa, josta H1 kertoo esimerkiksi seuraavaa:

Haastattelija: ”Mikä arjessasi on parasta?”

H1: ”Huonenaapurini Afganistanista. Ei meillä ole yhteistä kieltä edes, käytetään pelkästään kehonkieltä ja muutamia hassuja sanoja. Mutta hän on niin hauska! (naurua) Joka päivä ilmeillään toisillemme ja vitsaillaan mitä nyt pystytään.”

Uusiin ihmisiin tutustuminen tarjosi myös konkreettista apua. H4 kertoi esimerkiksi saamastaan avusta We see you -kampanjan ja Suomen evankelisluterilaisen kirkon taholta seuraavaa:

”Kun saimme ensimmäisen kielteisen päätöksen, saimme monia suomalaisia mukaan ja kirkon puolustamaan meitä. Poliisi otti meidät kuitenkin kiinni ja laittoi vankilaan sillä pelkäsivät, että karkaisimme. He laittoivat meidät eri selleihin vaimon kanssa. Olimme siellä 3 päivää. Tämän jälkeen menimme oikeuteen. Oikeudessa oli lakimies ja tulkki. Yhdessä kohtaa eräs suomalainen nainen takanamme nousi eräässä vaiheessa ja korjasi lakimiestä. En ollut varma miten hyvin asiamme meni perille, mutta luotin, että seuraamaan tulleet ihmiset olivat puolellamme.”
H4

Perheen lisäksi laajempi yhteisö koettiin tärkeänä. Yhteisön puuttuminen oli monelle haastavaa ja kukaan haastateltavista ei kertonut, että vastaanottokeskuksessa olisi muodostunut uusia yhteisöjä. Kuitenkin uusia yhteisöjä muodostui helpommin vastaanottokeskuksen ulkopuolella. Näistä mainittiin esimerkiksi turvapaikanhakijoiden asemaa edistävät tapahtumat ja järjestöt, naistenkerho, Suomen evankelis-luterilainen kirkko, irakilaiset tai turkkilaiset ravintolat ja oppilaitokset. Naistenkerhon merkityksestä itselleen H6 kertoo esimerkiksi seuraavaa:

”Odotan aina niin paljon sitä hetkeä viikossa. Jutellaan kaikesta, laitetaan yhdessä ruokaa ja vietetään aikaa. Kun muuten olen vain koko ajan lähinnä kotona.” H6

Uusiin yhteisöihin liittyminen saattaa olla myös haitallista toisiin yhteisöihin kuulumiselle. H2 kertoo seuraavasti, kuinka hänen suhteensa kirkkoon on monimutkaistunut, sillä moni on kuullut, että kristityksi kääntyminen auttaa saamaan positiivisen turvapaikkapäätöksen:

”Siitä [kirkossa käymisestä] on koitunut ongelmia. Muut ajattelevat, että minulla on taka-ajatus käydä kirkossa. Tunnen, että minua epäillään siitä, että teen jotain muita kuin uskonnollisia asioita kirkossa. Olen oikeasti kristitty. Ja se on vaikeaa kun sitä ei hyväksytä islam yhteisössä. Tai epäillään olenko todella vai onko motiivini olla kirkossa vain se ettei saisi kielteistä päätöstä. Monet tekevät niin. Toin erään kaverin... tai entisen kaverin... täältä vastaanottokeskuksesta kirkkoon ja tämä oli sanonut papille, että haluan kristityksi vain siksi että saisin oleskeluluvan ja kirkolta apua. Siksi en enää luota muihin irakilaisiin. Kirkkoon voi luottaa.” H2

Myös materiaalista apua saatiin niin tuttujen kuin yhteisöjenkin kautta. H2 kertoo esimerkiksi kirkon antamasta avusta seuraavaa:

”Monet kielteisen päätöksen jälkeen tukeutuvat kirkkoon. Kirkko tarjoaa hedelmiä ja leipää ja tuovat niitä joskus vastaanottokeskukseenkin. Joskus kirkko on tarjonnut minulle rahaakin, mutta en ole ottanut sitä vastaan, sillä pelkään muiden samassa tilanteessa olevien katsovan pahasti enkä halua olla kirkolle vaivaksi.” H2

Tilastollisessa analyysissä kävi ilmi, että Suomen vastaanottokeskuksissa 74,7% kokee saavansa apua, mikäli heillä on mielenterveysongelmia, 42,9% kokivat saavansa apua vastaanottokeskuksen työntekijöiltä turvapaikan hakemisessa ja 38,2% kokivat saavansa apua toisilta vastaanottokeskuksen asukkailta (Liite 3: Taulukko 1).

Vastaanottokeskuksessa viihtymisellä oli myös selkeä yhteys kokemukseen avunsaannista ja uusiin ihmisiin tutustumisesta (Taulukko 5). Vastaanottokeskuksessa viihtyvät olivat maininneet ystävät, perheen ja yhteisön parhaiksi asioiksi Suomessa useammin kuin huonosti viihtyvät. Suurin osa hyvin viihtyvien vastauksista peilasi myös sosiaalisten resurssien saavutettavuutta. Kyselyssä suurin osa niistä, jotka kokivat

viihtyvän vä vastaanottokeskuksessa vastasivat myös saavansa enemmän apua ja tutustuvansa uusiin ihmisiin ja että yhteydenpito ihmisiin on heille tärkeää.

Taulukko 5. Vastaanottokeskuksessa viihtyvien ja viihtymättömien vertailussa esiintyvät tilastollisesti merkittävät erot sosiaalisen käytöksen suhteen. Vastaukset on järjestetty suurimmasta erosta pienimpään eroon ryhmien välillä.

Viihdyn hyvin vastaanottokeskuksessa	Kyllä	En	Erotus
	% (N=49)	% (N=43)	%
Asukkaat auttavat turvapaikan hakemisessa	59,1	16,2	42,9
Vastaanottokeskuksessa tutustutaan suomalaiseen kulttuuriin	91,5	58,3	33,2
Työntekijät auttavat turvapaikan hakemisessa	58,1	25,6	32,5
Autetaan työ- tai harjoittelupaikan etsimisessä	58,1	25,6	32,5
Olen saanut uusia tuttuja tai ystäviä tässä vastaanottokeskuksessa	91,3	60	31,3
Tutustun suomalaisiin vastaanottokeskuksessa	87	56,4	30,6
Autetaan, jos minulla on mielenterveysongelmia	84,8	60,5	24,3
Pidän uusiin tuttuihini yhteyttä viikoittain tai useammin	75	53,6	21,4
Sosiaalinen media on tärkeä nykyään yhteydenpidossani Suomessa	88,1	68,3	19,8
Koen oloni epävarmaksi vastaanottokeskuksen asukkaiden seurassa	28,6	46,2	17,6
Olen saanut suomalaisia tuttuja tai ystäviä	78,6	65,8	12,8

Turvapaikanhakijoihin kohdistuneessa resilienssitutkimuksessa yhteisöjen merkitys on korostunut, sillä käsitykset resilienssistä eivät ole yhtä individualistisia kuin perinteisessä länsimaisessa resilienssitutkimuksessa (Aranda & Hart 2014). Myös tässä tutkimuksessa sosiaaliset resurssit ovat merkittävässä asemassa resilienssin luomisessa ja monet materiaaliset tai toiminnalliset resurssit ovat saavutettavissa sosiaalisten resurssien kautta, kuten myös aiempi tutkimus osoittaa (Aranda & Hart 2014; Hutchinson & Dorsett 2012; Bottrell 2009). Uudet ihmissuhteet ja kyky luoda niitä on myös korostettuna, sillä moni turvapaikanhakija elää aikatilassa, jossa aiemmat sosiaaliset verkostot ovat etäällä ja on toimittava uudessa sosiaalisessa ympäristössä. Teknologian ansiosta myös moni konkreettisesti kaukainen suhde on saavutettavissa virtuaalisesti, mutta kuten H1 kommentti puhelimesta puhumisen emotionaalista vaikeudesta osoittaa, ei teknologia korvaa konkreettisesti jaettua aikaa ja samassa paikassa olemista.

5.1.4. Ympäristön tarjoamat materiaaliset ja toiminnalliset resurssit

Resilienssiä parantavia sisällönanalyysissä esiin nousseita materiaalisia resursseja olivat asuintilat, ruoka, vaatetus, terveydenhuollolliset materiaaliset resurssit (esimerkiksi lääkkeet) sekä viestintälaitteistoista televisio, puhelin ja internet. Majoitustilat koettiin puutteellisina vieraiden majoittamisen suhteen tai verrattuna oikeaan kotiin, mistä H6 kertoo seuraavaa:

Haastattelija: ”Millaiset asiat parantaisivat arkeasi?”

H6: ”Kunnon koti. Olisi ihana saada isompi keittiö ja koti, joka ei ole väliaikainen. Forssassa oli hienompi koti. Turussa hieman vaikea majoittaa vieraita ja täällä ei tunnu niin kotoisalta.”

Myös kyselyaineistosta kävi ilmi, että osa vastaanottokeskuksen tiloista koetaan puutteellisina. Saniteettitilojen määrää piti riittävänä 77,1% (Liite 3: Taulukko 1.), mikä tarkoittaa noin viidesosan turvapaikanhakijoista kokevan, että vastaanottokeskuksen saniteettitiloissa on puutteita.

Viestintälaitteet olivat sisällönanalyysin perusteella merkittävässä roolissa tiedonsaannin kannalta, vaikka suurin osa tiedosta liikkui kasvatusten sosiaalisten resurssien kautta. Viestintälaitteet olivat myös tärkeässä roolissa läheisten luottamuksellisten ihmissuhteiden aikatilallisessa saavutettavuudessa. Se, että muualle maailmaan voitiin pitää reaaliaikaista yhteyttä virtuaalisten tilojen kautta, avasi turvapaikanhakijoille monipuolisemmin tiedollisia ja sosiaalisia resursseja käyttöön kuin mitä heidän konkreettisessa välittömässä ympäristössään oli tarjolla. Tämän tutkimuksen perusteella suurin osa käytti viestintälaitteita yhteydenpitoon lähimmäisten kanssa sekä tiedon hakemiseen kotimaan tilanteesta tai sen maan, jossa olivat olleet aiemmin paossa.

Kaikkein tärkeimmäksi resurssiksi ympäristössä koettiin turvallisuus. Kyselyn avoimeen kysymykseen ”*Mikä on parasta elämässänne Suomessa?*” vastanneista 47,6% (N=105) sanoi parhaan asian olevan turvallisuus tai se, että Suomessa on rauha. Kielteisen saaneista 89,6% koki olevansa turvassa vastaanottokeskuksessa (Liite 3: Taulukko 1.). Muita sisällönanalyysissä tärkeäksi koettuja ympäristön tarjoamia

mahdollisuuksia olivat mahdollisuus opiskella tai tehdä töitä, mahdollisuus pystyä elättämään itsensä ja toimia itsenäisesti, taloudelliset resurssit, liikunnalliset mahdollisuudet, liikkumiseen ja saavutettavuuteen liittyvät mahdollisuudet. Sekä materiaaliset että toimintaa mahdollistavat resurssit, jotka nousivat esille tässä tutkimuksessa kuvastavat Arandan ja Hartin (2014) luokittelemia perustarpeita.

Lisäksi mikäli haastateltava koki, että hänellä on jokin erityisosaaminen tai ammattitaito, sen toteuttamisen mahdollisuus arjessa koettiin tärkeänä. H2 kertoi olleensa näyttelijä aiemmin kotimaassaan ja jatkavansa näyttelemistä nyt harrastuksena vapaaehtoisesti. H7 kertoi, kuinka rakasti kielten opiskelua ja hän puhuikin sujuvasti neljää eri kieltä ja opiskeli kahta ja oli erittäin innostunut oppimisesta. H1 mainitsi monta kertaa aiemman uransa ambulanssissa ja taitonsa hiuksien leikkaamisessa, mutta hän koki, että oleskeluluvan puuttuminen ja sairaus estivät häntä tekemästä kumpaakaan toimintaa.

Haastatteluissa mainittiin tärkeiksi arjen toiminnoiksi urheilu, uuden opiskelu, luonnossa liikkuminen, vastaanottokeskuksen järjestämät aktiviteetit ja musiikin soittaminen. Tällaisten toimintamahdollisuuksien saavutettavuus oli tärkeä osa hyvänolon tunteiden kokemista ja tekeminen koettiin mielekkäänä. Tekemisen avulla voitiin myös käsitellä tunteita, kuten H2 kuvailee:

Haastattelija: ”Mitä teet, kun olet surullinen?”

*H2: ”Juoksen. Minä vain juoksen ja juoksen enkä pysähdy. Isä valittaa, ettei terveyteni kestä. Kerran lähdin kylmällä juoksemaan ilman kunnollisia vaatteita, vain t-paidalla ja ohuilla housuilla. --
...[Juoksemisessa] parasta on, kun ei tarvitse ajatella yhtään mitään, aika unohtuu ja voi vain juosta”.*

Myös tilastoaineiston perusteella vastaanottokeskuksissa viihtyminen oli kaikkein tiiviimmin yhteydessä liikuntaan ja ajanviettomahdollisuuksiin (Taulukko 6.). Myös kielen opiskelu ja suomalaiseen kulttuuriin tutustuminen olivat yhteydessä viihtymiseen. Vastaanottokeskuksissa viihtyvät kokivat muita useammin olevansa turvassa.

Taulukko 6. Vastaanottokeskuksessa viihtyvien ja viihtymättömien vertailussa esiintyvät tilastollisesti merkittävät erot suhteessa toiminnallisiin resursseihin. Vastaukset on järjestetty suurimmasta erosta pienimpään eroon ryhmien välillä.

Viihdyn hyvin vastaanottokeskuksessa	Kyllä	En	Erotus
	% (N=49)	% (N=43)	%
Käyn kuntosalilla	74,4	25,6	48,8
Minulle on riittävästi ajanviettomahdollisuuksia vastaanottokeskuksessa	74,5	30	44,5
Vastaanottokeskuksessa tutustutaan suomalaiseen kulttuuriin	91,5	58,3	33,2
Harjoittelen suomea puhumalla muiden kanssa vastaanottokeskuksessa	93,8	69,2	24,6
Olen turvassa	93,6	73,7	19,9
Käyn jalkapallokentällä	65,9	46,3	19,6

Liikkumisella toimintana on selkeä yhteys hyvinvointiin ja sitä kautta myös resilienssiin. Waardenburg (2018) argumentoi, että liikunnalla vastaanottokeskuksissa on laajat vaikutukset. Hänen mukaansa liikunta auttaa tylsyydestä ylipääsemiseen, jota vastaanottokeskuksissa monesti koetaan ja unohtamaan hetkellisesti vaikeudet, joita elämässä sillä hetkellä on. Myös tässä tutkimuksessa moni haastateltava kertoi, että liikunnallinen toiminta on parasta tämän hetkessä elämässä ja että se auttaa tunteiden käsittelyssä. Waardenburgin (2018) mukaan liikunnalla on myös laajoja sosiaalisia vaikutuksia. Sosiaaliset vaikutukset näkyvät erityisen voimakkaina ryhmäliikunnassa, missä liikunta on myös osassaan luomassa yhteisöllisyyttä.

Tämän tutkimuksen perusteella liikunnan lisäksi mielekkäät ajanviettomahdollisuudet ja ylipäättään se, että on tekemistä, sai ihmisen kokemaan enemmän hyvinvoinnin tunteita. Raghallaigh & Gilligan (2010) huomioivat myös, että tekemiseen uppoaminen voi toimia myös omien vaikeiden tunteiden kohtaamisessa välttelynä. He osoittavat, että välttely voi olla hetkellisesti hyvä selviytymiskeino, mutta pitkittyessään se voi altistaa mielenterveyden ongelmille, kuten muukin tutkimus osoittaa. Resilienssin tulkinnan suhteen toimintaa ei voida siis analysoida suoraan osaksi resilienssin rakentumista, oli se sitten liikuntaa, opiskelua tai muita ajanviettomahdollisuuksia, vaikka suurin osa osoittikin toiminnalla olevan myönteisiä vaikutuksia. Toiminnan laatu resilienssin muodostumisessa onkin suhteessa henkilön muihin kognitiivisiin taitoihin.

Tutkimuksen perusteella voidaan kuitenkin huomioida, että tekemättömyys ja viihtymättömyys ovat yhteydessä toisiinsa. Haastateltavat, jotka raportoivat mielenterveydellisistä ongelmista käyttivät monesti yksipuolisia keinoja ongelmiensa ratkaisemiseksi tai vain yhdenkaltaista toimintaa. Todennäköisesti monipuolisuus resilienssin eri osa-alueilla vahvistaa resilienssiä.

Suurin osa haastateltavista ei harjoittanut mitään yhteiskunnallista toimintaa. H4 oli osallistunut turvapaikanhakijoiden asiaa ajaviin tapahtumiin ja koki tällaisen toiminnan kannustavana ja yhteisöllisenä. Myös uudet tutut ja asioiden tekeminen arjessa antoi uusia kokemuksia ja sosiaalinen tekeminen koettiin tärkeäksi, kuten H4 kertoo:

”Olin juuri vaimon kanssa esimerkiksi [erään järjestön] järjestämässä tapahtumassa. Käyn monesti eri tapahtumissa. Kirkossa. Ihmisten kotona. Siis ihan normaalien kansalaisten luona. Rakastan heitä paljon. On niin negatiivinen olo, mutta koetamme tehdä kaikkea. Vaimo aloitti juuri suomen opiskelun. Parantaa fiilistä kun tekee asioita ja silti käy kyläilemässä ja tapahtumissa. Olen kiitollinen näistä kokemuksista, vaikka joutuisin lähtemään.” H4

Tutkimuksen perusteella ei voida luotettavasti analysoida yhteiskunnallisen toimijuuden vaikutusta resilienssiin, sillä aineisto on siihen liian pieni. Shakya (2014) on nostanut esille, että yhteiskunnallinen toiminta ja vaikuttaminen tehostaa oppimista uudesta yhteiskunnasta ja mahdollistaa yksilön aktiivisen toimijuuden. Tämän tutkimuksen perusteella se tarjosi etenkin sosiaalisia resursseja ja emotionaalista tukea. Myös Lavie-Ajayi & Slonim-Nevo (2017) huomioivat poliittisen ja yhteiskunnallisen aktiivisuuden parantavan resilienssiä, sillä tällöin henkilö toimii edustaen marginaalisesta asemastaan käsin sen hetkistä yhteisöä. Tällaisen aktiivisuuden vähäisyys saattaa johtua siitä, ettei turvapaikanhakijan asemaan identifioiduta ja kuten tämä tutkimus osoittaa, että vastaanottokeskuksen sisällä harvoin syntyy yhteisöjä, joihin koettaisiin kuuluttavan. Esimerkki, jonka Malkki (1992) antaa hutupakolaisista, jotka voimistuivat ja rakensivat identiteettiään nimenomaan liminaalisuuden kautta suojeltuina ja erityisinä, ei toteudu, ellei ole olemassa vahvaa samankaltaisen identiteetin omaavaa yhteisöä. Yksittäiset henkilöt voivat harjoittaa poliittista tai sosiaalista aktiivisuutta, mutta ilman tunnetta yhteenkuuluvuudesta ja yhteisöstä, toimintaa on todennäköisesti vähemmän.

5.1.5. Kulttuuriset tekijät resilienssin muodostumisessa turvapaikanhakijoilla

Turvapaikanhakijoiden resilienssin muodostumisessa on erityisesti syytä huomioida tilannesidonnaisuus ja kulttuurisidonnaisuus. Resilienssin tutkimuksessa on tärkeä ottaa huomioon kulttuurillinen konteksti, jotta resilienssi ei toimi tietyn kulttuurin normien muodostamisen työkaluna (Ungar 2008; Bottrell 2009). Tässä tutkimuksessa resilienssin muodostumisen kannalta tärkeiksi resilienssin osa-alueiksi nousi niin uuden kulttuurin oppiminen kuin aiemman säilyttäminenkin. Myös monikansallisen tai monikulttuurisen identiteetin muodostaminen oli yksi tutkimuksessa esille nousseista resilienssin luomisen taktiikoista (katso luku 5.1.2. Identiteetti). Resilienssiä parantaa siis se, että sopeudutaan uuteen kykenemällä säilyttämään ja vaalimaan aiempaa samanaikaisesti. Tilastoanalyysissä kävi ilmi, että mikäli kielteisen turvapaikkapäätöksen saaneet kokivat Suomessa huonoa kohtelua, sen syyksi koettiin usein alkuperämaa tai se, ettei olla suomalaisia. Kansallisuus ja valtiorakenteisiin sidottu identiteetti vaikutti siis kielteisen päätöksen saaneiden kokemukseen kohtelusta.

Myös oma perspektiivi ympärillä olevasta ja yhteiskunnan normien tuntemus tai tuntemattomuus vaikuttavat siihen, kuinka ympärillä olevan maailman kokee. Tämä puolestaan vaikuttaa ajatteluun ja toimintaan. Ympäristön kokeminen saattaa sisältää kulttuurisidonnaista tulkintaa, joka voi olla potentiaalisesti virheellinen arvio muiden ihmisten tarkoituspelistä, mitä kuvastaa esimerkiksi H5:n kommentti:

”Aina kun astun bussiin, niin ihmiset tuijottavat minua, eivät hymyile ja ottavat laukut syliinsä. Mietin, että ajattelevatko he, että yritän varastaa jotakin, kun näytän tältä?” H5

Eri kansalaisuuksien välillä näkyi tilastollista eroa kyselyn vastauksissa. Kulttuurisidonnaisuus on aineiston perusteella yhteydessä liikkumiseen, ammatilliseen osaamiseen, internetin käyttöön, kokemukseen avun saamisesta ja kohtelusta sekä uusiin ihmisiin tutustumiseen (Liite 3: Taulukko 2.). Kuten Ungar (2008) osoittaa, että asiat, jotka voivat olla riskitekijöitä yhdessä kulttuurisessa kontekstissa, eivät välttämättä ole toisessa kulttuurisessa kontekstissa vaan saattavat olla suojaavia tekijöitä tässä. Resilienssi on siis aina prosessi, joka perustuu erityisiin olosuhteisiin, kulttuuriarvoihin ja normeihin ja neuvotellaan yksilön ja hänen ympäristönsä välillä.

Tietotaidot, joiden avulla yksilö pääsee käsiksi terveyttä ylläpitäviin resursseihin uudessa ympäristössä olivat erilaisia kuin aiemmassa. Näistä mainittiin esimerkiksi kielitaito, tieto uuden yhteiskunnan instituutioista ja toimintatavoista, laeista ja sosiaalisista normeista. Kielitaidottomuus mainittiin yhdeksi vaikeimmista asioista Suomessa asumisessa kyselyssä. Haastatteluissa kielitaito nähtiin tärkeänä uusien sosiaalisten suhteiden luomisessa ja suomalaisuuden ymmärtämisessä. Niille, jotka eivät osanneet suomea eivätkä englantia, uuteen ympäristöön tutustuminen ja sen ymmärtäminen oli vaikeampaa. Suurin osa opiskeli suomea ja koki kielen oppimisen innostavana ja hyödyllisenä. H5 kuvailee kielitaidon vaikutusta hänen mahdollisuuteensa luoda sosiaalisia suhteita seuraavasti:

”On vähän ongelmallista, kun ei ymmärrä vielä suomea niin hyvin. On tosi vaikeaa. Suomalaisille on vaikea puhua. Ja vaikea lähestyä. Englantinikaan ei ole kovin vahva, joten vaikka kuinka yritän jutella kaupungilla suomalaisille, ei kukaan jaksa jutella minulle takaisin. Turkissa oli paljon helpompi tutustua. Ja tuntui, että vaikka ei osannut turkkiakaan niin hyvin, niin ihmiset jäivät helpommin juttelemaan. Suomi on vielä tosi vaikea kieli kaiken lisäksi.” H5

Englannin kieltä hyvin tai kohtalaisesti osaavat olivat olleet useammin yliopistossa, osasivat suomea paremmin, tutustuivat useammin kielitaidon kautta saavutettaviin ryhmiin (suomalaisiin ja eurooppalaisiin), liikkuivat enemmän vastaanottokeskuksen ulkopuolella ja kokivat useammin huonon kohtelun Suomessa johtuvan heidän alkuperämaastaan (Liite 3: Taulukko 5., Taulukko 6.).

Uskonto mainittiin monessa eri yhteydessä haastatteluissa. Moni aiempi tutkimus on nostanut uskonnollisuuden merkityksen resilienssin rakentumisessa, esimerkiksi henkilön voidessa luottaa jumalaan, vaikkei luottaisi ihmisiin (Raghallaigh & Gilligan 2010). Tässä tutkimuksessa uskonto mainittiin enemmänkin yhteisöllisenä voimavarana, kun kuvailtiin, mitä asioita tehtiin kirkossa, kotimaassa tai perheen kesken. Joillekin se ei merkinnyt mitään. Uskonnollisuus tai henkisyys on monitulkintainen kokonaisuus resilienssitutkimuksessa ja se voi sivuta monia resilienssin osa-alueita henkilöstä riippuen, millä osa-alueilla henkisyys vaikuttaa.

5.2. Resilienssi liminaalisissa tiloissa

5.2.1. Kielteinen päätös vaikuttaa aikatilan kokemukseen

Positiivisen päätöksen saaneet kokivat useammin, että heitä kohdellaan hyvin vastaanottokeskuksissa kuin kielteisen päätöksen saaneet tai odottavat (Taulukko 7.). Kaikista useimmin huonoa kohtelua Suomessa kokivat kielteisen päätöksen saaneet.

Taulukko 7. Tilastollisesti merkittävät erot kielteisen päätöksen saaneiden, positiivisen päätöksen saaneiden ja odottavien vertailussa.

Väittäjä:	Kielteinen päätös % (N= 129)	Odottaa päätöstä % (N= 133)	Positiivinen päätös % (N= 18)
Tuttavani vierailevat luonani tässä vastaanottokeskuksessa	24,5	33,7	88,9
Koen, että minua kohdellaan huonosti Suomessa	28,9	13,3	8,3
*alkuperämaan takia	34,8	18,4	18,2
*koska en ole suomalainen	35,2	22	22,2
Vastaanottokeskuksessa asukkaat auttavat turvapaikan hakemisessa	38,2	49	90
Vastaanottokeskuksessa työntekijät auttavat turvapaikan hakemisessa	42,9	52	75
Viihdyn hyvin vastaanottokeskuksessa	53,3	73,9	88,9
Koen olevani jumissa vastaanottokeskuksessa ja haluaisin sieltä pois	63,8	30	11,1
Minua kohdellaan hyvin vastaanottokeskuksessa	71,3	85,8	100
Vastaanottokeskuksessa autetaan jos minulla on mielenterveysongelmia	74,7	83,2	100

Yleisimmäksi syyksi huonoon kohteluun koettiin alkuperämaa tai se, ettei ole suomalainen. Kielteisen päätöksen saaneiden avoimissa vastauksissa korostui myös syinä epäreilu hallinnollinen kohtelu sekä rasismi. Kielteisen saaneet kokivat saavansa vähemmän apua eivätkä viihtyneet yhtä hyvin vastaanottokeskuksissa. Kielteisen

päätöksen saaneet kokivat muita useammin olevansa jumissa vastaanottokeskuksessa ja haluavansa pois sieltä.

Kyselyaineistosta ei voida päätellä, ovatko kielteisen päätöksen saaneet viihtyneet alusta asti huonommin Suomeen tultuaan ja kokeneet huonompaa kohtelua vai onko kielteinen päätös vaikuttanut viihtyvyyden kokemukseen sekä kokemukseen huonosta kohtelusta. Tuloksista ei voida tulkita johtopäätöksiä syy-seuraus suhteista. Mutta haastatteluiden perusteella voidaan sanoa, että kielteinen turvapaikkapäätös vaikuttaa aikatilän kokemukseen, sillä se aiheuttaa stressiä, pelkoa ja muita negatiivisia tunteita.

Neljä mainituinta haastateltavien arkea haittaavaa tekijää olivat turvapaikkaprosessiin liittyvät asiat, terveydelliset ongelmat, taloudelliset ongelmat ja sosiaaliset vaikeudet. Myös kyselyyn vastanneet kokivat vaikeimpana asiana Suomessa elämisessä turvapaikkapäätökseen liittyvät haasteet. Ahdistusta aiheutti epävarmuus tilanteesta, pitkittynyt odotusaika ja pelko tulevaisuudesta. Kielteinen päätös herätti hämmennystä, sillä moni ei ymmärtänyt, minkä takia oli saanut sen. Kielteinen turvapaikkapäätös herätti monenlaisia tunteita: surua, hämmennystä, toivottomuutta, pelkoa, kiihtymystä ja taistelutahtoa. Turvapaikkapäätöstä koskevia ajatuksia H3 kuvailee seuraavasti:

” Ajattelen usein turvapaikkapäätöstä. Kaikki muut asiat tulee ja menee. Mietin, miksi sain sen [kielteisen päätöksen]. Paikka, josta olen kotoisin on muka turvallinen, mutta pakkohan niiden on tietää, ettei se ole.” H3

H4 puolestaan kuvailee seuraavasti epävarmuuden kokemuksen aiheuttamia haasteita:

” Aluksi ajattelimme tulla Suomeen, sillä luulin, että turvapaikan saisi täältä helposti enkä tiennyt, että se olisi niin vaikeaa. Olisi hyvä tuntee varmuutta tilanteesta. Kun tilanne jatkuu pitkään epävakaana, en voi enää hyvin ja jopa perheen kanssa on tullut ongelmia. Täällä ihmisiä laitetaan järjestykseen. Toiset saa oleskeluluvan parissa kuukaudessa ja toiset odottavat ensimmäistään päätöstä vuosia. -- Olen väsynyt odottamaan. Pelkään. Nukun joka päivä huonosti, noin 3-6 tuntia ja olen peloissani päätöksestä. Odotan joka hetki ja se on koko ajan mielessä. Ja pian sen on tultava.” H4

Turvapaikkapäätöksen lisäksi jopa 6 haastateltavista kertoi kärsivänsä terveyteen liittyvistä ongelmista. Yksi käytti mielenterveyspalveluita, muilla oli ongelmia lähinnä fyysisen terveyden kanssa. Terveysteen liittyvät ongelmat johtuivat kolmella haastateltavista tapaturmista, jotka olivat sattuneet sodan vuoksi. Kaikki haastateltavat osoittivat arvostusta suomalaista terveydenhuoltoon ja kertoivat olevansa siitä kiitollisia, mutta oleskeluluvattomuus koettiin esteeksi hoitoon pääsemisessä. Moni raportoi kielteisen päätöksen ja sen jälkeisen odottamisajan vaikuttavan terveyden tilaan. Mainituimpia oireita olivat unettomuus ja stressi.

5.2.2. Luottamus järjestelmään

Moni ei ymmärtänyt, miksi oli saanut kielteisen päätöksen. Ymmärtämättömyys päätöksen syistä, uskomus tai tieto muiden väärin perustein saaduista positiivisista päätöksistä, lähtömaan turvallisuusluokituksen vaikutus turvapaikkapäätökseen ja turvapaikanhakijoiden prosessien eri pituiset kestot (toisilla pari kuukautta, toisilla vuosia) vähentää luottamusta turvapaikkajärjestelmään. Järjestelmän luotettavuutta pohti moni haastateltavista. Esimerkiksi H4 kertoi turvapaikkaprosesseista seuraavaa:

”Mietin, miksi jotkut saavat turvapaikan ja jotkut taas eivät? Monet, jotka oikeasti sitä tarvitsisivat, eivät sitä saa. Sitten taas toiset saavat, jotka tulevat ja ovat suunnitelleet asian alusta asti ja ostaneet tarvittavat dokumentit pimeiltä markkinoilta.” H4

Mikäli koetaan, että positiivisia turvapaikkapäätöksiä saadaan väärin perustein, se luo lisää epävarmuutta ja järjestelmän luotettavuus kärsii. Epävarmuus ja pitkät odotusajat lisäsivät ennestään turvapaikanhakijoiden ahdistusta ja vaikuttivat toimijuuteen suurimmalla osalla passivoivasti. H6 ja H3 olivat lopettaneet suomen kielen opiskelun saatuaan kielteisen päätöksen. Heidän halunsa integroitua väheni. Myös eriarvoinen ryhmien kohtelu maittain koettiin epäreiluksi, kuten H4 kertoo:

”Miksi vain Irakista tulleet lähetetään takaisin? Uutisissa oli että 10 000 turvapaikanhakijaa lähetettiin takaisin Irakiin Saksasta. Vain Irakista tulleet. Syyriasta tulleet saavat oleskeluluvan maksimissaan kahdessa kuukaudessa. Kyllä minunkin prosessini pitäisi olla nopeampi. Mutta ei mikään ihme, jos Irakista saadaan turvallinen kuva. Jos sinutkin

lähetettäisiin tarkastamaan Irakin turvallisuustilanne ja sinut vietäisiin 5 tähden hotelliin ”vihreälle alueelle” niin ajattelisit samoin. Ajattelisit että tämän on paratiisi. Se alue on aika iso. Eikä se vastaa lainkaan todellisuutta, missä siellä eletään.” H4

Moni haastateltavista koki odotusaikojen vaihtelevat pituudet epäoikeudenmukaisina. Käsitys lähtömaiden turvallisuudesta oli ristiriidassa saatujen kielteisten päätösten perustelujen suhteen ja moni keksi narratiiveja sille, miksi aluetta ei pidetty vaarallisena, kuten H4 kommentti osoittaa, tai narratiiveja sille, miksi heitä ei oltu uskottu turvapaikkakuulustelussa. Luottamus järjestelmään ja luottamus toisiin ihmisiin vaikuttaa myös, kuinka rehellisesti uskalletaan kertoa omasta tilanteesta esimerkiksi turvapaikkaa haastattelussa.

Bottrell (2009) argumentoi, että kun yhteiskunnalliset instituutiot ja sosiaaliset järjestelmät epäonnistuvat luomaan turvaa ja tarjoamaan resilienssille tärkeitä resursseja, niitä haetaan muualta. Jos turvapaikanhakijat eivät pysty luottamaan järjestelmään, saatetaan resursseja alkaa hakea muualta. Kielteisen päätöksen saatuaan, turvapaikanhakija saattaa alkaa varautumaan paperittomuuteen. Kuten Ambrosini (2017) osoittaa, kaikkialla missä on paperittomia, on myös tahoja jotka mahdollistavat elämän virallisten järjestelmien ja yhteiskunnallisten palveluiden ulkopuolella.

5.2.3. Tilan liminaalisuus vaikuttaa yksilön haluun tai mahdollisuuteen hakeutua ympäristön tarjoamien resurssien pariin

Haastateltavat ajattelivat vastaanottokeskuksessa olevan yleisesti hyvät oltavat ja etenkin peilatessa aiempiin olosuhteisiin. Myös tilastoiden perusteella 86,6% koki olevansa turvassa vastaanottokeskuksessa, mutta vain 53,3% kielteisen saaneista koki viihtyvänsä siellä (Liite 3: Taulukko 1.)

Liminaalinen tila koettiin kuitenkin monella eri tavalla. Suurin osa koki, että vastaanottokeskuksessa aika käy pitkäksi. Tila koettiin väliaikaiseksi ja moni kertoi vain odottavansa. Odottavassa tilassa aktiviteettien ja elinolosuhteiden merkitys korostui erityisesti niillä, jotka eivät poistuneet usein vastaanottokeskuksesta. Tällöin vastaanottokeskus oli avainasemassa yhteisen toiminnan järjestämisessä. Se, kuinka paljon henkilö liikkui vastaanottokeskuksen ulkopuolella, oli myös yhteydessä

alkuperämaahan (Liite 3: Taulukko 2.), joten vastaanottokeskuksen merkitys resilienssille tärkeiden ympäristöllisten resurssien tarjoajana on myös kulttuurisidonnaista. H1 esimerkiksi kertoo arjestaan parhaimmiksi asioiksi vastaanottokeskuksen torstaisin järjestämät aktiviteetit:

”Torstait ovat parhaita -- metsäkävelyä ja urheilua. Ihana puuhailla yhdessä ihmisten kanssa, vastaanottokeskuksessa on niin kivoja ihmisiä ja ihania suomalaisia. Rakastan luontoa, se on todella rauhoittavaa.” H1

Vastaanottokeskuksen järjestämästä toiminnasta myös suomen kielen opiskelu mainittiin usein. Kaikki haastateltavista eivät osallistuneet vastaanottokeskuksen järjestämään toimintaan, mutta ne, jotka osallistuivat, kokivat toiminnan tärkeänä arjessaan. Resilienssin muodostumisen edistämiseksi vastaanottokeskuksen järjestämällä toiminnalla on merkitystä, sillä vastaanottokeskus tarjoaa helposti saavutettavissa olevia ympäristön resursseja. Kuten tässä tutkimuksessa, myös Waardenburgin (2018) mukaan erityisesti liikuntamahdollisuuksien tarjoaminen voi olla niin viihtyvyyttä, yhteisöllisyyttä kuin hyvinvointiakin parantava tekijä.

Osa haastateltavista piti elämää vastaanottokeskuksessa omana merkittävänä elämänvaiheena ja merkityksellisyyden kokemus oli tärkeä tekijä luomassa resilienssiä. Esimerkiksi H4 kommentoi aikaansa vastaanottokeskuksessa seuraavasti:

”Lopulta aika kuluu ja pitää ottaa kaikki irti. Vaikka tulisi kielteinen päätös, niin mitä muuta voin tehdä? Olen kiitollinen kaikista niistä kokemuksista, joita olen jo nyt saanut Suomessa kokea.” H4

Asioiden itsenäinen hoitaminen koettiin itseluottamusta vahvistavana. Kuitenkin moni koki, että tilanne esti heitä itsenäiseen toimintaan. Esimerkiksi työpaikan löytäminen tuntui vaikealta ja rahallisen tuen, jota haastateltavat saavat Punaiselta ristiltä ei koettu mahdollistavan itsenäistä elämää. Moni kuitenkin ajatteli, että positiivinen turvapaikkapäätös mahdollistaisi itsenäisen elämän luomisen.

Tilastoanalyysin tuloksena vastaanottokeskuksessa asuminen oli yksi useimmin mainituista vaikeimmista asioista Suomessa. Myös haastatteluista kävi ilmi, että asema turvapaikanhakijana koettiin monesti esteeksi työnteon aloittamiselle tai itsensä

toteuttamiselle. Resilienssiä parantaa mahdollisuus toimia itsenäisesti ja kantaa vastuu itsestään. Niillä, jotka toimivat yhteiskunnallisesti (joilla oli esimerkiksi opinnot, työ, merkityksellinen harrastus tai yhteiskunnallinen toiminta) turvapaikanhakijan asemastaan huolimatta, oli usein laajemmat sosiaaliset verkostot ja paremmat mahdollisuudet toteuttaa itseään. Moniin liminaalisessa tilassa eläminen vaikutti passivoivasti, jolloin itsensä toteuttaminen, työnteko tai opiskelu koettiin vain tulevaisuuden mahdollisuuksina.

Safouane (2017) argumentoi, että vastaanottokeskukset paikkoina poistavat henkilön toimijuuden, vaikka tarjoavatkin turvaa ja suojaa. Myös tämän tutkimuksen mukaan vastaanottokeskuksessa asuvat olivat odottavassa tilassa ja harvoin osoittivat aktiivista toimijuutta päämääriensä, haaveidensa ja tulevaisuutensa suhteen. Kuitenkin Safouanen analyysistä eroten suurin osa koki, että nimenomaan turvapaikkapäätös ja asema turvapaikanhakijana oli syy, miksi elettiin passiivisessa odottavassa tilassa eikä itse vastaanottokeskus tilana. On myös todennäköistä, että turvapaikanhakijat, jotka eivät koe liminaalista tilaa toimintaansa rajoittavaksi, eivät välttämättä enää elä vastaanottokeskuksessa vuosien jälkeen, vaikka olisivatkin saaneet kielteisen ja odottaisivat päätöstä. Siksi tämä tutkimus voi käydä keskustelua vain vastaanottokeskuksessa koetusta liminaalisesta tilasta.

Ghorashin ym. (2018) teorian mukaista vaihtoehtoista toimijuutta liminaalisesta tilasta käsin oli havaittavissa kognitiivisten prosessien suhteen sekä yhteiskunnallisessa vaikuttamisessa, kuten esimerkiksi H4:n kommentit osoittaa, mutta sen esiintyminen oli hyvin marginaalista. Tässä tutkimuksessa ilmeni Ghorashin ym. (2018) mukaan se, että pitkittynyt liminaalinen tila vaikutti negatiivisesti unelmien pitämiseen realistisina. Kuitenkin vaikka liminaalinen tila oli pitkittynyt, ei se vähentänyt mahdollisuuksia ja halua jäädä Suomeen asumaan, vaan päinvastoin. Pitkä oleskeluaika oli yksi päällimmäisistä syistä, miksi Suomeen haluttiin jäädä.

5.2.4. Uusia yhteisöjä syntyy helpommin vastaanottokeskuksen ulkopuolella

Tilan liminaalisuus vaikutti selkeästi sosiaalisiin resursseihin hakeutumiseen ja luottamuksellisten ihmissuhteiden muodostamiseen vastaanottokeskuksissa. Moni koki, että vastaanottokeskuksessa oli raskasta tutustua ihmisiin sen väliaikaisuuden vuoksi, kuten H7 kommentoi:

”Vastaanottokeskuksessa ihmiset yleensä menevät ja tulevat ja tulen niin kovin surulliseksi, joka kerta kun ystävä lähtee, joten en ole enää jaksanut tutustua keneenkään. On niin vaikea tutustua ihmisiin, sillä heistä tulee todella rakkaita ja kun ei voi olla varma voidaanko me edes jäädä tänne vai joudutaanko me taas muuttamaan pian” H7

H7 kommentissa kuvastuu vastaanottokeskuksessa muodostuvan yhteisön temporaalisuus, epävakaus ja menettämisen pelko. Yhteisöjä syntyy helpommin harrastustoiminnan, järjestöjen, instituutioiden ja organisaatioiden (haastatteluissa mainittuja oppilaitokset ja kirkko) ja tapahtumien kautta. Myös samankaltainen etninen tausta tai maahanmuuttotausta yhdisti turvapaikanhakijoita jo Suomessa oleviin yhteisöihin. Näistä mainittiin esimerkiksi etniset ravintolat tutustumispaikkoina. Haastatteluiden perusteella resilienssin kannalta merkittäviä sosiaalisia resursseja saavutettiin enemmän vastaanottokeskusten tilojen ulkopuolelta. Toisaalta haastattelut toteutettiin transit -keskuksessa (vastaanottokeskus, joka on tarkoitettu ensisijaisesti uusille puhuttelua odottaville hakijoille), mikä vaikuttaa tuloksien luotettavuuteen.

Tilastoanalyysin tuloksena liikkumisella vastaanottokeskuksen ulkopuolella oli myönteinen vaikutus uusiin ihmisiin tutustumiselle, etenkin yli kulttuurirajojen (Taulukko 8). Paljon vastaanottokeskuksen ulkopuolella liikkuvat tutustuivat enemmän suomalaisiin, eurooppalaisiin ja omanmaalaisiin. Liikkuminen vaikutti myös siihen, ettei henkilö kokenut olevansa yhtä jumissa vastaanottokeskuksessa. Toisista kulttuuritaustoista tulevat liikkuivat useammin vastaanottokeskusten ulkopuolella kuin toiset (Liite 3: Taulukko 2.) Paremmat kielitaidot osaavat ja korkeammin koulutetut poistuivat vastaanottokeskuksesta useammin (Liite 3: Taulukko 4., Taulukko 5., Taulukko 6.). Maaseudulla aiemmin asuneet liikkuivat vähemmän yöaikaan kuin kaupungissa asuneet (Liite 3: Taulukko 7.). Liikkumisella vastaanottokeskuksen ulkopuolella ei kuitenkaan ollut tilastollisesti merkittävää eroa suhteessa viihtymiseen.

Taulukko 8. Vastaanottokeskuksesta useammin kuin viikoittain poistuvien ja harvemmin poistuvien vertailussa esiintyvät tilastollisesti merkittävät erot. Vastaukset järjestetty suurimmasta erosta pienimpään eroon ryhmien välillä.

Vastaanottokeskuksen alueelta poistuminen	Viikoittain tai useammin % (N=59)	Harvemmin kuin viikoittain % (N=62)	Erotus %
Kotimaassani käytin internet yhteyttä monta kertaa viikossa tai päivittäin	70,9	36,5	34,4
Käyn kirjastossa	78,4	47,8	30,6
Olen yhteydessä uusiin tuttaviiini viikoittain tai useammin	76,7	46,3	30,4
Olen saanut eurooppalaisia tuttuja Suomessa	52,2	22,2	30
Olen opiskellut yliopistossa	36,2	8,6	27,6
Koen olevani jumissa vastaanottokeskuksessa ja haluaisin sieltä pois	51	77,8	26,8
Vastaanottokeskuksessa autetaan työ- ja harjoittelupaikan etsimisessä	54,3	28,6	25,7
Käyn kahvilassa	62,5	38,3	24,2
Osaan englantia kohtalaisesti tai paremmin	52,6	31,7	20,9
Koen oloni epävarmaksi vastaanottokeskuksen asukkaiden seurassa	29,8	50	20,2
Koen oloni epävarmaksi kun näen poliisin	29,8	50	20,2
Olen saanut omanmaalaisiani tuttuja Suomessa	82,7	63	19,7
Käyn keskustassa iltaisin	53,2	34	19,2
Olen saanut suomalaisia tuttuja Suomessa	77,4	61,2	16,2

Tiedonsaannin ja avunsaannin kannalta vastaanottokeskus oli merkittävässä asemassa. Suurin osa kertoi saavansa tietoa arkeensa liittyviin haasteisiin vastaanottokeskuksen henkilökunnalta. (Liite 3: Taulukko 1.) Apua saatiin asiasta riippuen vaihtelevasti, mistä H1 sanoo seuraavaa:

”Olen saanut apua vain terveysasioiden kanssa. Mutta oleskeluluvan kanssa en ollenkaan. Ei apua ollenkaan, ei edes informaatiota.” H1

Myös muilta vastaanottokeskuksessa asuvilta ja muilta tutuilta saatiin informaatiota. Sosiaaliset suhteet olivat merkittävässä asemassa tiedonsaannin kannalta, sillä suurin

osa kertoi saavansa tietoa ja apua kasvatusten tuttujen henkilöiden välityksellä. Yleensä informaatio liikkui saman kulttuuripiirin sisällä ja kielitaidolla oli merkitystä. Suurin osa käytti myös internetiä tiedonhaussa ja sosiaalista mediaa, mutta osa haastateltavista ei käyttänyt internetiä ollenkaan. Kuten Ash (2013) argumentoi, teknologia on muokannut aika-tilallisia mahdollisuuksia niin sosiaalisten kuin kognitiivistenkin prosessien suhteen. Vaikka henkilö ei liikkuisikaan fyysisessä maailmassa ja vastaanottokeskuksien ulkopuolella, voi hänellä silti olla monipuoliset resurssit virtuaalisesti saavutettavissa. Tässä tutkimuksessa esimerkiksi perhe saattoi olla konkreettisesti kaukana, mutta saavutettavana resurssina. Kuitenkin tämän tutkimuksen perusteella, vastaanottokeskuksen tiloissa paljon oleskelevat käyttivät internetiä harvemmin, kokivat olonsa epävarmemmiksi asukkaiden ja poliisin läsnä ollessa, eivät osanneet kieliä yhtä hyvin tai tutustuneet yli kulttuurirajojen yhtä paljoa. Tällaisten henkilöiden kohdalla vastaanottokeskus voidaan tulkita muusta ympärillä olevasta eristäväksi tilaksi.

Myös vastaanottokeskuksen sijainti vaikutti liikkumiseen sen ulkopuolella. H1 esimerkiksi puhui kuinka paljon rahaa hänellä menee busseihin, kun hänen pitää käydä usein lääkärissä. Toisaalta sijaintiin suhtauduttiin myös positiivisesti, kuten H7 kertoo:

Oikeastaan, rakastan näitä pitkiä bussimatkoja. Rakastan vaan istua ja haaveilla. Mulla on tosi hyvä mielikuvitus niin ei oikeastaan haittaa yhtään istua tuntia bussissa” H7

Syrjäisempi sijainti koettiin myös rauhoittavana ja moni piti luonnonläheisyydestä. H1, H4 ja H5 mainitsivat luonnossa liikkumisen mahdollisuuden tärkeäksi. H2 mainitsi juoksulenkille lähtemisen mahdollisuuden tärkeäksi. Vastaanottokeskuksien välillä oli tilastollisesti merkittäviä eroja vastauksien suhteen. Se, missä vastaanottokeskuksessa henkilö asui vaikutti hänen liikkumiseensa vastaanottokeskuksen ulkopuolella, miten hän koki itseään kohdeltavan ja avunsaannissa. Se, kuinka hyvin henkilö viihtyi vastaanottokeskuksessa, ei kuitenkaan ollut riippuvainen vastaanottokeskuksesta, jos analysoitiin koko aineisto (Khiin neliö -testi: 0,756). Mikäli aineisto rajattiin kielteisen saaneisiin, viihtymisellä oli tilastollisesti merkittävä ero vastaanottokeskuksen suhteen (Khiin neliö -testi: 0,043). Kuitenkin pelkkien kielteisen päätöksen saaneiden vastausten määrät eri vastaanottokeskuksista olivat niin pieniä, ettei vertaileva tilastollinen tarkastelu ole luotettavaa. Siksi vastaanottokeskuksia vertailtaessa käytettiin koko aineistoa (N=312).

5.2.5. Yksittäiset tapahtumat vaikuttavat liminaalisen tilan olemukseen

Resilienssiin vaikuttava ympäristö voi myös muuttua nopeasti tapahtuman seurauksena. Moni mainitsi Turun kauppatorilla tapahtuneen puukotuksen ja kuvaili, miten tunnelma vastaanottokeskuksessa oli muuttunut, luottamus toisiin vähentynyt ja miten turvatoimet ja kontrolli oli tiukentunut. Tapahtuma aiheutti monissa pelkoa ja surua. Yleinen ilmapiiri turvapaikanhakijoita kohtaan koettiin negatiivisemmäksi. H5 kuvailee seuraavassa, miten hänen sosiaalinen ympäristönsä muuttui hänen kokemuksensa mukaan kielteisemmäksi:

”Musta tuntuu, että sen jälkeen mitä kauppatorilla tapahtui ihmiset ovat suhtautuneet meihin paljon kielteisemmin. Bussissakin katsotaan vihaisesti kun mulla on tää musta parta ja tummempi iho.” H5

H2 puolestaan havainnollistaa, kuinka tapahtuma muutti vastaanottokeskusta tilana:

”Turun puukotuksen jälkeen turvatoimet ovat olleet tehokkaampia. Ovet menevät lukkoon tiettyyn aikaan ja liikkuminen ei ole enää niin vapaata. -- Yhtenä aamuna olin menossa kirkkoon kuudelta aamulla. Silloin eräs nainen vastaanottokeskuksesta lähti seuraamaan minua ja kysyi minne olin näin aikaisin menossa. Nainen esti minua lähtemästä, koska ajatteli ettei ollut turvallista liikkua tuohon aikaan.” H2

Vastaanottokeskuksen holhoavuuden saattoi kokea itsenäistä liikkumista rajoittavana, kuten H2 koki parantuneen valvonnan tai sitten turvallisuuden tunnetta parantavana, kuten H4 kommentoi vastaanottokeskuksen turvatoimia seuraavasti:

”On täälläkin ihmisiä, joita pitäisi kontrolloida, joten turvallisuudesta kiinni pitäminen ja yksityisyys ovat hyviä asioita.” H4

Tilastoanalyysin tuloksena parhaaksi asiaksi Suomessa mainittiin useimmin turvallisuus ja poliittinen rauha. Vastaanottokeskuksessa suurin osa koki olevansa turvassa. Turvallisuuden kokemus oli myös yhteydessä viihtymiseen vastaanottokeskuksessa.

Lisäksi yksittäinen tapahtuma voi vaikuttaa henkilön omiin ajatuksiin, tunteisiin ja toimintaan, josta H4 kertoo seuraavasti:

”Käyn aina torilla ja poltan kynttilän Turun puukotuksen vuoksi. Mietin, miksi tämä tapahtui. Olin silloin itsekin keskustassa.” H4

Turku koettiin epäystävällisemmäksi kuin aiemmat, missä oltiin oltu (Forssa ja Karjaa). H4 koki asenteen ulottuvan ammatilliseen toimintaankin:

”Ja jopa poliisi Karjaalla oli ystävällinen ja tukeva. Mutta täällä Turussa on toisin.” H4

Kuten Massey (1999) ajattelee, aikatilaa tuotetaan sosiaalisesti jatkuvana päivittäisenä prosessina ja myös turvapaikanhakijoiden aikatilallinen arkiympäristö vaikuttaa, kuinka resilienssi voidaan liminaalisissa tiloissa muodostaa. Tässä tutkimuksessa nousi esille vastakkainasettelu muuttuneesta aikatilasta, jossa osa piti korostuneesta turvallisuuden tunteesta kun taas osa koki vastenmielisyyttä korostuneiden turvatoimien vuoksi, sillä ne vähensivät heidän vapauttaan liikkua tai tunnetta luottamuksesta. Kuten Aranda ym. (2012) kirjoittavat resilienssin tulkitsemisesta keskeneräisenä, se on vahvasti yhteydessä kokevaan subjektiin, joka on joustava, mukautuva ja joka on muodostunut käytäntöjen ja käytöksensä tuloksena, mutta jonka resilienssi luodaan uudelleen jokaisessa uudessa tilanteessa. Näin myös eri asiat saattavat olla toisille resursseja siinä missä ne ovat toisille heikentäviä tekijöitä, joten resilienssiä ei voida ajatella ainoastaan tuotettuna ominaisuutena.

5.3. Tulevaisuus

Tilastoanalyysin tuloksena 97,5% haluaa jäädä asumaan Suomeen ja aikoo hakea Suomen kansalaisuutta (Taulukko 9.). Myös haasteltavista moni sanoi jäävänsä Suomeen, vaikka päätös olisi kielteinen. Syitä tähän oli koettu pitkä odotusaika Suomessa ja sen aikana Suomeen luotu elämä, usko siihen, että jossain vaiheessa asiat muuttuisi sekä tunne siitä, ettei ole muuta paikkaa mihin mennä. Esimerkiksi H5 kertoo:

”Nyt olemme kuitenkin olleet täällä jo pitkään ja rakennettu tänne verkostot ja elämää.” H5

Vain viidesosa kokee haluavansa palata kotimaahansa, mikäli siellä olisi rauha (Taulukko 10.). Vastanneet priorisoivat työn perässä muuttamisen suhteessa perheen tai ystävien luo muuttamiseen tai etnisen ryhmän luo muuttamiseen (Taulukko 9.).

Taulukko 9. Suomessa tulevaisuuden suunnitelmiin liittyvien kysymysten vastausten vertailu.

Väittämä:	Samaa mieltä (%)	En tiedä (%)	Eri mieltä (%)
Haluaisin jäädä asumaan Suomeen	97,5	0	2,5
Aion hakea Suomen kansalaisuutta	97,5	0	2,5
Minulle on tärkeämpää muuttaa Suomessa paikkakunnalle, josta saan työn, kuin asua samalla asuinalueella itseni kanssa samaan etniseen ryhmään kuuluvien kanssa	76	15	9
Haluan muuttaa mahdollisimman pian samalle paikkakunnalle kuin missä sukulaiseni, ystäväni tai tuttavani asuvat	24,7	37,6	37,6
Haluan muuttaa Suomessa erityisesti asuinalueelle, jossa asuu minun kanssani samaan etniseen ryhmään kuuluvia asukkaita	25,3	28,6	46,2

Taulukko 10. Turvapaikkapäätökseen ja kotimaahan palaamiseen liittyvien vastausten vertailu.

Väittämä:	Samaa mieltä (%)	En tiedä (%)	Eri mieltä (%)
Aion valittaa/ olen jo valittanut päätöksestä	85,3	4,7	10,1
Aion palata kotimaahani, jos siellä vallitsee rauha	19,2	24	56,8

Haastatteluisa moni kertoi tulevaisuuden toiveistaan, joista keskeisimmät olivat perheenyhdistäminen, ammatilliset haaveet, yrittäjäyys, Suomeen jääminen, suomalaisiin tutustuminen ja muuttaminen mukavaan asuntoon tai uudelle paikkakunnalle. Mutta kaikkien tulevaisuuden toiveiden pohjalla oli, että saisi oleskeluluvan ja voisi elää rauhassa ilman jatkuvaa pelkoa ja epävarmuutta. Monelle oli vaikeaa miettiä pitkälle tulevaisuuteen. H4 kertoo seuraavaa tulevaisuuden toiveistaan:

”Jos saan positiivisen päätöksen, voisin avata ravintolan, mutten uskalla unelmoida ennen kuin saan päätöksen. Uskon, että hyvät asiat tulevat sitten itsestään.” H4

Kuten H4 kommentista näkyy, tulevaisuuden miettiminen oli haastavaa epävarmuuden vuoksi. Positiivinen turvapaikkapäätös nähtiin edellytyksenä toiminnalle. Moni vastasi, että haluaisi mennä töihin, mutta koki, ettei se ole mahdollista ennen positiivista päätöstä. Kuten Safouane (2017) argumentoi, on myös tässä tutkimuksessa erityisesti tulevaisuuden suunnitelmien osalta havaittavissa toimijuuden katoaminen ilmiönä liminaalisessa tilassa. Turvapaikanhakijoilla on jatkossakin oikeus tehdä töitä Suomessa (Laki muuttuu... 2019) ja monia asioita, joista haaveiltiin, olisi mahdollista toteuttaa jo nyt, mutta yhteiskunnallinen asema ja jatkuva epävarmuuden tunne tulevaisuudesta estivät monia toimimasta. Myös muista syistä tulevaisuuden miettiminen oli vaikeaa, kuten traumaattisten kokemusten käsittelystä johtuen, mistä H6 kertoo seuraavaa:

”Ajatukset harhailevat ja en ole läsnä. Elän joka päivä tässä ja nyt, mutta olo on levoton ja tuntuu, että ajatuksissa on jossain muualla. Mietin paljon mennyttä, aiempaa kotia, Irakia... Olimme juuri saaneet rakennettua upean talon, kun jouduimme pakenemaan. Elämä on ollut vaikeaa, eikä meillä ole ollut paon jälkeä mitään. Olemme vain eläneet tuttavien nurkissa ja yrittäneet elättää itsemme Syyriassa ja sieltäkin pakenimme. Suomessa kaikki on ollut hyvin ja olemme saaneet kaikki lapset kouluun ja täällä on hyvä olla. Kuitenkin mietin paljon aiempaa elämäämme. Pelkään tulevaisuutta.” H6

Tulevaisuutta ja menneisyyttä oltiin myös tietoisesti miettimättä, kuten H3 kertoo:

”En mieti menneisyyttä tai tulevaisuutta ollenkaan. Haluan vain olla Suomessa ja pystyä elämään kuin normaali suomalainen.” H3

Suomalaisuus liittyi suurimman osan kommentteihin tulevaisuudesta. Moni ilmaisi halua integroitua suomalaiseen yhteiskuntaan, oppia suomen kieli kunnolla ja saada suomalaisia ystäviä. Tulevaisuuden haaveet liittyivät yleensä vain perusturvallisuuden ja vakaan yhteiskunnallisen aseman saavuttamiseen, kuten H6:n kommentti havainnollistaa:

Haastattelija: ”Mitä toivot tulevaisuudeltasi eniten?”

H6: ”Että voisimme olla turvassa ja että lapset voivat kouluttautua ja elää hyvän elämän. Että voimme elää rauhassa ilman, että tarvitsee pelätä henkensä edestä tai että saako jonnekin jäädä.”

Haaveilu koettiin epävarmuuden vuoksi erittäin vaikeaksi, mistä H5 sanoo seuraavaa:

H5: ”Että voidaan jäädä Suomeen ja että voisi muuttaa Helsinkiin. Vaikea haaveilla, kun kaikki on niin epävarmaa. Mutta voisi perustaa ravintolan tai mennä töihin sellaiseen. Veljillä parturikampaamot Helsingissä. Olisi upeaa muuttaa Helsinkiin Itäkeskuksen lähelle.”

Resilienssiä paransi luottamus tulevaisuuteen. Esimerkiksi H7 puhui tulevaisuudestaan sellaiseen sävyyn kuin olisi varmaa, että hän tulee asumaan Suomessa, vaikka noteerasikin aina välissä, että mitä tahansa voi tapahtua turvapaikkapäätöksen suhteen:

”Olisi ihana käydä lomalla Turkissa ensi vuonna!” H7

”Ajattelin, että voisin hakea poliisikouluun parin vuoden päästä.” H7

6. Johtopäätökset

Tässä tutkimuksessa tarkasteltiin turvapaikanhakijoiden resilienssiä ja sen muodostumista vastaanottokeskuksissa ja epävarmassa yhteiskunnallisessa asemassa. Lisäksi tarkasteltiin tulevaisuuden hahmottamista turvapaikanhakijan aseman tuottamasta perspektiivistä. Tutkimuksen tavoite oli selvittää kielteisen turvapaikkapäätöksen saaneiden kokemuksia siitä, mitkä tekijät lisäävät heidän kykyään kestää epävarmuutta tulevaisuudesta ja miten nämä tekijät ilmenevät heidän elämässään Suomessa ja vastaanottokeskusten tiloissa.

Resilienssi muodostuu kognitiivisista kyvyistä ja ominaisuuksista, identiteettiä rakentavista narratiiveista ja uskomuksista sekä ympäristön tarjoamista sosiaalisista, materiaalisista ja toiminnallisista resursseista. Merkittävää on, kuinka ympäristön tarjoamat resurssit sekä yksilön kyvyt ja ominaisuudet kohtaavat aikatilassa eli jatkuvasti muuttuvassa todellisuudessa. Turvapaikanhakijoiden resilienssin muodostumiseen vaikuttaa erityisesti kulttuurinen konteksti ja tilannesidonnaisuus. Tietotaidot (esimerkiksi kielitaito), joita henkilö on aiemmassa kontekstissa käyttänyt hakeutuakseen terveyttä ylläpitäviin resursseihin, voivat olla uudessa ympäristössä hyödyttömiä ja tarvitaan uudenlaisia taitoja. Kyky oppia tai omaksua uutta on siksi erityisen tärkeä. Samalla identiteetin ja hyvinvoinnin kannalta tärkeää on myös pystyä säilyttämään aiempaa ja kokea jatkuvuutta uudessa ympäristössä. Monikulttuuriset identiteetit parantavat sopeutumiskykyä uuteen ja mahdollistavat aiemman identiteetin jatkuvuuden.

Myös sosiaaliset samaistuttavat verkostot uudessa ympäristössä nousevat tärkeään asemaan. Tässä tutkimuksessa esille nousi niin samaa kulttuuriperimää edustavat verkostot (esimerkiksi turkkilaiset ravintolat), monikulttuuriset maahanmuuttajien verkostot (esimerkiksi naistenkerho) kuin suomalaisen yhteiskunnan verkostot (esimerkiksi luterilainen kirkko ja järjestötoiminta). Tärkeintä verkostoissa ei ole kulttuurillinen samankaltaisuus vaan kokemus yhteenkuuluvuudesta, verkoston tarjoama henkinen, emotionaalinen ja materiaallinen tuki sekä sosiaalinen kanssakäyminen. Sosiaalisesti merkittäviä yhteisöjä syntyy enemmän vastaanottokeskuksen ulkopuolella kuin vastaanottokeskuksissa.

Tilasta tekee liminaalisen sen kokemus väliaikaisena ja epävarmana, mitä turvapaikkaprosessi on itsessään. Yhteiskunnallinen asema turvapaikanhakijana saattaa muuttua minä hetkenä hyvänsä ja luo siten epävarmuutta. Konkreettisenä tilana vastaanottokeskus koetaan myös väliaikaisena tilana, joka tarjoaa kuitenkin turvaa. Turvallisuus koetaan tärkeimmäksi niin vastaanottokeskuksen kuin Suomen valtion tarjoamista resursseista.

Kielteinen päätös vaikuttaa aikatilän kokemukseen aiheuttamalla stressiä, unettomuutta, pelkoa ja muita negatiivisia tuntemuksia. Moni ei ymmärtänyt, miksi oli saanut kielteisen päätöksen. Ymmärtämättömyys päätöksen syistä, uskomus tai tieto muiden väärin perustein saaduista positiivisista päätöksistä, lähtömaan turvallisuusluokituksen vaikutus turvapaikkapäätökseen ja turvapaikanhakijoiden prosessien eri pituiset kestot vähentävät luottamusta turvapaikkajärjestelmään.

Epävarmuus päätöksistä ja pitkät odotusajat vaikuttivat toimijuuteen passivoivasti suurimmalla osalla vastaanottokeskuksessa elävistä turvapaikanhakijoista. Moni koki aseman esteenä esimerkiksi työnteolle, vaikka laillista estettä ei olisikaan. Tutkimus ei kuitenkaan ota huomioon vastaanottokeskuksen ulkopuolella eläviä turvapaikanhakijoita, joten on huomioitava, ettei tuloksia voida yleistää vastaanottokeskuksen ulkopuolella eläviin turvapaikanhakijoihin. Kuitenkin tämän tutkimuksen aineiston perusteella syy, miksi eletään passiivisessa odottavassa tilassa, on nimenomaan asema turvapaikanhakijana eikä niinkään vastaanottokeskus fyysisenä tilana. Turvapaikanhakijoiden resilienssin parantamiseksi poliittista päätöksentekoa ja yhteiskunnallisia instituutioita tulisi muuttaa siten, ettei liminaalinen tila pitkittyisi, sillä se vähentää turvapaikanhakijoiden halua ja mahdollisuuksia toimia yhteiskunnan jäsenenä. Kuitenkaan pitkittynyt liminaalinen tila ei vähennä mahdollisuuksia toimia tulevaisuudessa yhteiskunnan jäsenenä tai halua jäädä Suomeen asumaan vaan päinvastoin. Pitkä oleskeluaika oli yksi päällimmäisistä syistä, miksi Suomeen haluttiin jäädä.

Tulevaisuudessa moni aikoo jäädä Suomeen, vaikka saisi kielteisen turvapaikkapäätöksen. Syitä tähän on pitkä odotusaika ja Suomessa sen aikana luotu elämä sekä tunne siitä, ettei ole muuta paikkaa, mihin mennä. Liminaalisessa tilassa tulevaisuuden miettiminen on sen epävarmuuden vuoksi haastavaa ja haaveet keskittyivät usein perusasioiden ääreen, joita ovat esimerkiksi perheenyhdistäminen,

ammattilliset haaveet ja yrittäjäyys, suomalaisiin tutustuminen, omaan asuntoon muuttaminen ja elämä rauhassa ilman pelkoa ja epävarmuutta. Suomalaisen kulttuurin omaksuminen koetaan tärkeäksi tulevaisuudessa.

Tämä tutkimus osoittaa, että turvapaikanhakijoiden resilienssi muodostuu tilanne- ja kulttuurisidonnaisesti yksilön ja tämän ympäristön ominaisuuksien kohdatessa. Resilienssin parantamiseksi työtä voidaan tehdä vastaanottokeskuksissa lisäämällä yhteisöllistä toimintaa, liikuntamahdollisuuksia ja tietotaitoja parantavaa toimintaa. Kuitenkin suurin osa resilienssin kannalta merkittävistä yhteisöistä syntyy vastaanottokeskuksen ulkopuolella ja siksi onkin syytä kiinnittää huomiota siihen, kuinka hyvin tällaiset resurssit ovat saavutettavissa myös vastaanottokeskuksista käsin ajassa ja tilassa. Tärkeää niin yhteiskunnan kuin turvapaikanhakijoiden hyvinvoinnin kannalta olisi saada turvapaikkahakemusten käsittelyajat lyhyemmiksi, sillä pitkittynyt liminaalinen tila ei edesauta yhteiskunnallista toimijuutta vaan moni kokee aseman turvapaikanhakijana rajoitteena. Lisäksi epävarmuus tulevaisuudesta vaikuttaa terveydentilaan ja mahdollisuuteen hahmottaa tai suunnitella tulevaisuutta.

Kiitokset

Haluan kiittää ohjaajiani Katri Gaddia ja Jussi S. Jauhiaista työni ohjaamisesta ja saamastani tuesta prosessin aikana. Haluan kiittää myös URMI –hanketta ja sen rahoittajia, sillä tämä gradu toteutettiin osana URMI –hanketta, joka kattoi tulkkaukseen tarvittavat kulut.

Eriyiskiitoksen loistavasti tehdystä työstä ansaitsee tulkkina toiminut Ashour Abdelrahman, joka teki haastattelujen ilmapiiristä luottamuksellista ja kommunikaatiosta eri kielten välillä vaivatonta.

Haluan kiittää suuresti kaikkia haastateltaviani luottamuksesta ja erinomaisista laadukkaista haastatteluista.

Lisäksi haluaisin esittää kiitokset ystäväilleni Veera Kiviharjulle ja Jessica Järviselle henkisestä tuesta, työni läpilukemisesta ja erinomaisista parannusehdotuksista.

Lähdeluettelo

- Afganistanin, Irakin ja Somalian tilannekatsaukset päivitetty (2017). Lehdistötiedote, Maahanmuuttovirasto. 21.03.2018. <http://migri.fi/artikkeli/-/asset_publisher/afganistanin-irakin-ja-somalian-tilannekatsaukset-paivitety-1>
- Alexander, D. E. (2013). Resilience and disaster risk reduction: An etymological journey. *Natural Hazards and Earth System Sciences* 13: 11, 2707–2716.
- Alvord, M. K. & J.J. Grados (2005). Enhancing resilience in children: A proactive approach. *Professional Psychology: Research and Practice* 36: 3, 238–245.
- Ambrosini, M. (2017). Why irregular migrants arrive and remain: the role of intermediaries. *Journal of Ethnic and Migration Studies* 43: 11, 1813–1830.
- Aranda, K., L. Zeeman, J. Scholes & A. S. Morales (2012). The resilient subject: Exploring subjectivity, identity and the body in narratives of resilience. *Health: An Interdisciplinary Journal for the Social Study of Health, Illness and Medicine* 16: 5, 548–563.
- Aranda, K. & A. Hart (2014). Resilient moves: Tinkering with practice theory to generate new ways of thinking about using resilience. *Health* 19: 4, 355–371.
- AVRR (2018). Avustettu vapaaehtoinen paluu ja paluutuki Suomessa. International Organization of Migration, Helsinki. 21.03.2018. <<http://iom.fi/en/node/91>>
- Birman, D. (2011). Ethical issues in research with immigrants and refugees. *Teoksessa* Trimble, J. E. & C. B. Fisher (toim.): *The Handbook of Ethical Research with Ethnocultural Populations & Communities*, 156–177. SAGE publications.
- Bottrell, D. (2009). Understanding ‘marginal’ perspectives: Towards a social theory of resilience. *Qualitative Social Work* 8: 3, 321–339.
- Brown, K. (2014). Global environmental change I: A social turn for resilience? *Progress in Human Geography* 38, 107–117.
- Brydon, L. (2006). Ethical practices in doing development research. *Teoksessa* Desai, V. & R. B. Potter (toim.): *Doing development research*, 25–33. SAGE publications.
- Cohler, B. J. (1987). Adversity, resilience, and the study of lives. *Teoksessa* Anthony, E. J. & B. J. Cohler (toim.): *The invulnerable child*, 363–424. Guilford Press, New York.
- Collyer, M. (2014). Geographies of forced migration. *Teoksessa* Fiddian-Quasmiyeh, E., G. Loescher, K. Long & N. Sigona (toim.): *The Oxford Handbook of Refugee and Forced Migration Studies*, 112–123. Oxford University Press, Oxford.
- Connor, K. M. & J. R. Davidson (2003). Development of a new resilience scale: The Connor-Davidson Resilience Scale (CD-RISC). *Depression and Anxiety* 18: 2, 76–82.
- Dainton, B. F. (2010). *Time and space*. 2. p. 480 s. McGill-Queen's University Press, Montreal.
- Dale, K. & G. Burrell (2008). *The spaces of organisation and the organisation of space: Power, identity and materiality at work*. 328 s. Palgrave Macmillan, London.
- Davoudi, S. (2012). Resilience: A bridging concept or a dead end? *Planning Theory and Practice* 13, 299–307.

- Dublin III -asetus (EU N:o 604/2013) 21.03.2018. <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/LSU/?uri=celex:32013R0604>>
- Edwards, A. (2007). Working collaboratively to build resilience: A CHAT approach. *Social Policy and Society* 6: 2, 255–264.
- Fergus, S. & M. A. Zimmerman (2005). Adolescent resilience: A framework for understanding healthy development in the face of risk. *Annual Review Public Health* 26, 399–419.
- Fisher, C. B. & K. Ragsdale (2011). Goodness-of-fit ethics for multicultural research. *Teoksessa* Trimble, J. E. & C. B. Fisher (toim.): *The Handbook of Ethical Research with Ethnocultural Populations & Communities*, 4–26. SAGE publications.
- Foucault, M. (2007). The Meshes of Power (käänt.G. Moore). *Teoksessa* Crampton, J. W. & S. Elden (toim.): *Space, Knowledge and Power: Foucault and Geography*, 153–162.
- Ghorashi, H., M. de Boer & F. ten Holder (2018). Unexpected agency on the threshold: Asylum seekers narrating from an asylum seeker centre. *Current Sociology* 66: 3, 373–391.
- Gill, N. (2010). New state-theoretic approaches to asylum and refugee geographies. *Progress in Human Geography* 34: 5, 626–645.
- Gill, N., J. Caletrio & V. Mason (2011). Introduction: Mobilities and forced migration. *Mobilities* 6: 3, 301–316.
- Gilligan, R. (2001). Promoting resilience: A resource guide on working with children in the care system. 69 s. British Agencies for Adoption and Fostering, London.
- Harvey (1990). *The Condition of Postmodernity. An enquiry to the Origins of Cultural Change*. 379 s. Blackwell publishers, Cambridge.
- Hampshire, K. (2008). Liminal spaces: Changing inter-generational relations among long-term Liberian refugees in Ghana. *Teoksessa* Hampshire, K., G. Porter, K. Kilpatrick, P. Kyei, M. Adjaloo & G. Oppong (toim.): *Human Organization* 67: 1, 1–25. ProQuest Central.
- Hooli, L. (2016). Adaptability, transformation and complex changes in Namibia and Tanzania: Resilience and innovation system development in local communities. Väitöskirja. *Turun yliopiston julkaisu – annales universitatis Turkuensis. Sarja A11 osa 321*. 156 s.
- Hussein, A. (2015). The use of triangulation in social sciences research : Can qualitative and quantitative methods be combined? *Journal of Comparative Social Work* 4: 1, 1–12.
- Hutchinson, M. & P. Dorsett (2012). What does the literature say about resilience in refugee people? Implications for practice. *Journal of Social Inclusion* 3: 2, 55–78.
- Hyvärinen, M. (2017). Haastattelun maailma. *Teoksessa* Hyvärinen, M., P. Nikander & J. Ruusuvuori (toim.): *Tutkimushaastattelun käsikirja*, 9–38. Vastapaino, Tampere.
- Hägerstrand, T. (1975). Space, time and human conditions. *Teoksessa* Karlqvist, A., L. Lundqvist & F. Snickars (toim.): *Dynamic allocation of urban space*, 3–14. Saxon House, Farnborough.
- Jauhiainen, J. S. (2017). Johdanto ja johtopäätökset. *Teoksessa* Jauhiainen, J. S. (toim.): *Turvapaikka Suomesta? Vuoden 2015 turvapaikanhakijat ja turvapaikkaprosessit Suomessa. Turun yliopiston Maantieteen ja geologian laitoksen julkaisu* 5, 5–19.

- Jauhiainen, J.S. & K. Gadd (2018). Paperittomat Suomessa vuoden 2018 alussa. URMI kaupunkianalyysi III. Turun yliopiston maantieteen osasto. 10.9.2019.
<http://urmi.fi/wp-content/uploads/2018/02/URMI_kaupunkianalyysi_3.pdf>
- Jick, T. D. (1979). Mixing qualitative and quantitative methods: triangulation in action. *Administrative Science Quarterly* 24: 4, 602–611.
- Kansainvälinen suojelu (2019). Maahanmuuttovirasto, Helsinki. 10.9.2019.
<<http://www.tilastot.migri.fi>>
- Khawaja NG, White KM, Schweitzer R, et al. (2008) Difficulties and coping strategies of Sudanese refugees: A qualitative approach. *Transcultural Psychiatry* 45: 3, 489–512.
- KvantiMOTV (2018). Ristiintaulukointi. 10.10.2018.
<<https://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/ristiintaulukointi/ristiintaulukointi.html>>
- Kymäläinen, P. & P. Nordström (2010). Temporary geographies of the city: the experienced spaces of asylum seekers in the City of Turku, Finland. *Fennia* 188: 1, 76–90.
- LKSHV 746/2011. Laki kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta. 15.03.2018.
<<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2011/20110746>>
- Laki muuttuu 1.6.2019: Jatkossa turvapaikanhakijan työnteko-oikeus päättyy kun hänen päätöksensä tulee täytäntöönpanokelpoiseksi (2019). Lehdistötiedote, Maahanmuuttovirasto. 29.05.2019. <https://migri.fi/artikkeli/-/asset_publisher/laki-muuttuu1-6-2019-jatkossa-turvapaikanhakijan-tyonteko-oikeus-paattyy-kun-hanen-paatoksensa-tulee-taytantonpanokelpoiseksi>
- Larruina, R. & Ghorashi, H. (2016). The normality and materiality of the dominant discourse: Voluntary work inside a Dutch asylum seeker center. *Journal of Immigrant and Refugee Studies* 14: 2, 220–237.
- Lavie-Ajayi, M. & V. Slonim-Nevo (2017). A qualitative study of resilience among asylum seekers from Darfur in Israel. *Qualitative Social Work* 16: 6, 825–841.
- Lee, H. H. & J. A. Cranford (2008). Does resilience moderate the associations between parental problem drinking and adolescents' internalizing and externalizing behaviors? A study of Korean adolescents. *Drug and Alcohol Dependence* 96: 3, 213–221.
- Leipold, B. & W. Greve (2009). Resilience: A conceptual bridge between coping and development. *European Psychologist* 14: 1, 40–50.
- Luthar S. S., D. Cicchetti & B. Becker (2000). The construct of resilience: A critical evaluation and guidelines for future work. *Child Development* 71: 3, 543–562.
- Maahanmuuton vuoden 2018 tilastot: yhä useampi haki viime vuonna oleskelulupaa työn perusteella. (2019). Lehdistötiedote, Maahanmuuttovirasto. 22.4.2019.
<https://migri.fi/artikkeli/-/asset_publisher/maahanmuuton-vuoden-2018-tilastot-yha-useampi-haki-viime-vuonna-oleskelulupaa-tyon-perusteella>
- Malkki, L. (1992). National Geographic: The Rooting of peoples and the territorialization of national identity among scholars and refugees. *Cultural Anthropology* 7: 1. Space, Identity, and the Politics of Difference, 24–44.
- Marlowe, J. M. (2010). Beyond the discourse of trauma: Shifting the focus on Sudanese refugees. *Journal of Refugee Studies* 23: 2, 183–198.

- Marston, S. A. (2000). The Social Construction of Scale. *Progress in Human Geography* 24: 2, 219–242.
- Marucco, C. (2017). *Teoksessa* Jauhiainen, J. S. (toim.): Turvapaikka Suomesta? Vuoden 2015 turvapaikanhakijat ja turvapaikkaprosessit Suomessa. *Turun yliopiston Maantieteen ja geologian laitoksen julkaisuja* 5: 85–102.
- Massey, D. (1999). Space-Time, 'science' and the relationship between physical geography and human geography. *Transactions of the Institute of British Geographers* 24: 3, 261–276.
- Massey, D. (2005). *For space*. 232 s. SAGE Publications, London.
- Masten, A. S., K. M. Best & N. Garmezy (1990). Resilience and development: Contributions from the study of children who overcome adversity. *Development and Psychopathology* 2: 4, 425–444.
- Masten, A. S. & J. L. Powell (2003). A resiliency framework for research, policy and practice. *Teoksessa* Luthar, S. S. (toim.): *Resiliency and Vulnerability: Adaptation in the Context of Childhood Adversity*, 1–29. Cambridge University Press, Cambridge.
- Masten, A. S. (2011). Resilience in children threatened by extreme adversity: Frameworks for research, practice, and translational synergy. *Development and Psychopathology* 23: 2, 493–506.
- Meyer, J. W., J. Boli, G. M. Thomas & F. O. Ramirez, (1997). World Society and the Nation-State. *American Journal of Sociology* 103: 1, 144–181.
- Nightingale, A. J. (2009). Methods: Triangulation. *Teoksessa* Kitchen, R. & N. Thrifts (toim.): *International encyclopedia of human geography*, 489–492. Elsevier, Oxford.
- Nurmi, T. (2004). *Gummerruksen suuri suomen kielen sanakirja*. 1344 s. Gummerrus, Jyväskylä.
- Näin ulkomaalaislaki muuttuu 1.6.2019 alkaen (2019). Lehdistötiedote, Maahanmuuttovirasto. 29.05.2019. <https://migri.fi/artikkeli/-/asset_publisher/nain-ulkomaalaislaki-muuttuu-1-6-2019-alkaen>
- O'Malley, P. (2010). Resilient subjects: Uncertainty, warfare and liberalism. *Economy and Society*, 39: 4, 488–509.
- Pakolaisten oikeusasemaa koskeva YLEISSOPIMUS (77/1968). 14.03.2018. <https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1968/19680077/19680077_2>
- Parfitt, J. (2005). Questionnaire design and sampling. *Teoksessa* Flowerdew, R. & D. Martin (toim.): *Methods in Human Geography. A guide for students doing a research project* 2 p., 78–109.
- Pickren, W. (2014). What Is Resilience and How Does It Relate to the Refugee Experience? Historical and Theoretical Perspectives. *Teoksessa* Simich L. & L. Andermann (toim.): *Refuge and Resilience. International Perspectives on Migration* 7, 7–26. Springer, Dordrecht.
- Puumala, E. & A. Kynsilehto (2017). Turvapaikanhakijoiden ja paperittomien haastattelu. *Teoksessa* Hyvärinen, M., P. Nikander & J. Ruusuvoori (toim.): Tutkimushaastattelun käsikirja, 309–326. Vastapaino, Tampere.

- Puumala, E. & S. Pehkonen (2010). Corporeal choreographies between politics and the political: failed asylum seekers moving from body politics to bodyspaces. *International Political Sociology* 4, 50–65.
- Radcliffe, S. (2015) Geography and indigeneity I: Indigeneity, coloniality and knowledge. *Progress in Human Geography* 1–10.
- Roisman, G. I., E. Padrón, L. A. Sroufe & B. Egeland (2002). Earned-secure attachment status in retrospect and prospect. *Child Development* 73: 4, 1204–1219.
- Rutter, M. (2006). Implications of resilience concepts for scientific understanding. *Annals of the New York Academy of Sciences* 1094: 1–12.
- Ruusuvuori, J. & L. Tiittula (2017). Tutkimushaastattelu ja vuorovaikutus. *Teoksessa Hyvärinen, M., P. Nikander & J. Ruusuvuori (toim.): Tutkimushaastattelun käsikirja*, 39–65. Vastapaino, Tampere.
- Saastamoinen, J. & K. Brewis (2017). Vuosittainen maahanmuutto- ja turvapaikkaraaportti – Suomi 2016. *Euroopan muuttoliikeverkosto 2017*.
- Schengenin sopimus ja yleissopimus (23/2001). Ulkoasiainministeriö. 21.03.2018.
<<https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/2001/20010023>>
- Sidaway, J. D. & R. J. Johnston (2007). Geography in higher education in the UK. *Journal of Geography in Higher Education* 31: 1, 57–80.
- Simon, S. & S. Randalls (2016). Geography, ontological politics and the resilient future. *Dialogues in Human Geography* 6: 1, 3–18.
- Sleijpen, M., T. Mooren, R. J. Kleber & H. R. Boeije (2017). Lives on hold: A qualitative study of young refugees' resilience strategies. *Childhood* 24: 3, 348–365.
- Smit R. & P. Rugunanan (2015). Transnational forced migration and negotiating emotional well-being: the case of women refugees in South Africa, *Social Dynamics* 41: 1, 184–203
- Taanila, A. (2018). 6 Ristiintaulukointi ja khiin neliö –testi. 10.10.2018.
<<https://tilastoapu.wordpress.com/2011/10/14/6-ristiintaulukointi-ja-khiin-nelio-testi/>>
- Tuomi, J. & A. Sarajärvi (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. 156 s. Uudistettu laitos. Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Turner, V. (1994). Betwixt and between: The liminal period in rites of passage. *Teoksessa Mahdi, L. C., S. Foster & M. Little (toim.): Betwixt and Between: Patterns of Masculine and Feminine Initiation*, 1–19. Open Court Publishing, Chicago.
- Turvapaikka hakemukset (2018). Maahanmuuttovirasto, Helsinki. 14.03.2018.
<<http://www.tilastot.migri.fi>>
- Turvapaikka Suomesta (2018). Maahanmuuttovirasto, Helsinki. 21.03.2018.
<<http://migri.fi/turvapaikka-suomesta>>
- Ulkomaalaislaki (30.4.2004/301). 14.03.2018.
<<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2004/20040301#L1>>
- Ungar, M. (2008). Resilience across cultures. *British Journal of Social Work* 38: 218–235.

- Valentine, G. (2005). Tell me about...: using interviews as a research methodology. *Teoksessa* Flowerdew, R. & D. Martin (toim.): *Methods in Human Geography. A guide for students doing a research project* 2 p., 110-127.
- Valiokunnan mietintö (2016). Valiokunnan mietintö HaVM 3/2016 vp - HE 2/2016 vp. 14.03.2018. <https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Mietinto/Sivut/HaVM_3+2016.aspx>
- Vapaaehtoinen paluu -hanke (2018). Hanke. Vapaaehtoinen paluu. 21.03.2018. <<http://vapaaehtoinenpaluu.fi/fi/node/54>>
- Vapaaehtoinen paluu ja palauttaminen (2018) Sisäministeriö. 21.03.2018. <<http://intermin.fi/maahanmuutto/vapaaehtoinen-paluu-ja-palauttaminen/palautussopimukset>>
- Vilka H. (2007). *Tutki ja mittaa: määrällisen tutkimuksen perusteet*. 189 s. Tammi, Helsinki.
- Safouane, H. (2017) Manufacturing Striated Space for Migrants: An Ethnography of Initial Reception Centers for Asylum Seekers in Germany. *Voluntas* 28: 1922–1939.
- Waardenburg, M., M. Visschers, I. Deelen & I. van Liempt (2018). Sport in liminal spaces: The meaning of sport activities for refugees living in a reception centre. *International Review for the Sociology of Sport*, 1–19.
- Weber, L. (2003). Down that Wrong Road: Discretion in Decisions to Detain Asylum Seekers Arriving at UK Ports. *The Howard Journal* 42, 248–262.
- Weichselgartner J. & I. Kelman (2015). Geographies of resilience: Challenges and opportunities of a descriptive concept. *Progress in Human Geography* 39: 3, 249–267.
- Willis, K. (2006). Interviewing. *Teoksessa* Desai, V. & R. B. Potter (toim.): *Doing development research*, 144–152. SAGE publications.
- Wimmer, A. & Y. Feinstein (2010). The Rise of the Nation-State across the World, 1816 to 2001. *American Sociological Review* 75: 5, 764–790.
- Kaksi vuotta... (2017). Kaksi vuotta turvapaikanhakijasyksystä 2015 – Missä mennään nyt? Maahanmuuttovirasto. 15.03.2018. <[http://migri.fi/artikkeli/-/asset_publisher/kaksi-vuotta-turvapaikanhakijasyksysta-2015-missa-mennaan-nyt->](http://migri.fi/artikkeli/-/asset_publisher/kaksi-vuotta-turvapaikanhakijasyksysta-2015-missa-mennaan-nyt-)
- Young, C. H. & M. Brooker (2011). Safeguarding Sacred Lives: The Ethical Use of Archival Data for the Study of Diverse Lives. *Teoksessa* Trimble, J. E. & C. B. Fisher (toim.): *The Handbook of Ethical Research with Ethnocultural Populations & Communities*, 282–298.

Liitteet

LIITE 1. Haastattelurunko

Taustatietoja

1. Miten sinulla menee tällä hetkellä?
2. Mistä olet kotoisin?
3. Miten kauan olet ollut Suomessa?
4. Milloin lähdit kotimaastasi?
5. Miten henkilön virallinen status on muuttunut tämän Suomeen tulon jälkeen?
6. Haluatko kertoa lyhyesti menneisyydestäsi ja miten päädyit Suomeen?

Arki Suomessa - tekeminen

7. Teetkö jotain päivittäin (työ, koulu, koti)? Millainen on normaali arkipäiväsi?
8. Mitä teet vapaa-ajallasi?
9. Millaisena koet (aiemmin mainitut) tekemiset?
10. Millaiset asiat parantaisivat arkeasi?
11. Missä paikoissa vietät eniten aikaa? Mitä paikat sinulle merkitsevät?
12. Osaatko kieliä? Jos et, koetko sen ongelmaksi?

13. Oletko osallistunut tapahtumaan tai toimintaan, jossa pyritään ajamaan turvapaikanhakijoiden, maahanmuuttajien tai paperittomien asiaa? Jos olet, miten se on vaikuttanut sinuun?

Kognitio

9. Millaisia asioita yleensä ajattelet?

10. Miten kuvailisit tämänhetkistä tilannettasi? Miten pärjät ja mikä siihen vaikuttaa?

11. Miten suhtaudut menneisyyteesi?

12. Miten arkesi on muuttunut ensimmäisen kielteisen päätöksen jälkeen?

13. Miten ajatuksesi ovat muuttuneet ensimmäisen kielteisen päätöksen jälkeen?

14. Mikä on parasta tämän hetkisessä elämässäsi?

15. Mitä toivot tulevaisuudelta kaikkein eniten?

16. Miten suhtaudut tulevaisuuteesi?

17. Millaisia ongelmia sinulla on elämässäsi? Miten olet yrittänyt ratkaista niitä?

18. Mitkä asiat auttavat jaksamaan?

19. Millaisia tunteita sinulla on tällä hetkellä ja miten käsittelet niitä?

20. Mitä teet, jos olet erittäin surullinen?

21. Millaiset asiat tekevät sinut onnelliseksi?

22. Millaisena ihmisenä näet itsesi?

23. Millainen vaikutus uskonnolla on elämässäsi?

Läheiset ja luottamus

24. Onko sinulla perhettä? Millaiset välit sinulla on perheeseesi tällä hetkellä? Missä he ovat? Miltä tilanne sinusta tuntuu?

25. Onko sinulla läheisiä ystäviä? Saatko heiltä tukea?

26. Keihin tunnet voivasi luottaa? Tapaatko heitä tai pidätkö heihin yhteyttä?

27. Millainen on heidän tämänhetkinen elämäntilanteensa? Miten pidät heihin yhteyttä?

29. Voiko suomalaisiin luottaa?

30. Voiko viranomaisiin luottaa? Voiko järjestöihin luottaa?

31. Keihin et luota?

Tutut ja tuttavat

32. Keitä tapaat arkipäivinäsi?

33. Tunnetko suomalaisia?

34. Tunnetko oleskeluluvan saaneita? Pidätkö heihin yhteyttä/tapaatko? Mikä heidän tilanteensa?

35. Tunnetko kanssasi samassa tilanteessa olevia? Pidätkö heihin yhteyttä/tapaatko? Mikä heidän tilanteensa?

36. Tunnetko lopullisen kielteisen päätöksen saaneita? Pidätkö heihin yhteyttä/tapaatko? Mikä heidän tilanteensa?

37. Tunnetko tai tiedätkö vapaaehtoisia tai muita Suomessa oleskelevia auttajia? Oletko saanut heiltä apua?

Ryhmät

36. Tunnetko kuuluvasi johonkin ryhmään (esim. Perhe, etninen ryhmä, uskonto, vapaa-ajan ryhmä, työ, opiskelu, uskonnollinen, sosiaalinen media, poliittinen jne)?

37. Millainen merkitys ryhmällä/ryhmillä on elämässäsi?

38. Käytkö jossain ryhmäaktiiviteeteissa Suomessa?

Tulevaisuus

39. Millaisena näet tulevaisuutesi?

40. Onko sinulla suunnitelmia sen varalle, että saisit kielteisen päätöksen?

41. Miten uskoisit kielteisen päätöksen vaikuttavan elämääsi?

42. Miten uskoisit positiivisen päätöksen vaikuttavan elämääsi?

Lisäkysymyksiä, jos jää aikaa:

Tiedon saavutettavuus

Mistä asioista olet tarvinnut tietoa ja miten olet sitä saanut?

Tarvitsetko nyt jostain lisää tietoa?

Mistä olet saanut tietoa turvapaikanhakuprosessista ja oikeuksistasi Suomessa? Onko tieto löytynyt helposti? [Some, netti, vapaaehtoiset, viranomaiset, siviiliauttajat, kaverit, perhe, muut samassa tilanteessa olevat jne]

Oletko saanut jostakin harhaanjohtavaa tai väärää tietoa?

Onko ollut jotain tietoa, josta olisit erityisesti hyötynyt tai joka olisi helpottanut sinua arjessasi?

Käytätkö sosiaalista mediaa? Mitä? Miten se vaikuttaa elämääsi?

Käytätkö internetiä tiedon hakuun? Mistä haet tietoa ja onko sitä ollut helppo löytää?

Onko internetissä joitain sivustoja tai ryhmiä, joista voit hakea apua ja tietoa?

Palvelut ja apu

Käytätkö joitain yhteiskunnan palveluita (esimerkiksi terveydenhoito ja koulutus) ja ovatko nämä olleet helposti saavutettavissa?

Oletko saanut laillista apua? Mistä?

Oletko saanut apua järjestöiltä? Miten järjestöt ovat sinua auttaneet? Onko apu ollut helposti löydettävissä?

Tunnetko, että tarvitset tai olisit tarvinnut enemmän apua jonkun asian kanssa?

LIITE 2. Kyselylomake

1

We kindly ask you to participate in this survey organized by the University of Turku. Your answers are very important and valuable to us and our research project, which examines the process of applying for asylum. Our research team will manage your answers with absolute confidentiality. This questionnaire will be filled anonymously. Thus, your identity will not be exposed in any phase of the research. Feel free to ask more information from PhD Student Camilla Marucco. If you want to volunteer as a participant for our other studies, please contact Camilla Marucco (tel. 050 4077321). You can get more information about the research project from the project website www.urmi.fi. Thank you very much!

Professor Jussi S. Jauhiainen, University of Turku.

I have received a decision on my asylum application:

Yes, positive ____ Yes, negative ____ I am waiting for the decision ____

I will make a complaint/I have made a complaint about the decision: Yes ____ No ____

When did you arrive in this reception center (month and year)? _____

1. Sex: Male ____ Female ____
2. I am: An asylum seeker ____ A refugee ____ Other ____
3. How old are you? _____
4. In which country were you born? _____
5. What is your first language? _____
6. I know English: Well ____ Moderately ____ Little ____ Not at all ____
7. I know Finnish: Well ____ Moderately ____ Little ____ Not at all ____
8. I got married in my country of origin: Yes ____ No ____
9. I have lived most of my life in: A city or town ____ A village or countryside ____
10. I have studied in a university for at least one year: Yes ____ No ____
11. In your country of origin, which was the latest city or village you lived in?

12. What did you do in your country of origin shortly before you left?
I worked, which job? _____ I looked for a job ____
I was in a school/ I studied ____ Other, what? _____
13. If you are granted asylum or a residence permit in Finland or in Europe, in which country or locality do you plan to live? _____

14. Do you plan to return to your home country if peace prevails there?
Yes ____ Maybe ____ No ____
15. Do you have any particular skills, which could contribute something new to the Finnish working life, society or people?

16. Can these skills benefit Finland economically? In which ways??

17. When did you leave your country of origin (month and year)?

18. Did you live in a camp or in some other temporary accommodation before you entered Europe?
Yes ____ No ____
19. If yes, in which country? _____
20. For how long? _____
21. When did you come to Europe (month and year)? _____
22. In which country and locality did you first arrive in Europe?

23. When you arrived in Europe, in which country did you originally want to stay and live in?

24. Did you make friends or acquaintances during your journey in Europe? If yes, are they:
- a) Residents of your former home country? Yes ____ No ____
- b) Other asylum seekers? Yes ____ No ____
- c) Finnish people? Yes ____ No ____
- d) Other Europeans? Yes ____ No ____
25. If you made friends or acquaintances, how often do you keep in touch with at least some of them?
Daily____ Weekly____ Less frequently____ Not at all____
26. How do you keep in touch? (You can choose multiple options.)
Face to face discussions ____ Phone calls ____ Skype ____ Whatsapp ____
Viber ____ Facebook ____ SMS ____ E-mail ____

Other, what? _____

27. When did you hear of a country called Finland for the first time in your life?

28. I received information about Finland before coming to Europe:

Yes ____ No ____

29. I received information about Finland in Europe before coming to Finland:

Yes ____ No ____

30. When did you decide to come to Finland (month and year)? _____

31. When did you come to Finland (month and year)? _____

During your journey to Finland:

	Yes	No
32. Were attempts made to stop you from crossing the border of a certain state?	_____	_____
33. Were attempts made to stop you from crossing the border to Finland?	_____	_____
34. Were your fingerprints taken?	_____	_____
35. Were you guided from a European country directly to another country (for example by boat, train or bus)?	_____	_____
36. Which international border was the most difficult to cross during your journey to Finland?		

In Finland:

Why did you choose Finland? (You can choose more than one option.)

37. I thought that Finland is a safe country _____

38. I thought that in Finland there is good quality of life _____

39. I thought that in Finland I would be granted asylum easier than elsewhere _____

40. I thought that in Finland a positive attitude towards asylum seekers prevails _____

41. I thought that in Finland an asylum seeker receives money easily _____
42. I came to Finland because a friend, acquaintance or relative of mine also came here _____
43. I came to Finland because I already had acquaintances or relatives here _____
44. I came to Finland because I could not stay in any other European country _____
45. I came to Finland for another important reason, what? _____
46. Would you like to stay and live in Finland? Yes _____ No _____
47. Do you plan to apply for Finnish citizenship? Yes _____ No _____
48. What is the most difficult aspect of your life in Finland?

49. What is the best aspect of your life in Finland?

50. In which localities have you lived in Finland (in asylum centers and such places)?

51. Do you ever leave the premises of the reception center where you are currently lodged?
Daily _____ Weekly _____ Sometimes _____ No _____
- In your current locality, in which places do you enjoy the most to be?
1. (52.) _____
2. (53.) _____
3. (54.) _____
55. Have you made friends or acquaintances in Finland? If yes, they are:
- a) Residents of your former home country? Yes _____ No _____
- b) Other asylum seekers? Yes _____ No _____
- c) Finnish people? Yes _____ No _____
- d) Other Europeans? Yes _____ No _____
56. If you have made friends or acquaintances, how often do you keep in touch with some of them?
Daily _____ Weekly _____ Less frequently _____ Not at all _____

57. How do you keep in touch with them? (You can choose multiple options.)?

Face to face discussions _____ Phone calls _____ Skype _____ Whatsapp _____
 Viber _____ Facebook _____ SMS _____ E-mail _____

Other, what? _____

58. In which locality does he/she or most of these new friends and acquaintances live in Finland?

59. If you could choose, in which country in the world would you most preferably live?

60. In which country in Europe would you most preferably live?

61. In which locality in Finland would you most preferably live? _____

62. If you aim to move to your preferred locality in Finland, when (month and year)

	I have heard of this place	An acquaintance of mine knows someone there	I have acquaintances there	I would like to live there
63. Helsinki	_____	_____	_____	_____
64. Turku	_____	_____	_____	_____
65. Tampere	_____	_____	_____	_____
66. Joensuu	_____	_____	_____	_____
67. Stockholm	_____	_____	_____	_____
68. Tallinn	_____	_____	_____	_____
69. St. Petersburg	_____	_____	_____	_____
70. Copenhagen	_____	_____	_____	_____
71. Berlin	_____	_____	_____	_____
72. Paris	_____	_____	_____	_____
73. Athens	_____	_____	_____	_____
74. London	_____	_____	_____	_____
75. Milan	_____	_____	_____	_____

Please, answer the following claims.

When I move out of the reception center:

	I agree	I do not know	I disagree
76. I plan to stay for at least a year in the first locality to where I move from the reception center in Finland	___	___	___
77. It is more important for me to move to a locality in Finland where I can get a job than to live with people who are of the same ethnic origin as I am	___	___	___
78. I plan to move as soon as possible to a locality where my relatives, friends and/or acquaintances live in Finland	___	___	___
79. I plan to move to a residential district in Finland where some residents are of the same ethnic origin as I am	___	___	___

80. In my country of origin I usually used the Internet:

Every day ___ Many times a week ___ Once a week ___ Less frequently ___
I never used the Internet ___

81. During my journey in Europe I usually used the Internet:

Every day ___ Many times a week ___ Once a week ___ Less frequently ___
I never used the Internet ___

82. During the past weeks in Finland I have usually used the Internet:

Every day ___ Many times a week ___ Once a week ___ Less frequently ___
I never used the Internet ___

	I have in my personal use		I use every day (personal or borrowed)		I use at least once a week (personal or borrowed)	
	Yes	No	Yes	No	Yes	No
83. A computer belonging to the reception centre	___	___	___	___	___	___
84. A smart phone	___	___	___	___	___	___
85. A cellular without Internet	___	___	___	___	___	___
86. A portable computer	___	___	___	___	___	___
87. A tablet computer	___	___	___	___	___	___

88. I have the possibility to borrow a smart phone if I need it:

Yes ___ I do not need it ___ No ___

In the following questions, social media means online services (e.g. Facebook/Twitter, Viber, Whatsapp), and mobile application means applications that can be uploaded in a smart phone or in a tablet computer.

Specify two of the most important purposes for your use of:

The Internet:

1. (89.) _____

2. (90.) _____

Social media:

1. (91.) _____

2. (92.) _____

Mobile applications:

1. (93.) _____

2. (94.) _____

Please, answer the following claims.

	I agree	I do not know	I disagree
95. Information and interaction in social media facilitated my decision to come to Finland	—	—	—
96. Social media was important for my interaction practices on my journey to Finland	—	—	—
97. Social media is important for my current interaction practices in Finland	—	—	—
98. Information and interaction in social media facilitates my decision regarding where I will move in Finland after the reception center	—	—	—
99. I seek information from the Internet about the locality where I am currently staying in Finland	—	—	—
100. I seek information from the Internet on localities where I could possibly live in the future in Finland	—	—	—
101. I seek information from the Internet on work opportunities in Finland	—	—	—

102. I seek information from the Internet on my rights in Finland	___	___	___
103. I seek information from the Internet on how to apply for asylum or residence permit in Finland	___	___	___
104. I seek information from the Internet on my possible future spouse in Finland	___	___	___
105. I use mobile applications to practice Finnish	___	___	___
106. I use mobile applications to practice English	___	___	___
107. I use mobile applications to spend spare time in Finland	___	___	___
108. The use of the Internet, social media or mobile applications makes my life easier in Finland	___	___	___

Please choose the alternative that best describes your feelings in Finland.

	Agree	Does not concern me	Disagree
In Finland, I feel insecure:			
109. With the inhabitants of the reception center	___	___	___
110. With the employees of the reception center	___	___	___
111. When I am in the same space with native Finns	___	___	___
112. When I spend time outside the reception center	___	___	___
113. When I see a police officer	___	___	___
114. When I am in the same space with a person who can influence my residence permit decision	___	___	___
115. In your opinion, are you mistreated in Finland?	Yes ___	No ___	
116. Due to your origin (=the country you are from)?	Yes ___	No ___	
117. Due to your religion?	Yes ___	No ___	
118. Due to your skin color?	Yes ___	No ___	
119. Because you are not a Finn?	Yes ___	No ___	
120. Due to another reason, which? _____			

Please choose the alternative that best describes your experience.

	Agree	Does not concern me	Disagree
In the reception center:			
121. I am safe	___	___	___
122. I feel comfortable	___	___	___
123. I am treated well	___	___	___
124. For me, there are enough sanitary spaces (toilet, shower, sinks)	___	___	___
125. For me, there are enough opportunities for spare time activities	___	___	___
126. I feel stuck and I would like to leave the reception center	___	___	___
127. I feel that dangerous groups of people are formed	___	___	___
128. I often feel lonely	___	___	___
129. I get acquainted with Finnish culture	___	___	___
130. Residents help each other with the asylum seeking process	___	___	___
131. Employees help with the asylum seeking process	___	___	___
132. I get help with seeking a job or an internship position	___	___	___
133. I receive information about my legal rights to be protected in Finland	___	___	___
134. I get help if I have health problems	___	___	___
135. I feel that there are problems with the behavior of the employees	___	___	___
136. I participate in activities organized for the residents	___	___	___

Please choose the alternative that best describes your situation.

	Yes	No	I could, if I wanted to	I could not, even if I wanted to
I go in or from the current reception center to:				
137. A football field	___	___	___	___
138. A library	___	___	___	___
139. A gym	___	___	___	___
140. A shop	___	___	___	___

141. A place of worship _____

142. A café _____

143. Town center on
evenings _____

144. A nightclub _____

In this reception center:

145. I get acquainted
with Finnish people _____

146. I practice Finnish by
speaking with other people _____

147. I get acquainted
with new people _____

148. I have guests who
visit me _____

149. I meet some of my acquaintances
or friends in the morning or daytime
when it is light outside _____

150. I meet some of my acquaintances
or friends in the evening or night-time
when it is dark outside _____

151. What religion do you follow? None _____ I would rather not say it _____

I follow: _____

THANK YOU very much for your answers! Finally, you can tell us anything that may be important to you concerning your hopes and aspirations for the future.

LIITE 3. Tilastollisen analyysin tuloksia taulukoituna

Taulukko 1. Kielteisten päätöksen saaneiden vastauksia liittyen vastaanottokeskukseen (N=129).

Vastaanottokeskuksessa...	Samaa mieltä (%)	Ei koske minua (%)	Eri mieltä (%)
Olen turvassa	86,6	4,1	9,3
Harjoittelen suomea puhumalla muiden kanssa	84,2	7,9	7,9
Tutustutaan suomalaiseen kulttuuriin	78,5	5,4	16,1
Tutustun uusiin ihmisiin	77,8	16,2	6,1
On minulle riittävästi peseytymis- ja WC-tiloja	77,1	4,2	18,8
Koen oloni yksinäiseksi	77	6	17
Kerrotaan oikeusturvastani Suomessa	76,4	11,2	12,4
Autetaan, jos minulla on mielenterveysongelmia	74,7	10,5	14,7
Osallistun asukkaille järjestettävään toimintaan	71,3	14,9	13,8
Minua kohdellaan hyvin	71,3	10,6	18,1
Tutustun suomalaisiin	70,7	7	22,2
Koen olevani jumissa ja haluaisin pois sieltä	63,8	9,6	26,6
On minulle riittävästi vapaa-ajanviettomahdollisuuksia	54,8	9,7	35,5
Viihdyn hyvin	53,3	19,6	27,2
Työntekijät auttavat turvapaikan hakemisessa	42,9	20,9	36,3
Autetaan työ- tai harjoittelupaikan etsimisessä	42	15,9	42
Koen oloni epävarmaksi vastaanottokeskuksen asukkaiden seurassa	39,1	22,8	38
Asukkaat auttavat turvapaikan hakemisessa	38,2	18	43,8
On ongelmia työntekijöiden käytöksessä	30,8	29,7	39,6
Koen oloni epävarmaksi vastaanottokeskuksen työntekijöiden seurassa	29,9	24,1	46
Tuttavani vierailevat luonani tässä VOKissa	24,5	54,3	15,5
Muodostuu vaarallisia ihmisryhmiä	6,2	34,6	59,3

Taulukko 2. Tilastollisesti merkittäviä eroja vastauksissa suhteessa alkuperämaahan. Vastaukset järjestetty suurimmasta erosta pienimpään eroon ryhmien välillä.

Alkuperämaa	Irak % (N=63)	Afganistan % (N=31)	Somalia % (N=25)	Muut % (N=7)	Suurimman ja pienimmän erotus %
Vastaanottokeskuksessa on minulle tarpeeksi ajanviettomahdollisuuksia	52,2	42,3	93,3	20	73,3
Olen saanut entisen kotimaansa asukkaita tutuikseni tai ystävikseni Suomessa	84,8	80	21,4	50	63,4
Käyn kuntosalilla	57,4	25	80	40	55
Vastaanottokeskuksessa asukkaat auttavat turvapaikan hakemisessa	48,9	16,7	50	0	50
Koen olevani jumissa vastaanottokeskuksessa ja haluaisin pois	75	33,3	68,8	80	46,7
Käyn keskustassa iltaisin	57,4	14,8	42,9	60	45,2
Käyn kahvilassa	66	22,2	50	50	43,8
Kotimaassani en käyttänyt internetiä lainkaan	3,7	46,4	27,8	14,3	42,7
Pidän Suomessa saatuihin tuttuihin yhteyttä päivittäin	41,1	24,1	5,3	0	41,1
Vastaanottokeskuksessa minua kohdellaan hyvin	53,2	88,5	92,9	83,8	39,7
Olen asunut suurimman osan elämästäni kaupungissa	89,7	52	60,9	57,1	37,7
Vastaanottokeskuksessa autetaan työ- ja harjoittelupaikan etsimisessä	50	16,7	60	25	35
Suomessa käytän internetiä päivittäin	84,6	79,3	76,5	100	23,5
Poistun nykyisen vastaanottokeskuksen alueelta päivittäin	33,9	36,7	16,7	16,7	17,2

Taulukko 3. Tilastollisesti merkittäviä eroja vastauksissa suhteessa ikään. Vastaukset järjestetty suurimmasta erosta pienimpään eroon ryhmien välillä.

Ikäluokka	Alle 20v.	21-25v.	26-30v.	31-35v.	36-40v.	Yli 40v.
	%	%	%	%	%	%
	(N=16)	(N=34)	(N=38)	(N=17)	(N=12)	(N=9)
Käytän internetiä Suomessa päivittäin	92,3	77,8	87,5	100	80	25
Haluan muuttaa samalle paikkakunnalle sukulaisten, ystäväni ja tuttavieni kanssa	9,1	30,4	24,1	7,7	25	62,5
Tuttavani vierailevat luonani tässä vastaanottokeskuksessa	23,1	8,3	24,1	58,3	22,2	33,3
Haluan muuttaa Suomessa asuinalueelle, jossa asuu kanssani samaan etniseen ryhmän kuuluvia asukkaita	11,1	22,7	25	15,4	37,5	55,6

Taulukko 4. Tilastollisesti merkittäviä eroja suhteessa yliopistokoulutukseen. Vastaukset järjestetty suurimmasta erosta pienimpään eroon ryhmien välillä.

Olen opiskellut yliopistossa vähintään vuoden	Kyllä	Ei	Erotus
	% (N=27)	% (N=97)	%
Olen saanut eurooppalaisia tuttuja tai ystäviä Suomessa	72,2	29,6	42,6
Poistun vastaanottokeskuksen alueelta viikoittain tai useammin	80,8	41,1	39,7
Osaan englantia kohtalaisesti tai paremmin	70,4	31,9	38,5
Vastaanottokeskuksessa on ongelmia työntekijöiden käytöksessä	57,1	22,9	34,2
Kohdellaan huonosti Suomessa ihonvärin takia	45,5	14,3	31,2
Käyn kirjastossa	86,4	57,5	28,9
Vastaanottokeskuksessa minua kohdellaan hyvin	50	77,5	27,5
Kohdellaan huonosti Suomessa uskonnon takia	36,8	11,6	25,2
Olen saanut suomalaisia tuttuja tai ystäviä Suomessa	87	63,2	23,8
Osaan suomea kohtalaisesti tai paremmin	38,5	18,1	20,4
Käytin kotimaassani internet yhteyttä päivittäin	58,3	38	20,3

Taulukko 5. Tilastollisesti merkittäviä eroja vastauksissa suhteessa englannin kielen taitoon. Vastaukset järjestetty suurimmasta erosta pienimpään eroon ryhmien välillä.

Osaan englantia...	Kohtalaisesti tai paremmin % (N=51)	Vähän tai ei lainkaan % (N=74)	Erotus %
Olen saanut eurooppalaisia ystäviä (muita kuin suomalaisia)	61,8	21,4	40,4
Olen saanut suomalaisia ystäviä	82,9	52,3	30,6
Osaan suomea kohtalaisesti tai paremmin	40	11,3	28,7
Olen opiskellut yliopistossa	38,8	11,1	27,7
Koen, että minua kohdellaan Suomessa huonosti alkuperämaani vuoksi	50	23,1	26,9
Poistun vastaanottokeskuksen alueelta viikoittain tai useammin	61,2	39,7	21,5

Taulukko 6. Tilastollisesti merkittäviä eroja vastauksissa suhteessa suomen kielen taitoon. Vastaukset järjestetty suurimmasta erosta pienimpään eroon ryhmien välillä.

Osaan suomea...	Kohtalaisesti tai paremmin % (N=28)	Vähän tai ei lainkaan % (N=96)	Erotus %
Osaan englantia kohtalaisesti tai paremmin	71,5	32,3	39,2
Pidän yhteyttä Suomessa saamiini uusiin tuttuihin viikoittain	13	39,8	26,8
Pidän yhteyttä Suomessa saamiini uusiin tuttuihini päivittäin	47,8	21,7	26,1
Osallistun vastaanottokeskuksessa asukkaille järjestettävään toimintaan	87,5	66,2	21,3
Olen opiskellut yliopistossa	37	17,2	19,8
Käyn kirjastossa	78,9	59,5	19,4

Taulukko 7. Kaupungissa asuneiden sekä maaseudulla asuneiden vertailussa esiintyvät tilastollisesti merkittävät erot. Vastaukset järjestetty suurimmasta erosta pienimpään eroon ryhmien välillä.

Olen asunut suurimman osan elämästäni...	Kaupungissa % (N=82)	Maaseudulla % (N=23)	Erotus %
Kotimaassani käytin internetiä monta kertaa viikossa	62,5	26,7	35,8
Käyn keskustassa iltaisin	49,2	21,4	27,8
Tapaan ystäviä ja tuttuja kun ulkona on pimeää	26,6	7,7	18,9
Käyn yökerhossa	18,5	7,1	11,4